

Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας
ΠΜΣ: «Γυναίκες και Φύλα: Ανθρωπολογικές και Ιστορικές Προσεγγίσεις»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Η γλωσσική επιτέλεση της εφηβικής ετεροσεξουαλικότητας: Πληκτρολόγώντας το φύλο και τη σεξουαλικότητα στην εφηβική διαδικτυακή κοινότητα «Τα μαναρια του φβ»

Δέσποινα Σαρηγιαννάκη

2013-2014

**Τριμελής Επιτροπή
Κανάκης Κώστας (επιβλέπων)
Γιαννιτσιώτης Γιάννης
Πετρίδου Έλια**

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	2
Κεφάλαιο 1 Μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία της μελέτης γλώσσας – φύλου σεξουαλικότητας	6
1.1 Γλώσσα, φύλο και σεξουαλικότητα.....	6
1.2 Ταυτότητα και επιθυμία.....	11
1.3 Queer γλωσσολογία.....	15
Κεφάλαιο 2 Γλώσσα και ψηφιακός κόσμος	19
2.1 Υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης.....	19
2.2 Facebook.....	22
2.3 Η γλώσσα του facebook: Κάποια γενικά χαρακτηριστικά.....	25
Κεφάλαιο 3 Τα «μαναρια του φβ» ως κοινότητα πρακτικής	31
3.1 Η έννοια της «κοινότητας πρακτικής» στη μελέτη γλώσσας – φύλου – σεξουαλικότητας.....	31
3.2 Τα «μαναρια του φβ» ως κοινότητα πρακτικής: Η υπό εξέταση κοινότητα.....	33
3.3 Μεθοδολογικές παρατηρήσεις	37
Κεφάλαιο 4 Η επιτέλεση του φύλου και της σεξουαλικότητας στην κοινότητα πρακτικής «τα μαναρια του φβ»	41
4.1 Ενδείκτες επιτέλεσης ετεροσεξουαλικής αρσενικότητας στην κοινότητα.....	43
4.2 Ενδείκτες επιτέλεσης ετεροσεξουαλικής θηλυκότητας στην κοινότητα.....	57
4.3 Οι «ρωγμές» της ετεροκανονικότητας και η queer γλωσσολογία	75
Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα	84
Βιβλιογραφικές αναφορές	89
Παράρτημα	101

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα μανάρια του φβ

12 hours ago

σεξυυ *-*

χωστε λικεσ και κομμσ στην πανεμορφη μασσ ❤️

Η σχέση γλώσσας, φύλου και σεξουαλικότητας έχει αναδυθεί σε σημαντικό πεδίο έρευνας τα τελευταία χρόνια (Kulick 2000: 245, Cameron & Kulick 2006: 1, 5) και σχετίζεται με την άποψη που θέλει τόσο το φύλο όσο και τη σεξουαλικότητα να αποτελούν όχι απλά ένα φυσικό, αλλά μάλλον ένα πολιτισμικό φαινόμενο (West & Zimmerman 1987, Butler 1990, Cameron & Kulick 2003: 1), η σχέση του οποίου με τη γλώσσα περιγράφεται από τη βιβλιογραφία ως ενδεικτική (Ochs 1992: 335, Κανάκης 2012: 138). Για τον Kulick, μάλιστα, (2005: 122), η σεξουαλικότητα μοιάζει να είναι ήδη υπόρρητα δεδομένη προτού καν οι ομιλητές αρθρώσουν λόγο για αυτήν. Στο ερώτημα που μπορεί να γεννά σε κάποιον η ανάγκη για ξεχωριστή ή όχι μελέτη του φύλου και της σεξουαλικότητας, όσον αφορά γλωσσικές εκφράσεις τους, ο Κανάκης (2011: 17) απαντά σχετικά ότι:

[...] παρότι ασφαλώς δεν ταυτίζονται, το φύλο και η σεξουαλικότητα διαπλέκονται συστηματικά δεδομένης της ετεροκανονικότητας, δηλαδή της άρρητης κοινωνικής προσδοκίας για ετεροφυλόφιλη συμπεριφορά, και των στερεοτύπων που αυτή προάγει για όλα τα έμφυλα υποκείμενα.

Τις τελευταίες δεκαετίες αναδύεται συστηματικά πια ο νέος αυτός γλωσσολογικός κλάδος που μελετά τους τρόπους με τους οποίους πραγματώνονται γλωσσικά το φύλο και η σεξουαλικότητα. Συνομιλίες ηχογραφούνται και καταγράφονται ευρέως με στόχο την εξέταση των γλωσσικών συμπεριφορών τόσο μεταξύ αντρών και γυναικών όσο και αμιγώς ομόφυλων ομάδων (βλ. κεφ. 1). Εδραιώνεται πια η άποψη ότι, όπου υπάρχει γλωσσική αλληλεπίδραση και σχέση με άλλα άτομα, τόσο το φύλο όσο και η σεξουαλικότητα αναδύονται ως γλωσσικές επιτελέσεις μέσα από διαλόγους και συνομιλίες. Η O'Brien (1999: 64-66) γράφει σχετικά πως, για να επιτύχει κανείς μια «πειστική επιτέλεση του φύλου του» στην γλωσσική πράξη, αυτό που χρειάζεται είναι μια διαδραστική επιβεβαίωση της

επιτέλεσης αυτής από άλλα άτομα, έτσι ώστε να μπορούν τελικά όλοι να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους με έμφυλο πρόσημο. Επομένως, κάθε άτομο εξαρτάται από τη γνώση των έμφυλων γλωσσικών κωδικών τους οποίους χρησιμοποιούν και οι υπόλοιποι «άλλοι» με τους οποίους συνομιλεί.

Με την είσοδο του διαδικτύου στην καθημερινότητά μας, δεν είναι λίγοι οι ερευνητές σπουδών φύλου ή/και σεξουαλικότητας που έχουν ασχοληθεί με τις έμφυλες και σεξουαλικές αναπαραστάσεις στο διαδίκτυο. Πολύς λόγος γίνεται για το αν μέσα από τον διαδικτυακό λόγο τελικά παράγονται και αναπαράγονται διαρκώς τα ίδια ακριβώς έμφυλα μοντέλα της καθημερινής πραγματικότητας έξω από αυτό (Huffaker & Calvert 2005, Van Doorn, Wyatt & Van Zoonen 2008: 359, Ross 2005: 342, Rellstab 2007: 765-766) ή για το αν το διαδίκτυο παρέχει στους χρήστες τη δυνατότητα να πειραματιστούν σεξουαλικά. Τα εικονικά περιβάλλοντα αποτελούν πλέον ένα γόνιμο έδαφος για τη μελέτη της σχέσης γλώσσας, φύλου και σεξουαλικότητας, καθώς όλο και περισσότεροι νέοι άνθρωποι περνούν σημαντικό κομμάτι της ημέρας τους σε on-line συζητήσεις. Η γλώσσα που αναπτύσσεται στο διαδίκτυο έχει αναδειχθεί σε ξεχωριστό αντικείμενο μελέτης τα τελευταία χρόνια. Ο συνδυασμός μάλιστα του ιστοχώρου με την εφηβική έκφραση συγκροτεί ένα δυναμικό ερευνητικό πεδίο, με αυξανόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον. Το μεγαλύτερο ποσοστό των διαφόρων blogs φαίνεται να έχει ως βασικούς «θαμώνες» εφήβους και νεαρούς ενήλικες (Davey et al. 2004: 3), ενώ σύμφωνα με τους Subrahmanyam, Greenfield & Tynes (2004: 652-653) οι έφηβοι χρησιμοποιούν συχνά το διαδίκτυο ως μέσο έκφρασης της σεξουαλικότητάς τους. Τα διάφορα chat rooms μοιάζουν να αποτελούν τον κατεξοχήν χώρο εξερεύνησης της εφηβικής σεξουαλικότητας, καθώς επιτρέπουν την ανώνυμη διεπίδραση με άλλους χρήστες.

Στόχος αυτής της εργασίας είναι η μελέτη της γλωσσικής κατασκευής του έμφυλου και σεξουαλικού εαυτού, έτσι όπως αυτός συγκροτείται από εφήβους σε μια δικτυακή κοινότητα στο facebook με τίτλο «τα μαναρια του φβ». Επιχειρώ να προσεγγίσω την συγκεκριμένη αυτή ηλεκτρονική, γλωσσική κοινότητα, και να εξετάσω αν και κατά πόσο δημιουργεί συγκεκριμένες γλωσσικές νόρμες, για την γλωσσική αναπαράσταση του φύλου και της σεξουαλικότητας. Πρόκειται για ένα εγχείρημα ανάλυσης των γλωσσικών κωδικών κάποιων ετεροφυλόφιλων εφήβων, μέσω των οποίων διαπιστώνεται πώς η γλωσσική αναπαράσταση της ετεροφυλοφιλίας και της ετεροσεξουαλικότητας βρίσκεται διαρκώς εν τω γίνεσθαι (Schneider 2013: 555) και δεν είναι στατική. Λαμβάνοντας υπόψη, μάλιστα, την επιτελεστική λειτουργία της γλώσσας (Kulick 2000: 269), η παρούσα μελέτη έχει ως κεντρικό άξονα τη μελέτη των «ειδών των σεξουαλικότητων» που στήνονται γλωσσικά από τα μέλη της κοινότητας και την προβληματοποίησή τους.

Δεδομένης της προσδοκίας για ετεροκανονική συμπεριφορά, επιχειρώ να δείξω πώς χρησιμοποιούνται οι γλωσσικοί μηχανισμοί από τα μέλη της κοινότητας για την κατασκευή και αναπαραγωγή ετεροκανονικών και μη ετεροκανονικών προτύπων. Γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής των γλωσσικών αυτών συμπεριφορών που αναμένονται από αγόρια και από κορίτσια που αλληλεπιδρούν στον ιστοχώρο αυτό. Παράλληλα, καταγράφονται οι τρόποι με τους οποίους «στήνεται» το «μη ετεροκανονικό μοντέλο» για την κοινότητα αυτή. Στόχος είναι να αναδειχτούν οι γλωσσικοί μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται στην κοινότητα και αναπαράγουν την ετεροκανονικότητα ως «μη σημαδεμένη» νόρμα. Ακόμη, εξετάζεται αν και κατά πόσο υπάρχουν περιθώρια για γλωσσικές ανατροπές που δεν ακολουθούν τις ετεροκανονικές επιταγές, και τίθενται ερωτήματα για νέους προβληματισμούς στη γλωσσολογική μελέτη του φύλου και της σεξουαλικότητας, όσον αφορά την ενδεικτική σχέση των σημειωτικών πρακτικών και των ταυτοτήτων που αυτές παράγουν.

Η εργασία αυτή αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο, αναφέρεται συνοπτικά στην ιστορία της μελέτης γλώσσας – φύλου – σεξουαλικότητας και γίνεται μια επισκόπηση του ερευνητικού αυτού πεδίου. Στη συνέχεια συζητείται το θεωρητικό πλαίσιο της ταυτότητας αλλά και της επιθυμίας, σε σχέση πάντα με τη γλωσσολογική έρευνα, και γίνεται μια κριτική προσέγγιση του. Επιπλέον, συζητείται το περιεχόμενο της «queer γλωσσολογίας» ως επιστημονικής προσέγγισης, και το πόσο τελικά μπορεί να αφορά κάθε είδος σεξουαλικότητας, εφόσον το εξετάζει κριτικά και λαμβάνει υπόψη τις γλωσσικές νόρμες που το συγκροτούν.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά στη σχέση της γλώσσας με τον ψηφιακό κόσμο. Γίνεται λόγος για το τι είναι ακριβώς οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, και πιο συγκεκριμένα για το φαινόμενο “facebook” και για τις δυνατότητες που παρέχει στους χρήστες του. Ακολουθεί μια υποενότητα στην οποία παρουσιάζονται κάποια γενικά χαρακτηριστικά του λόγου που αναπτύσσεται στο διαδίκτυο και ιδιαίτερα στο facebook, ο οποίος έχει αποδοθεί με τον όρο “netspeak” (Crystal 2006: 26). Αναφέρομαι ακόμη στις διαφορές που παρουσιάζει ο λόγος αυτός σε σχέση με τον προφορικό, και στη σηματοδότηση που αποκτά ο όρος «συνομιλία» όταν αυτός αφορά σε ανταλλαγή σχολίων στο facebook.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρομαι αναλυτικά στο γλωσσικό πεδίο το οποίο εξετάζω, την διαδικτυακή δηλαδή κοινότητα του facebook, με τίτλο «τα μαναρια του φβ». Στην πρώτη υποενότητα γίνεται λόγος για την έννοια της «κοινότητας πρακτικής» και την ξεχωριστή σημασία που αυτή αποκτά σε μελέτες γλώσσας – φύλου – σεξουαλικότητας. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η εικονική κοινότητα πρακτικής που αποτελεί και το ερευνητικό πεδίο της παρούσας εργασίας. Το κεφάλαιο κλείνει με κάποιες μεθοδολογικές παρατηρήσεις σχετικά με

τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνάς μου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η μελέτη της γλωσσικής επιτέλεσης του φύλου και της σεξουαλικότητας. Αναλύονται τα «δεδομένα» της διαδικτυακής κοινότητας, που αποτελούν τελικά τους γλωσσικούς κώδικες μέσα από τους οποίους τα υποκείμενα επικοινωνούν και ορίζουν γλωσσικά τον έμφυλο και σεξουαλικό εαυτό, τόσο τον δικό τους όσο και των άλλων. Αρχικά, εξετάζω κάποιους ενδείκτες επιτέλεσης της ετεροσεξουαλικής αρσενικότητας και στη συνέχεια τους ενδείκτες της ετεροσεξουαλικής θηλυκότητας στη δεδομένη κοινότητα. Οι ενδείκτες αυτοί αναδεικνύουν το στήσιμο της ετεροκανονικότητας ως μοναδικής αποδεκτής γλωσσικής συμπεριφοράς στην συγκεκριμένη γλωσσική κοινότητα. Ωστόσο, αναφέρονται και περιπτώσεις όπου οι ετεροκανονικές γλωσσικές πρακτικές της κοινότητας διασαλεύονται και αφήνονται περιθώρια για αντίσταση στις επιβεβλημένες νόρμες της.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, που αποτελεί και τον επίλογο της εργασίας αυτής, παρατίθενται τα ευρήματα της έρευνας. Σκιαγραφούνται τα προφίλ της ετεροσεξουαλικής αρσενικότητας και θηλυκότητας που υπερισχύουν στην κοινότητα και σχολιάζονται κάποιες γλωσσικές πρακτικές που αναδεικνύουν την ετεροκανονική ταυτότητα ως κάτι πιο ρευστό απ' ό,τι θεωρήθηκε στο παρελθόν. Η έννοια της ταυτότητας αναδύεται τελικά ως μια έννοια που μπορεί να αποκτά διαφορετικά κοινωνικά νοήματα εντός διαφορετικών κάθε φορά χωροχρονικών πλαισίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία της μελέτης γλώσσας – φύλου – σεξουαλικότητας

1.1. Γλώσσα, φύλο και σεξουαλικότητα

Η μελέτη της γλώσσας σε συνάρτηση με το φύλο αρχίζει να απασχολεί την γλωσσολογική έρευνα τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα. Η ανάπτυξη του γυναικείου κινήματος παίζει καθοριστικό ρόλο για την αρχική σύνδεση γλωσσικών συμπεριφορών και φύλου, κυρίως μετά τη δεκαετία του 1960, όταν στις ΗΠΑ, και σταδιακά και σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, αρχίζουν να αναπτύσσονται οι γυναικείες σπουδές (Παυλίδου 2002: 14). Η Γεωργακοπούλου (2002: 77) γράφει σχετικά ότι «η σχέση του φύλου με συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές και επικοινωνιακές στρατηγικές έχει μελετηθεί συστηματικά τόσο στον χώρο της Ανάλυσης του Λόγου όσο και στον συναφή χώρο της Κοινωνιογλωσσολογίας». Για την Ελλάδα, ωστόσο, η Παυλίδου (2002: 40) αναφέρει πως «η γλωσσολογική ενασχόληση [με το φύλο] ξεκίνησε, αρκετά καθυστερημένα, στη δεκαετία του '80. Το γεγονός αυτό συνδέεται με δυο βασικούς λόγους: την ανάπτυξη του νεοφεμινιστικού κινήματος στην Ελλάδα και την εξέλιξη της ελληνικής Γλωσσολογίας».

Αρχικά η έρευνα προσανατολίζεται σε τυχόν διαφορές ή/και ομοιότητες μεταξύ του «αντρικού» και του «γυναικείου» λόγου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν έργα όπως αυτό της Lakoff (1975), με τίτλο *Language and Woman's Place*. Κατά την Lakoff, ο λόγος των γυναικών εμφανίζει κάποιες ιδιαιτερότητες σε σχέση με αυτόν των αντρών. Αυτές μπορεί να αφορούν: α) στη γνώση και χρήση λεπτών χρωματικών διαβαθμίσεων, π.χ. βεραμάν, κοραλλί, β) στη χρήση «ανούσιων» ή «κενών» επιθέτων με μεταφορική σημασία θαυμασμού/επιδοκιμασίας, π.χ. γλυκό!, θαυμάσιο!, τρέλα! γ) στην αποφυγή έντονων επιφωνημάτων αποδοκιμασίας και ανάλογων υβριστικών περιγραφών, π.χ. μπούρδες, μαλακίες, σκατά, δ) στην προσθήκη επιτατικών που κάνει τις γυναίκες να μοιάζουν σα να μιλούν με μόνιμη έμφαση, π.χ. «Είναι τό: σο καλό παιδί!», ε) στην εξασθένιση της προσλεκτικής δύναμης των εκφωνημάτων εξαιτίας της παρουσίας διάφορων μετριαστικών στοιχείων, π.χ. «Ωραία η 'Λάμψη', ε;», στ) σε τύπους της πρότυπης γλωσσικής ποικιλίας, π.χ. ζέστη και όχι ζέστα (Μακρή-Τσιλιπάκου 2010: 120-122).

Επιπλέον, η Lakoff (1975: 1) παρατηρεί πως η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στο κοινωνικό συγκείμενο επηρεάζουν τόσο το πώς μιλούν οι γυναίκες όσο και το τι λέγεται για αυτές. Αυτό σημαίνει πως δεν υπάρχει κάτι εγγενώς θηλυκό στους γλωσσικούς αυτούς

τύπους που χρησιμοποιούν οι γυναίκες, αλλά ότι οι τύποι αυτοί υποδηλώνουν το κοινωνικό status quo του ομιλητή που τους χρησιμοποιεί. Ο λόγος των γυναικών, οι οποίες βρίσκονται σε υποδεέστερη κοινωνική θέση χρωματίζεται ως «κατώτερος». Έτσι, η έννοια της «εξουσίας», όπως την χρησιμοποιεί η Lakoff, αποδίδει στη γλώσσα των κοινωνικά ασθενέστερων πληθυσμιακών ομάδων «γυναικεία» χαρακτηριστικά. Η Hall (2003: 365), για παράδειγμα, καταγράφει ως ομάδες που μιλούν «γυναικεία» – και δεν απολαμβάνουν το κοινωνικό γόητρο των «ανδρών» – τους χίπηδες, τους άντρες ακαδημαϊκούς και τους ομοφυλόφιλους.

Σε μια από τις πρώτες μελέτες γλώσσας και φύλου, ο Trudgill (1972) παρατηρεί την εξής γλωσσική διαφοροποίηση όσον αφορά τη γλώσσα και το φύλο στην πόλη του Norwich: ότι οι μεσοαστές γυναίκες δείχνουν προτίμηση σε πρότυπους γλωσσικούς τύπους (δηλαδή τύπους που έχουν κανονικοποιηθεί με την πάροδο του χρόνου και φαίνονται πιο σωστοί γραμματικά), οι οποίοι σηματοδοτούν κοινωνικό πρεστίτζ, ενώ οι άντρες προτιμούν τους μη πρότυπους γλωσσικούς τύπους, τους οποίους συνδέουν με ένα πιο «αρρενωπό» στυλ (1972: 179). Ο Labov (1990: 205-206) μελετά την γλωσσική αλλαγή και διαπιστώνει πως οι γυναίκες είναι αυτές που – σε μεγαλύτερο ποσοστό – εισάγουν νέους γλωσσικούς τύπους και συμβάλλουν στη γλωσσική μεταβολή, ενώ οι άντρες διατηρούν σε μεγαλύτερο βαθμό τη μη πρότυπη γλώσσα. Κοινό χαρακτηριστικό των ερευνών της περιόδου αυτής είναι ότι βλέπουν το φύλο οντολογικά. Το φύλο, δηλαδή, νοείται καθαρά ως βιολογικό και σταθερό, και οι έννοιες «αντρικός» και «γυναικείος» λόγος δεν αμφισβητούνται από την έρευνα, παρά γίνονται δεκτές ως προϋπάρχουσες οντολογικές κατηγορίες.

Ερωτήματα που καλούνται οι γλωσσολόγοι να απαντήσουν την περίοδο αυτή είναι αν ο «γυναικείος λόγος» αποτελεί μια ιδιαίτερη υφολογική διάλεκτο της γλώσσας, αν οι γυναίκες είναι πιο ευγενικές στην έκφρασή τους απ' ότι οι άντρες, αν υπάρχουν διαφορές στον τρόπο που γυναίκες και άντρες αλληλεπιδρούν γλωσσικά όταν βρίσκονται μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου, πώς χρησιμοποιείται η γλώσσα όταν κανείς αναφέρεται σε άντρες ή σε γυναίκες, τι μας λέει ο τρόπος που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα για τη θέση των αντρών και των γυναικών στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Holmes 2001: 284).

Οι θεωρίες που προτείνονται για τις «διαφορετικές γλώσσες» που μιλούν οι άντρες και οι γυναίκες ποικίλουν. Η Tannen (1990) υποστηρίζει πως άντρες και γυναίκες μιλούν με διαφορετικό τρόπο γιατί ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνιογλωσσικές υπο-κουλτούρες. Προκρίνει ως ερμηνευτικό εργαλείο το «μοντέλο της διαφοράς», ένα μοντέλο που υποστηρίζει πως υπάρχουν έμφυλες αξίες και τρόποι αλληλεπίδρασης εκ προοιμίου καθορισμένοι για τα δυο φύλα, και για τον τρόπο που άντρες και γυναίκες

κοινωνικοποιούνται και εκπαιδεύονται να μιλούν (Eckert & McConnell-Ginet 1992a: 464-465, Bergvall & Bing 1996: 4). Δυο ακόμη μοντέλα που προτείνονται για την ερμηνεία των διαφορετικών τρόπων ομιλίας των φύλων είναι το «μοντέλο της κυριαρχίας» και το «μοντέλο της υστέρησης» (Talbot 2003: 474-475, Freed 2003: 701, Pavlidou 2011: 418). Σύμφωνα με το «μοντέλο της κυριαρχίας», το – κοινωνικά κυρίαρχο – αντρικό φύλο παράγει και αναπαράγει τελικά τη δική του γλωσσική διάλεκτο ως κυρίαρχη, περιορίζοντας έτσι την δυνατότητα των γυναικών να επιλέξουν ελεύθερα με ποιον τρόπο θα μιλήσουν (Bergvall & Bing 1996: 4). Το «μοντέλο της υστέρησης» αντλεί, κατά μία ανάγνωση, από τη δουλειά της Lakoff (Μακρή-Τσιλιπάκου 2010: 123) και υποστηρίζει πως η «γυναικεία γλώσσα» είναι κατώτερη, με αποτέλεσμα οι γυναίκες να παραμένουν υποτελείς γλωσσικά και κατ' επέκταση κοινωνικά (Bergvall & Bing 1996: 4).

Διάφορες μελέτες από τότε έχουν υποστηρίξει πως η γλώσσα συνομιλεί με τις κοινωνικές δομές με συγκεκριμένο τρόπο, ο οποίος έχει διαμορφωθεί σε βάθος πολλών ετών, τοποθετώντας τις γυναίκες σε υποδεέστερη θέση από αυτή των ανδρών. Η Makri-Tsilirakou (1989: 80) κάνει λόγο και για την επιρροή που μπορεί να έχει η γλώσσα στην κοινωνία, καθώς η πρώτη αποτυπώνει γλωσσικά την κυρίαρχη τάξη πραγμάτων πάνω στο εκάστοτε κοινωνικό σώμα, και έτσι το σχηματίζει και το μετασχηματίζει διαρκώς. Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγει και η Meyerhoff (2003: 302), στη μελέτη της για τους γλωσσικούς κώδικες που χρησιμοποιούν οι γυναίκες στο Vanuatu, στα νοτιοδυτικά του Ειρηνικού, όταν αναφέρει πως αυτοί αντανακλούν τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των φύλων, όπως αυτές δομήθηκαν ήδη από τα χρόνια της δυτικής αποικιοκρατίας.

Τη δεκαετία του 1980 οι West & Zimmerman γράφουν για τη διαφορά που έχει το κοινωνικό φύλο από το βιολογικό, και υποστηρίζουν πως, εθνομεθοδολογικά, το φύλο πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα διαρκές, επαναλαμβανόμενο και μεθοδικό επίτευγμα (1987: 126). Η Pavlidou (2011: 414-415) περιγράφει πώς – μετά τη θεωρία της Butler – το φύλο, τόσο το βιολογικό όσο και το κοινωνικό, αντιμετωπίζονται σταδιακά ως κοινωνικές κατασκευές. Η μετακίνηση του κοινωνιογλωσσολογικού ενδιαφέροντος συνίσταται στην αντιμετώπιση του φύλου από σταθερή μεταβλητή σε ζητούμενο, που ενδεικνύεται μέσα από το λόγο και τον τρόπο που αυτός αρθρώνεται. Με το άρθρο της Ochs (1992: 337) για την ενδεικτική σχέση της γλώσσας και του φύλου, η γλώσσα αναδεικνύεται σε ένα ιδιαίτερα εφευρετικό και συμβολικό εργαλείο, που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη τρόπων σκέψης και πράξης μέσα σε κάθε συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο. Η Ochs δέχεται ότι η έννοια «γυναίκα» ή «άντρας» και όλες οι έμφυλες ιδιότητες που τους αποδίδονται, συγκροτούνται εννοιολογικά με πολύ συγκεκριμένο τρόπο σε κάθε κοινωνία. Η συγγραφέας παραδέχεται

την ποικιλότητα της γλώσσας ανάλογα με το εκάστοτε κοινωνικό συγκείμενο, που ορίζεται από διαφορετικές ιδεολογίες και πρακτικές, και υπογραμμίζει πως αυτή η ποικιλότητα διαφαίνεται μέσα από τις γλωσσικές δομές της κάθε κοινωνίας. Διαχωρίζει την αναφορική σημασία που μπορεί να έχει μια γλωσσική επιλογή από την κοινωνική της σημασία, και αναγνωρίζει σε κάθε μέλος μιας συγκεκριμένης κοινωνίας την ικανότητα να μπορεί τόσο να αναγνωρίζει όσο και να χρησιμοποιεί τη διαφορά αυτή προς επίτευξη συγκεκριμένου στόχου. Για παράδειγμα, μελέτες της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι γυναίκες στο χώρο εργασίας τους δείχνουν πως αυτές αξιοποιούν γλωσσικούς κώδικες με «αρρενωπά» χαρακτηριστικά, ιδίως όταν κατέχουν ηγετικές θέσεις και διαχειρίζονται ανθρώπινο δυναμικό (Pavlidou 2011: 421).

Τη δεκαετία του 1990 η κοινωνική έρευνα αρχίζει να κάνει λόγο για «αρρενωπότητες» και «θηλυκότητες», και όχι για «άντρες» και «γυναίκες». Εισάγεται για πρώτη φορά ο όρος “queer”, ο οποίος χρησιμοποιείται από «τμήμα ομοφυλόφιλων ανδρών και γυναικών ακτιβιστών και διανοουμένων οι οποίοι αυτοαποκαλούνται» έτσι (Γιαννακόπουλος 2001: 167). Σύμφωνα με τον Γιαννακόπουλο (2001: 168), «αν οι όροι lesbian/gay αναφέρονται σε μία παγιωμένη σεξουαλική ταυτότητα, σε μία πραγμ[ατ]οποιημένη σεξουαλικότητα, ο όρος queer έχει ως σημείο αναφοράς την διαφοροποίηση από τις ηγεμονικές ιδεολογίες του φύλου και της σεξουαλικότητας».

Καθώς οι κοινωνικές επιστήμες ασχολούνται όλο και πιο συστηματικά με ζητήματα σεξουαλικότητας «μέσα και πέρα από το φύλο»¹, οι γλωσσικές μελέτες επηρεάζονται αντίστοιχα. Η σεξουαλικότητα αποκτά μια δική της σχέση με τη γλωσσολογία, που δεν περνά απαραίτητα μέσα από το φύλο. Οι Bucholtz & Hall (2004: 470) αναφέρουν σχετικά ότι πριν από το 1990, η έννοια της σεξουαλικότητας εμφανιζόταν σποραδικά σε γλωσσικές μελέτες και μόνο όταν ήταν ετεροφυλόφιλη. Επρόκειτο για μελέτες που είχαν ως αποκλειστικό στόχο τη μελέτη της γλωσσικής κατασκευής του φύλου.

Από το 1990 και μετά, όμως, το «φύλο» και η «σεξουαλικότητα» αποσυνδέονται και νοούνται ως δυο ξεχωριστές θεωρητικές έννοιες για τη γλωσσολογία. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δεν αλληλοσυμπληρώνονται ή ότι μπορούν να μελετηθούν αποκομμένες η μια από την άλλη. Ωστόσο αυτό το θεωρητικό «ξεκαθάρισμα» δίνει ώθηση στις σπουδές γλώσσας και σεξουαλικότητας και τις αναδεικνύει σε ξεχωριστό πεδίο έρευνας (Bucholtz & Hall (2004: 470).

Όπως είχε συμβεί στο παρελθόν με το φύλο, έτσι και τώρα, η σεξουαλικότητα μελετάται

¹ Η φράση από τον τίτλο του βιβλίου *Language and Sexuality (Through and) beyond Gender*, υπό την επιμέλεια των Canakis, Kantsa & Giannakopoulos (2010).

πια ως πολιτισμικό και όχι φυσικό φαινόμενο. Αν το φεμινιστικό κίνημα κατάφερε να δείξει πως το φύλο είναι μια κοινωνική – και κατ’ επέκταση γλωσσική – κατασκευή, η queer θεωρία υποστηρίζει το ίδιο και για τη σεξουαλικότητα. Η γλώσσα, λοιπόν, δε μπορεί παρά να συμβάλλει κι αυτή σε αυτή την πολιτισμική κατασκευή και να την αναπαράγει γλωσσικά.

Το 1997 οι Livia & Hall εκδίδουν το συλλογικό τόμο *Queerly Phrased*, με διάφορα ανέκδοτα άρθρα πάνω στη γλώσσα ΛΟΑΤ² πληθυσμών, και παρουσιάζουν έτσι την γλωσσική κατασκευή της λεσβιακής, gay, trans- σεξουαλικότητας (1997: 6). Πρόκειται για μια προσπάθεια που αναδεικνύει για πρώτη φορά τη μη ετεροκανονική σεξουαλικότητα ως πεδίο γλωσσικής μελέτης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν, στόχος τους είναι να δείξουν πώς η queer θεωρία και η γλωσσολογία μπορούν να επιδράσουν και να συμβάλλουν η μία στην εξέλιξη της άλλης. Ο Leap (1995: xviii), στον τόμο *Beyond the Lavender Lexicon* καλεί την έρευνα να ασχοληθεί περισσότερο με τη γλώσσα των μη ετεροφυλόφιλων πληθυσμών. Στην Ελλάδα, τα *Καλιαρντά* του Πετρόπουλου (1971) χαρακτηρίζονται ως «η αργκό των ομοφυλόφιλων» στο εσώφυλλο του βιβλίου και αποκτούν νέα βαρύτητα για τη γλωσσολογία.

Παράλληλα όμως προβληματίζει έντονα η κοινή αντίληψη ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα χρησιμοποιούν μια δική τους γλώσσα-αργκό (Zwicky 1997: 26, Kulick 2000: 243), άποψη που – για άλλη μια φορά – μοιάζει ουσιοκρατική. Στο *Queerly Phrased*, ο Zwicky (1997: 26) αναρωτιέται αν μπορεί κανείς να προσδιορίσει τις σεξουαλικές προτιμήσεις ενός ατόμου από τη γλώσσα που αυτό μιλά, και προτείνει τη μελέτη του λεξιλογικού πεδίου του ΛΟΑΤ κόσμου μέσα από συστηματική παρατήρηση και κατευθυνόμενες συνεντεύξεις (1997: 24). Οι Cameron & Kulick εκδίδουν το 2003 το *Language and Sexuality*. Υποστηρίζουν ότι η μελέτη της γλώσσας με όρους σεξουαλικών ταυτοτήτων (πχ. “gay”, “lesbian” language) περιορίζει τις δυνατότητες της γλωσσικής έρευνας (2003: 104-105) και τονίζουν ότι δεν υπάρχουν οντολογικές διαφορές στη γλώσσα των ομοφυλόφιλων και των ετεροφυλόφιλων ατόμων (2003: 74).

Για τη γλωσσολογία, η γλωσσική πράξη δεν είναι κάτι στατικό, δεν φέρει κάποια συγκεκριμένη ουσία, αλλά αποκτά το νόημά της πάντα μέσα στα συγκεκριμένα κάθε φορά κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια στα οποία αρθρώνεται (Sauntson & Kyratzis 2007: 3). Αυτό σημαίνει ότι οι λέξεις και οι φράσεις νοηματοδοτούνται στον χώρο και στον χρόνο ανάλογα με την κοινωνική πραγματικότητα που τις γεννά. Η αλληλόδραση του κειμένου και του συγκεκριμένου δεν πρέπει να παραβλέπονται από τη γλωσσική έρευνα. Με δεδομένη αυτή την

² ΛΟΑΤ: Λεσβιακά, Ομοφυλόφιλα, Αμφισεξουαλικά και Τρανσεξουαλικά άτομα. Αποδίδει τον αγγλικό όρο LGBT: lesbian, gay, bisexual, and transgender στην ελληνική βιβλιογραφία.

αρχή, στον δυτικό κόσμο η ομοσεξουαλικότητα υπάρχει γιατί υπάρχει η ετεροσεξουαλικότητα, και η «γλώσσα της» υπάρχει ακριβώς επειδή συγκρίνεται με κάτι άλλο που υπάρχει επίσης. Σε αυτή την ιδέα βασίζεται και η πρόσφατη παρατήρηση του Leap (2013: 643) ότι στη μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας θα πρέπει να γίνει μια συστηματική παρατήρηση και καταγραφή και της ετεροκανονικής σεξουαλικής κατασκευής, η οποία μέχρι τώρα δεν έχει μελετηθεί σαν κατασκευασμένη αλλά θεωρείται αυθαίρετα «φυσική».

Η μελέτη της σεξουαλικότητας ως γλωσσικής κατασκευής όμως δεν έμελλε να προχωρήσει χωρίς εμπόδια. Ένα σημαντικό κεφάλαιο στην ιστορία αυτού του – σχετικά νέου – ερευνητικού πεδίου αποτελεί ή θεωρητική διαμάχη μεταξύ όσων υποστηρίζουν πως η σεξουαλικότητα πρέπει να μελετάται με ταυτοτικούς όρους (gay/by-/trans-) και εκείνων που θέλουν τη σεξουαλική επιθυμία αποσυνδεδεμένη από κάθε ταυτοτικό περιορισμό. Στο παρακάτω κεφάλαιο δίνεται συνοπτικά η πόλωση που δημιουργήθηκε εντός του γλωσσικού αυτού ερευνητικού πεδίου, έτσι όπως αυτό διαμορφώθηκε από το 2000 και μετά.

1.2. Ταυτότητα και επιθυμία

Την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα το φύλο και η σεξουαλικότητα αποσυνδέονται σταδιακά το ένα από το άλλο και η σχέση των δύο παύει να αντιμετωπίζεται ως ταυτοτική. Μέσα από μια μακρά πορεία κοινωνικών και πολιτικών διεκδικήσεων σε Αμερική και Ευρώπη, η σεξουαλικότητα αποσυνδέεται από την αναπαραγωγή και από την ιδέα ότι πρέπει να αφορά πρακτικές μεταξύ ατόμων διαφορετικού βιολογικού φύλου (Cameron & Kulick 2003: 2). Στα 1990 τα σεξουαλικά πολιτικά κινήματα στην Αμερική έχουν ήδη εκδηλωθεί και έχουν δημιουργήσει σεξουαλικές πολιτικές ταυτότητες που διεκδικούν δικαιώματα. Ο «ομοφυλόφιλος», η «λεσβία», ο/η transsexual διεκδικούν το χώρο τους στο κοινωνικό, πολιτικό και γλωσσικό γίγνεσθαι. Οι σεξουαλικές αυτές κατηγορίες αρχίζουν πια να εμπεδώνονται στη συνείδηση του κόσμου και να αναγνωρίζονται ως υπαρκτές και δηλωτικές συγκεκριμένων ταυτοτήτων.

Τη δεκαετία του 1990 η θεωρία της Butler (2009) για την «έμφυλη μιμική» και την κοινωνική κατασκευή του φύλου και της σεξουαλικότητας έρχεται να ταραξεί τα νερά των ταυτοτικών gay και λεσβιακών κινήματων, με αποτέλεσμα να διακυβεύονται συλλογικά επιτεύγματα ετών. Η θεωρία της επιτέλεσης του έμφυλου εαυτού αφήνει τις σεξουαλικότητες και τις σεξουαλικές ταυτότητες μετέωρες, και τους αφαιρεί τη σταθερότητα που τους

επέτρεπαν τη διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων τις περασμένες δεκαετίες. Όπως παρατηρεί ο Γιαννακόπουλος (2006: 24):

Η εμφάνιση και η ευρεία διάδοση της θεωρίας της κοινωνικής κατασκευής προκάλεσε έντονες αντιρρήσεις και συζητήσεις στο εσωτερικό των γκέι κοινοτήτων ιδιαίτερα στην Αμερική. Η θέση ότι η ομοφυλόφιλη ταυτότητα, η ύπαρξη ενός διακριτού γκέι και λεσβιακού πληθυσμού/κοινότητας αποτελούσ[ε] ιστορικ[ή] και κοινωνικ[ή] κατασκευ[ή], η οποία δεν υπήρχε πάντοτε και παντού και πιθανόν να μην υπάρξει στο μέλλον, υπέσκαπτε τη σιγουριά και την ασφάλεια που παρέχει η ταυτότητα και επιπλέον έθετε υπό αίρεση την ύπαρξη του συλλογικού υποκειμένου του κινήματος.

Σύμφωνα με τους Brubaker & Cooper (2000: 4) την περίοδο αυτή το ζήτημα της ταυτότητας αναδύεται τόσο έντονα, ώστε ακόμη και ερευνητές και θεωρητικοί που δεν τους έχει απασχολήσει το ζήτημα, καλούνται πλέον να τοποθετηθούν ως προς αυτό. Οι Καντσά & Παπαταξιάρχης (2010: 12) γράφουν σχετικά ότι:

[α]πό τη δεκαετία του 1990 και μετά, η συνάντηση της φεμινιστικής σκέψης με μεταδομιακές θεωρήσεις, που αμφισβητούν την ύπαρξη μιας ενιαίας, αυτοαναφορικής ταυτότητας, [έχει] ως αποτέλεσμα την έμφαση στην πολλαπλότητα, την αμφισημία και τον κατακερματισμό των ταυτοτήτων [...]

Η μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας δεν μπορεί να μην επηρεαστεί από το κοινωνικό γίνεσθαι. Αναπόφευκτα, η γλωσσική μελέτη που ερευνούσε τη γλωσσική κατασκευή του φύλου, αναζητά πλέον γλωσσικές ενδείξεις που συγκροτούν σεξουαλικότητες. Αν όμως οι ταυτοτικές κατηγορίες καταρρέουν, τι θέση έχει η γλώσσα σε αυτό; Γίνεται άραγε να μιλά κανείς για σεξουαλικότητα με ταυτοτικούς όρους, δηλαδή να συμπεριλαμβάνει σε συγκεκριμένες γλωσσικές κατηγορίες τις διάφορες – και διαφορετικές – εκφάνσεις της σεξουαλικότητας; Και αν μιλήσει κανείς με όρους ταυτότητας, πώς μπορεί να εξασφαλίσει ότι συμπεριλαμβάνει σε αυτές και άτομα που δεν αυτοπροσδιορίζονται πλέον με τον εκάστοτε ταυτοτικό όρο;

Δεδομένων των προβλημάτων που προκύπτουν γλωσσολογικά από τη χρήση της ταυτότητας ως εργαλείου την περίοδο αυτή, ο Kulick προτείνει μια ερευνητική στροφή στη γλωσσολογική μελέτη. Υποστηρίζει πως θα πρέπει οι μελετητές να απομακρυνθούν από τις ταυτοτικές κατηγορίες και να εστιάσουν στις πολιτισμικά καθιερωμένες σημειωτικές πρακτικές, οι οποίες, για αυτόν, σηματοδοτούν την επιθυμία (Kulick 2003: 123, Cameron & Kulick 2005: 110). Το πλεονέκτημα που βλέπει σε μια τέτοια απόπειρα είναι η πιθανή δυνατότητα περιγραφής κάθε τύπου σεξουαλικής επιθυμίας, έξω από ταυτοτικούς περιορισμούς, και παροτρύνει τους ερευνητές να επικεντρωθούν σε θεωρητικές συζητήσεις για το πώς η επιθυμία κατασκευάζεται και επικοινωνείται μεταξύ των ανθρώπων (Kulick

2003: 124).

Η μελέτη της γλώσσας με όρους επιθυμίας έχει το πλεονέκτημα ότι αποσυνδέει τη σεξουαλικότητα από την παγιωμένη αλλά προβληματική έννοια της ταυτότητας (βλ. Brubaker & Cooper 2000). Ο Kulick αναφέρει ότι όταν εξετάζουμε τη σεξουαλικότητα στην “gay” ή «λεσβιακή γλώσσα» που παράγεται από άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως “gay” ή «λεσβίες», περιοριζόμαστε στη σεξουαλική ταυτότητα που τα άτομα αυτά οικειοποιούνται, ανεξαρτήτως από το ότι παρόμοιοι γλωσσικοί κώδικες χρησιμοποιούνται και από άτομα που δεν υιοθετούν την ίδια σεξουαλική ταυτότητα (2000: 246). Πράγματι, η επιθυμία ως εργαλείο δίνει ίσως μια απάντηση σε ζητήματα που η ταυτότητα δε μπορεί να ανταποκριθεί. Ο Κανάκης (2009: 79) γράφει ότι:

το ζήτημα της ταυτότητας συνδέθηκε από νωρίς με τις πολιτικές διεκδικήσεις κινημάτων και ακτιβιστικές οργανώσεις και προτιμήθηκε ως πλατφόρμα για τη μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας. Έτσι η πρόταση για μετακίνηση του ενδιαφέροντος προς την επιθυμία αποτελεί αντίδραση στη θεωρούμενη αποσιώπηση του ρητά σεξουαλικού λόγου: ενός λόγου που δεν αναφέρεται σε σεξουαλικές κατηγορίες, αλλά σε επιθυμίες και πρακτικές.

Ωστόσο, προκρίνοντας ιδιαίτερα έντονα την επιθυμία ως κύριο ερευνητικό εργαλείο της γλωσσολογικής μελέτης, οι Cameron & Kulick δημιουργούν άλλα ερωτήματα. Αν χρησιμοποιήσει κανείς της έννοια της επιθυμίας ως εργαλείο, πώς μπορεί, για παράδειγμα, να έχει πρόσβαση στη γλώσσα της επιθυμίας, της φαντασίωσης, του φόβου, του υποσυνείδητου, όπως οι Kulick (2000: 270, 2003: 119) και Cameron & Kulick (2003: 105) προτείνουν;

Επίσης, άλλο ένα ερώτημα που χρήζει απάντησης είναι το τι συμβαίνει με όλους όσους συνειδητά επεδίωξαν να οικειοποιηθούν τα χαρακτηριστικά που ενέχει μια ταυτοτική κατηγορία. Τις προηγούμενες ακριβώς δεκαετίες, το φεμινιστικό ή το gay κίνημα βασίστηκαν ακριβώς στην ιδέα μιας συνεκτικής ταυτότητας που χρωμάτιζε και χαρακτήριζε τις διεκδικήσεις των ανθρώπων που τα υπεράσπισαν. Ξαφνικά η επιθυμία μοιάζει να παραμερίζει κινήματα που τις προηγούμενες δεκαετίες άνοιξαν το δρόμο για τη μελέτη της σεξουαλικότητας και να έρχεται σε ανοιχτή ρήξη με τη λογική των προταγμάτων τους.

Οι συζητήσεις και τα άρθρα που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια της πολεμικής των θεωρητικών ταυτότητας και επιθυμίας υπήρξαν έντονες (Canakis 2010: 147). Αποκορύφωμα ίσως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η στιγμή όταν οι Bucholtz & Hall σχολιάζουν κριτικά την έννοια της επιθυμίας, και παρουσιάζουν τους λόγους για τους οποίους θεωρούν την έννοια της ταυτότητας κεντρική στην έρευνα της σεξουαλικότητας (2004: 472), και οι Cameron & Kulick (2005) σπεύδουν να ανταπαντήσουν. Οι Bucholtz & Hall θεωρούν την

έννοια της ταυτότητας «εκ των ων ουκ άνευ» στη γλωσσολογική έρευνα της σεξουαλικής επιθυμίας (2004: 472), ενώ οι Cameron & Kulick (2003: 105) υποστηρίζουν πως η έννοια της ταυτότητας θα πρέπει να μείνει εκτός της έρευνας της γλώσσας και της σεξουαλικότητας γιατί «στατικοποιεί» τη σεξουαλική επιθυμία σε αλληλοαποκλειόμενες ταυτοτικές κατηγοριοποιήσεις (Kulick 2000: 270).

Μια εκτενής ανάλυση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς της παρούσας εργασίας. Αυτό που αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί είναι ότι και οι δυο πλευρές μοιάζουν να έχουν αξιόλογα επιχειρήματα που δεν επιτρέπουν εύκολα στον ερευνητή να ταχθεί αποκλειστικά υπέρ της μιας ή της άλλης θεωρητικής σχολής, ειδικά εφόσον διαφορετικά δεδομένα μπορεί να προσφέρονται για αναλύσεις που βασίζονται στη μία ή στην άλλη εκ των δύο θεωρητικών προτάσεων. Για παράδειγμα, σε μια μελέτη για τη σεξουαλικότητα, ο Valentine (2011: 361-362) μελετά άνδρες

που, ενώ δεν είναι παρενδυσίες οι ίδιοι, έλκονται ερωτικά από παρεμφυλικά άτομα, ειδικά δε από προ-εγχειρητικούς άντρες-προς-γυναίκες διεμφυλικούς (ΑπΓ) ή, με εντόπιους όρους, transpies – τραβέλια. Αυτοί είναι [...] οι chasers – οι οποίοι φιγουράρουν ως δεύτερο συνθετικό στο όνομα του εν λόγω πάρτυ, και αποκαλούνται επίσης admirers ‘θαυμαστές’ σε ποικίλα συμφραζόμενα.

Πώς να αποδώσει κανείς γλωσσικά αυτό το είδος σεξουαλικότητας για να το μελετήσει; Ο ίδιος ο γράφων προτείνει μια προσέγγιση κατά την οποία ο ερευνητής απλώς ακούει τι έχουν να πουν τα άτομα για τις επιθυμίες τους, χωρίς να προσπαθεί να τις ερμηνεύσει αποκλειστικά και μόνο με ταυτοτικές κατηγορίες (Valentine 2003: 126).

Οι Morrish & Leap (2007: 26) υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει μια κοινότητα στην οποία όλα τα μέλη να μοιράζονται ακριβώς το ίδιο γλωσσικό ρεπερτόριο για να εκφραστούν σεξουαλικά, έτσι ώστε να μπορέσουμε να κάνουμε κάποια γενική ταυτοτική κατηγοριοποίηση για το τι εννοούν. Οι Sauntson & Kyrtziz (2007: 4) υπογραμμίζουν την ανάγκη να μην θεωρηθούν οι έννοιες «ταυτότητα» και «επιθυμία» ως αμοιβαία αποκλειόμενες στην έρευνα της σεξουαλικότητας, ακόμη και αν δεν εξετάζονται και οι δυο ταυτόχρονα. Αυτό που μοιάζει ασφαλές προς το παρόν είναι μια κριτική προσέγγιση του λόγου που παράγουν τα υποκείμενα, έχοντας υπόψη πάντα και τις δυο έννοιες «ταυτότητα» και «επιθυμία», ειδικά εφόσον και οι δύο μοιάζουν να αφορούν το λόγο που παράγουν τα υποκείμενα κατά περίπτωση. Η σημασία και το βάρος που αποκτούν οι παραπάνω όροι, άλλωστε, έχουν πάντα να κάνουν τόσο με τις πεποιθήσεις και τοποθετήσεις του ίδιου του ατόμου που παράγει το λόγο, όσο και με τις απόψεις του εκάστοτε ερευνητή.

1.3. *Queer* γλωσσολογία

Με τη θεωρία της επιτέλεσης του κοινωνικού φύλου που αναπτύσσει η Butler (2009), οι *queer* σπουδές απογειώνονται και επηρεάζουν και τη γλωσσολογία. Οι θεωρίες λογοθετικής κοινωνικής κατασκευής του φύλου επιτρέπουν πλέον και στη γλωσσολογία να παρεισφρύει σε ζητήματα σεξουαλικότητας και (γλωσσικής) κατασκευής της. Η Cameron (2005: 483-489) αναφέρεται στη «μεταμοντέρνα στροφή» που κάνει πλέον τους ερευνητές να βλέπουν το φύλο ως κάτι που συγκροτείται (και) γλωσσικά. Οι αναφορές σε «βιολογικό» και «κοινωνικό φύλο» αφαιρούν από το φύλο την οντολογική υπόσταση που του αποδιδόταν ως τότε, και η λέξη «σεξουαλικότητα» συνοδεύει πλέον συχνά τη λέξη «φύλο» στα ερευνητικά συγγράμματα, κάτι που, όπως αναφέρει η Cameron, δε συνέβαινε μια δεκαετία νωρίτερα.

Αντλώντας από διαφορετικές συζητήσεις, ο όρος «*queer* γλωσσολογία» έχει χρησιμοποιηθεί τα τελευταία χρόνια από διαφορετικούς θεωρητικούς με ποικίλο περιεχόμενο. Για κάποιους μελετητές, η *queer* γλωσσολογία ενέχει απαραίτητως τη μελέτη των ταυτοτήτων που παράγουν οι σεξουαλικές επιθυμίες (Bucholtz & Hall 2004: 471), ενώ για άλλους η έννοια της ταυτότητας δε μπορεί να συμπεριλαμβάνεται σε *queer* γλωσσολογικές προσεγγίσεις που έχουν να κάνουν με επιθυμίες (Cameron & Kulick 2003: 78).

Για να εξετάσουμε όμως τι ακριβώς εννοεί ο όρος *queer* γλωσσολογία, οφείλουμε μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία και τη σημασία του όρου “*queer*”. Η Αποστολίδου (2011: 138) γράφει πως στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ο όρος χρησιμοποιείται με αρνητική σημασία και ως προσβλητικός χαρακτηρισμός για «άνδρες με ομοερωτικές πρακτικές». Σύμφωνα με την ίδια:

στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ακτιβιστές από τις ΗΠΑ αποπειρώνται να ανανοηματοδοτήσουν το *queer*, ανατρέποντας το αρνητικό του περιεχόμενο και προτείνοντάς τον σαν όρο-ομπρέλα που περιλαμβάνει κάθε άτομο που δεν ενστερνίζεται τις επιταγές της ετεροκανονιστικότητας, ασχέτως σεξουαλικής προτίμησης, έτσι ώστε ο όρος να δηλώνει μάλλον μια ιδεολογική συμπίεση παρά να περιγράφει μια κοινότητα ατόμων με ενιαία ταυτότητα.

Στον τόμο τους *Queerly Phrased*, οι Livia & Hall (1997: 5) κάνουν λόγο για την *queer* θεωρία ως μια θεωρία που αποσυνδέει το φύλο από τη σεξουαλικότητα. Σύντομα αναδύεται ο όρος «*queer* γλωσσολογία», από τους ερευνητές που επιχειρούν να εξετάσουν τη γλωσσική και συνομιλιακή κατασκευή της σεξουαλικότητας ξεχωριστά, αν και όχι απόλυτα, από το φύλο (Cameron & Kulick 2003: 15). Αν δηλαδή μέχρι τότε ο φεμινισμός επέτρεπε στη γλωσσολογία να διαχωρίσει τρόπους έκφρασης που ενδεικνύουν το φύλο, η *queer* θεωρία

επιτρέπει πλέον τη μελέτη των εκφράσεων που ενδεικνύουν σεξουαλικότητες.

Η queer γλωσσολογία αποτέλεσε τις περασμένες δεκαετίες συχνή αναφορά στις γλωσσολογικές μελέτες φύλου και σεξουαλικότητας, με διαφορετική σημασία όμως για κάθε ερευνητή. Μέχρι σήμερα, κύριο αντικείμενο μελέτης του ερευνητικού αυτού κλάδου αποτέλεσαν σχεδόν αποκλειστικά οι γλωσσικοί κώδικες λεσβιακών και gay κοινοτήτων, οι οποίες θεωρήθηκαν – και θεωρούνται ίσως ακόμη – περιθωριακές, παρά τις πολλές σχετικές εξαγγελίες για το μη περιορισμό του ενδιαφέροντος της θεωρίας σε αυτές τις μη-ετεροφυλοφιλικές σεξουαλικότητες.

Οι Bucholtz & Hall (2004: 469-471) αναφέρονται στην queer γλωσσολογία ως μια προσέγγιση της γλώσσας και της σεξουαλικότητας που εμπνέεται από φεμινιστικές και κοινωνιογλωσσολογικές θεωρίες, και κυρίως τη λεγόμενη «queer θεωρία», για να αναλύσει τη σεξουαλικότητα ως ένα ευρύ κοινωνικοπολιτισμικό φαινόμενο. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι η queer γλωσσολογία είναι αυτή που αποτυπώνει γλωσσικά την κανονικότητα που επιβάλλει η ηγεμονική ετεροσεξουαλικότητα στις μη κυρίαρχες σεξουαλικότητες, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους οι δεύτερες διαπραγματεύονται πια την ύπαρξή τους μέσα στο κυρίαρχο ετεροκανονιστικό πλαίσιο. Πολύ πιο πρόσφατα, οι Motschenbacher & Stegu (2013: 522) υποστηρίζουν πως η queer γλωσσολογία δεν θεωρεί την ταυτότητα μια σταθερή προ-λογοθετική δομή και επομένως την εξετάζει σαν κάτι που βρίσκεται μονίμως υπό διαπραγμάτευση και κατασκευή. Σύμφωνα με κάποιους ερευνητές, η queer γλωσσολογία αποδεικνύει, μέσα από την κριτική εξέταση κειμένων και συνομιλιών, ότι οι ταυτοτικές κατηγορίες είναι ιδεολογικές κατασκευές που παράγονται από τον λόγο. Ο λόγος αυτός μοιάζει να επανεγγράφει στο κοινωνικό σώμα τις ίδιες έμφυλες διχοτομήσεις και να φυσικοποιεί την ετεροσεξουαλικότητα (Koller 2013: 585, Schneider 2013: 555). Στόχος της queer γλωσσολογίας γίνεται το να εξεταστούν αυτές οι ετεροκανονιστικές κατασκευές και να προβληματοποιηθεί η ετεροσεξουαλικότητα ως οντολογική έννοια, μέσα από εναλλακτικούς λόγους (Motschenbacher 2013: 591).

Από την άλλη πλευρά, δεν γίνεται να παραβλέψουμε ότι ο όρος “queer” χρησιμοποιήθηκε από μια ολόκληρη ακαδημαϊκή παράδοση ως συνώνυμος του «επαναστατικός», «αντι-κανονικός», «ενάντιος στο κανονιστικό σύστημα» (Milani 2013: 615-633). Κι αυτό συνέβη ακριβώς επειδή ο όρος έχει «εγκολπω[θεί] στο δημόσιο λόγο εξυπηρετώντας την επιταγή για εξημέρωση της ομοφοβικής απειλής» (Αποστολίδου 2011: 150). Καθώς ο όρος ξέφευγε από τα στενά όρια των περιθωριοποιημένων σεξουαλικών κοινοτήτων και άγγιζε το ευρύτερο κοινό, ήταν αναπόφευκτο να συνδεθεί στην κοινωνική συνείδηση με τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των πληθυσμών αυτών που διέφευγαν

ταυτοτικών κατηγοριοποιήσεων. Έτσι, όμως, ο όρος μοιάζει σήμερα να έχει αποκτήσει ο ίδιος ταυτότητα, μια «ουσία» που πάσχιζε να αποτινάξει αλλά τελικά δε μπόρεσε να αποφύγει. Όπως γράφει ο Κανάκης (2011α: 136):

[τ]ο ειρωνικό στην υπόθεση είναι ότι αυτή η ηθελημένη «έμφυλη αναταραχή», εν μέρει απόρροια τη σημασιολογικής διάχυσης του queer, θεωρήθηκε ότι θα επιτευχθεί μόνο με την απόδραση από την «ακινητοποίηση» της γλώσσας – ως – κατηγοριοποίησης ενώ, αντίθετα, επιτεύχθηκε μόνο όταν ο όρος απέκτησε στάτους κατηγορίας – και δη ταυτοτικής [...]. Δηλαδή όταν το queer επέτρεψε στη γλώσσα να το «προλάβει» και να το «ακινητοποιήσει», έστω για λίγο.

Ποια είναι λοιπόν η έννοια της queer γλωσσολογίας σήμερα; Η απάντηση δεν είναι εύκολη ούτε απλή, δεδομένου του ότι ένας όρος που αντιτάχθηκε σθεναρά σε κανονιστικά πλαίσια μοιάζει πλέον να έχει ο ίδιος κανονικοποιηθεί. Η Hall (2013: 634-636) γράφει πως μια αναλυτική διάκριση μεταξύ ταυτότητας και σημειωτικών πρακτικών μοιάζει τελικά αδύνατη στην queer γλωσσολογία. Όπως παρατηρεί, οι σημειωτικές πρακτικές που προκρίνουν προς μελέτη οι queer θεωρητικοί είναι αναγκαστικά πρακτικές που ενδεικνύουν κάποια ταυτότητα. Επικαλείται μάλιστα την ίδια την Butler, η οποία αναφέρει πως η κάθε υποκειμενικότητα δεν είναι τίποτα άλλο παρά το σύνολο επαναλαμβανόμενων πρακτικών. Οι πρακτικές αυτές για την Hall δημιουργούν ταυτότητες, έστω κι αν αυτές είναι απρόβλεπτες, επαναστατικές ή και αντικανονικές. Καλεί μάλιστα την queer γλωσσολογία να υιοθετήσει τις έννοιες της ταυτότητας και των επαναλαμβανόμενων πρακτικών ως αμοιβαία συγκροτητικές, και όχι να τις διαχωρίζει. Προς επίρρωση του επιχειρήματος της για την ενσωμάτωση της έννοιας της ταυτότητας στις queer θεωρίες, υπενθυμίζει πως και η ετεροκανονικότητα, η οποία θεωρείται από πολλούς έννοια κλειδί, κόντρα στην οποία έχει χτιστεί όλο το queer οικοδόμημα που αντιτίθεται στις ταυτοτικές κατηγορίες, κάθε άλλο παρά σταθερή έχει υπάρξει στο πέρασμα των χρόνων (2013: 637-638). Η ίδια συνεχίζει λέγοντας πως μια προσεχτικότερη κοινωνιογλωσσολογική ματιά στην queer θεωρία, όπως αυτή έχει ως τώρα, μας δείχνει ότι ο διαχωρισμός ταυτότητας και πρακτικής στην queer γλωσσολογική έρευνα τελικά ζημιώνει τη γλωσσική αναπαράσταση της σεξουαλικότητας. Αυτό οφείλεται στο ότι οι queer θεωρίες, αντιτιθέμενες σε μια υποτιθέμενα στατική ετεροκανονι(στι)κή ταυτότητα, αγνοούν τη διαρκή εξέλιξη νέων γλωσσικών σημειωτικών πρακτικών και τη συνδιαλλαγή μεταξύ τους, η οποία πολλές φορές συμβαίνει εντός ετεροκανονικών πλαισίων. Η Hall επανεξετάζει με κριτικό τρόπο την έννοια “queer” και εισάγει και τη μελέτη του ετεροκανονικού λόγου στο ερευνητικό πεδίο της queer γλωσσολογίας, επανακαθιστώντας την έτσι ένα μάχιμο όπλο κατά του ετεροκανονιστικού λόγου.

Η νέα τάση που αρχίζει να σχηματίζεται κατά τη δεύτερη δεκαετία του 2000, από τους

ίδιους θεωρητικούς που εισήγαν τον όρο, θέλει την queer γλωσσολογική έρευνα να μην επικεντρώνεται αποκλειστικά σε περιθωριοποιημένες σεξουαλικά ομάδες, αλλά να στρέφεται κριτικά και προς τις κανονικότητες, είτε ετερο- είτε όμο-σεξουαλικές. Μέσα από τη σπουδή των κυρίαρχων αυτών κανονικοτήτων, ο Leap (2013: 643) καλεί την queer γλωσσολογία να εξετάσει πώς οι διάφορες γλωσσικές πρακτικές αντανάκλουν, αναπαράγουν και επικυρώνουν τις ετεροκανονικές και κυρίαρχες νόρμες, και προωθούν έτσι συγκεκριμένες σεξουαλικότητες ως προτιμώμενες. Μετά την έντονη διαφωνία για το αν η έρευνα οφείλει να προκρίνει ως μεθοδολογικό εργαλείο την ταυτότητα ή την επιθυμία, η ταυτότητα μοιάζει να αποσυνδέεται από την έννοια της στατικότητας. Η αναθεωρημένη queer γλωσσολογία εξετάζει κριτικά κάθε γλωσσικό τρόπο κατασκευής της σεξουαλικής επιθυμίας, λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο και το συγκείμενο μέσα στο οποίο αρθρώνεται ο ρητός αλλά και ο υπόρητος σεξουαλικός λόγος.

Στα πλαίσια αυτής της νέας, κριτικής queer γλωσσολογίας κινείται η παρούσα εργασία. Ο λόγος που μελετάται είναι καταρχήν ξεκάθαρα ετεροκανονι(στι)κός και έντονα ταυτοτικός. Ίσως πριν μια δεκαετία να μην μπορούσε να συνυπάρξει μια τέτοια μελέτη στο ίδιο κείμενο που αναφέρεται η λέξη queer. Ωστόσο αυτό ακριβώς είναι το ζητούμενο: Να χρησιμοποιηθεί ο ετεροκανονικός λόγος ως πεδίο μελέτης των κανονικοτήτων που παράγει, και να εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους αυτός εμποδίζει ή ελέγχει την ανάδυση άλλων ειδών σεξουαλικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Γλώσσα και ψηφιακός κόσμος

2.1. Υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης

Για την «ψηφιακή γενιά» (Ackerman & Waters 2011: 102), όπως έχει χαρακτηριστεί το πλήθος των νέων που χρησιμοποιούν συστηματικά το διαδίκτυο, η τεχνολογία αποτελεί σημαντικότερη παράμετρο της καθημερινότητάς της. Μεγάλο κομμάτι του «ψηφιακού πληθυσμού» αποτελούν άτομα νεαρής ηλικίας που χρησιμοποιούν τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και το διαδίκτυο σε καθημερινή βάση και για την κοινωνικοποίησή τους, μεταξύ άλλων (De Graaf 2011: 1). Η Lee (2009: 509-510), αναφερόμενη σε έρευνες σε αμερικάνικα νοικοκυριά, παρατηρεί πως οι νέοι σήμερα έχουν ηλεκτρονικούς υπολογιστές μέσα στα δωμάτιά τους και τους χρησιμοποιούν περισσότερο για δραστηριότητες αναψυχής παρά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Ακόμη και παιδιά προσχολικής ηλικίας έχουν επαφή με το «σερφάρισμα στο διαδίκτυο». Οι κυριότερες δραστηριότητες των νεαρών χρηστών είναι τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και η ανταλλαγή μηνυμάτων. Το διαδίκτυο χρησιμοποιείται από τους νέους κυρίως ως μέσο κοινωνικών επαφών και διατήρησης φιλικών σχέσεων, ενώ οι ομαδικές κοινότητες που σχηματίζονται ηλεκτρονικά φαίνεται πως συμβάλλουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των νεαρών χρηστών. Ο Cotterell (2007: 20) κάνει λόγο για τον αυθορμητισμό και την τάση που έχουν τα άτομα της εφηβικής ηλικίας να σχηματίζουν δεσμούς και ομάδες, καθώς και για τα κίνητρα και τις ανησυχίες τους, που τους ωθούν να αλληλεπιδρούν με συνομηλίκους καθώς μαθαίνουν να αυτοπροσδιορίζονται.

Τις τελευταίες δεκαετίες ένα νέο φαινόμενο έχει κάνει την εμφάνισή του στο χώρο του διαδικτύου, αυτό των υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης. Πρόκειται για υπηρεσίες που εξυπηρετούν την ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων (instant messaging), παρέχουν τη δυνατότητα οπτικοακουστικής επικοινωνίας μέσω κάμερας στο ίντερνετ και υπηρεσίες chat που διευκολύνουν την ανταλλαγή γραπτών μηνυμάτων σε πραγματικό χρόνο. Οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης έρχονται να προστεθούν στις επικοινωνιακές δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο. Είναι ποικίλες και διαφοροποιούνται μεταξύ τους, παρουσιάζοντας έτσι μια ευρεία γκάμα δυνατοτήτων για τους χρήστες τους.

Σύμφωνα με τις Boyd & Ellison (2008: 211), μια υπηρεσία κοινωνικής δικτύωσης, για να χαρακτηριστεί ως τέτοια, πρέπει να παρέχει στους χρήστες της τις εξής τρεις δυνατότητες. Πρώτον: να μπορούν αυτοί να κατασκευάζουν ένα δημόσιο ή ημι-δημόσιο προφίλ για τον εαυτό τους, εντός ενός οριοθετημένου συστήματος. Δεύτερον: να συγκροτούν μια λίστα των

άλλων χρηστών με τους οποίους συνδέονται ηλεκτρονικά. Τρίτον: να έχουν πρόσβαση στη λίστα αυτή με τις διασυνδέσεις τους, αλλά και σε όσες λίστες έχουν δημιουργήσει άλλοι χρήστες-μέλη στο ίδιο σύστημα. Οι Boyd & Ellison συμπληρώνουν πως η φύση και η ονοματολογία των διασυνδέσεων αυτών μπορεί να ποικίλει από ιστότοπο σε ιστότοπο.

Πιο συγκεκριμένα, οι Garton, Haythornthwaite & Wellman (1997) σημειώνουν τρία βασικά χαρακτηριστικά ενός ηλεκτρονικού κοινωνικού δικτύου: την έκτασή του, την κεντρική του διαχείριση, και τους ρόλους που επιτελούν τα μέλη του δικτύου. Συνήθως δηλαδή υπάρχει ένα μέλος-διαχειριστής σε τέτοιους ιστοτόπους, ο οποίος διαχειρίζεται την διανομή των πληροφοριών στον συγκεκριμένο ιστοχώρο. Κάτι τέτοιο παρατηρείται και στην κοινότητα του facebook που εξετάζεται στην μελέτη αυτή. Η ιστοσελίδα «τα μαναρια του φβ» έχει έναν διαχειριστή στον οποίο απευθύνονται τα άλλα μέλη προκειμένου να αναρτηθεί κάποια φωτογραφία τους στο site, όπως γράφω αναλυτικά πιο κάτω³.

Η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων έχει αλλάξει σημαντικά με την εμφάνιση αυτών των δικτύων. Το πλήθος τους είναι μεγάλο και η χρήση τους ποικίλει ανάλογα με τις προτιμήσεις του κάθε χρήστη. Ο Tasioulis (2013), αναφερόμενος στους εφήβους, κάνει λόγο για κάποια από τα πιο γνωστά και ευρέως χρησιμοποιούμενα δίκτυα, όπως το WeChat, το Vine, το Flickr, το Skype, το Instagram, το Myspace, το Windows Live Space, το Twitter και φυσικά το Facebook. Οι προσωπικές πληροφορίες που χρειάζεται να παρέχουν οι χρήστες για να εγγραφούν στις υπηρεσίες αυτές έχουν εγείρει κατά καιρούς προβληματισμούς, όπως για παράδειγμα το 2010, όταν υπήρξε έντονη συζήτηση για την ιδιωτικότητα στο Facebook και για την εκμετάλλευση προσωπικών πληροφοριών των χρηστών από διαφημιστικές εταιρίες (Ackerman & Waters 2011: 101-102). Ζητήματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων των χρηστών εγείρονται συστηματικά από τη σχετική έρευνα (Boyd & Ellison 2008: 221), και το φύλο έχει και εδώ τη δική του θέση. Για παράδειγμα, οι Youn & Hall (2008: 763, 765) καταγράφουν πως τα αγόρια φαίνονται να είναι πιο προσεκτικά από τα κορίτσια στις ηλεκτρονικές συνδιαλλαγές τους, ενώ τα κορίτσια επιλέγουν να παρέχουν αναληθή στοιχεία προκειμένου να προστατέψουν την ιδιωτικότητά τους, αν νιώσουν ότι αυτή απειλείται.

Ωστόσο, παρά το λόγο που γίνεται για την απώλεια της ιδιωτικότητας στο διαδίκτυο, οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης έχουν ήδη κερδίσει τη θέση τους στην καθημερινότητα των σύγχρονων κοινωνιών (Miller 2011: 172-176). Με την ευρεία χρήση των υπηρεσιών

³ Βλ. και ενότητα 3.2. Τα «μαναρια του φβ» ως κοινότητα πρακτικής: Η υπό εξέταση κοινότητα

κοινωνικής δικτύωσης, το διαδίκτυο τελικά αναδεικνύεται σε πολύ πρόσφορο πεδίο κοινωνιογλωσσολογικής μελέτης. Οι «ηλεκτρονικές κοινότητες» που σχηματίζονται μέσω των δικτύων αυτών επιτρέπουν πλέον στους ερευνητές να έχουν πολύ πιο εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες, σχεδόν για κάθε θέμα που τους ενδιαφέρει. Αποκτώντας έναν λογαριασμό σε έναν μηχανισμό κοινωνικής δικτύωσης, ο ερευνητής μπορεί να έχει πρόσβαση σε διάφορες «ηλεκτρονικές κοινότητες» και πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν, αρκεί οι ρυθμίσεις να το επιτρέπουν. Οι Savicki, Lingenfelter & Kelley (1996) θα απέδιδαν ίσως σε έναν τέτοιο ερευνητή τον όρο “lurker”, ο οποίος αναφέρεται στον χρήστη αυτόν που διαβάζει τα μηνύματα που γράφουν τα άλλα μέλη της κοινότητας χωρίς να συμμετέχει ο ίδιος. Αναδύεται έτσι ένα μοναδικό ερευνητικό περιβάλλον, ακριβώς επειδή οι επικοινωνιακές πρακτικές των χρηστών – είτε σε πραγματικό είτε σε μη πραγματικό χρόνο – καθώς και οι πληροφορίες που διαχέονται, μπορούν να είναι διαθέσιμες ακόμη και σε ξένα πρόσωπα (Christofides, Muise & Desmarais 2009: 341). Την ίδια στιγμή, δεν μπορεί βέβαια να παραγνωρίζεται και ο κίνδυνος που εγκυμονεί αυτή η τόσο εύκολη πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα (Huffaker & Calvert 2005).

Όσον αφορά τη μελέτη γλώσσας-φύλου-σεξουαλικότητας σε τέτοιους ιστότοπους, έχουν ήδη αρχίσει να γίνονται μελέτες που αγγίζουν έμφυλα ζητήματα. Οι Savicki, Lingenfelter & Kelley (1996) εξετάζουν τα έμφυλα γλωσσικά μοτίβα σε online συζητήσεις, χωρίς ωστόσο να καταλήξουν σε αξιοσημείωτες διαφορές. Το 1997, η Rodino εξετάζει την εννοιολόγηση του φύλου μέσα από τις γλωσσικές επιλογές των συνομιλούντων σε εικονικά περιβάλλοντα. Καταλήγει ότι μερικές γλωσσικές επιτελέσεις επιβεβαιώνουν την δυαδική έμφυλη κατηγοριοποίηση, ενώ άλλες όχι. Σε μια έρευνα στην Ελβετία, ο Rellstab (2007: 765-766, 780) αναρωτιέται αν μπορεί κανείς να «παίξει» με τις έμφυλες ταυτότητες στο διαδικτυακό chat και να εξερευνήσει νέες οριοθετήσεις τους. Διαπιστώνει ότι το έμφυλο δίπολο «άντρας-γυναίκα» καταρρίπτεται στη δική του μελέτη, και προτείνει περαιτέρω έρευνα πάνω στο θέμα. Οι Witmer & Katzman (1997) ερευνούν αν η χρήση των emoticons⁴ στον διαδικτυακό λόγο διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο του χρήστη, και βρίσκουν ότι οι γυναίκες έχουν προβάδισμα σε σχέση με τους άντρες.

Σε ζητήματα σεξουαλικότητας στο διαδίκτυο αναφέρεται ο Ross (2005), ο οποίος ενδιαφέρεται για την επίδραση του κυβερνοχώρου στη σεξουαλικότητα, τις νέες δυνατότητες που αυτό παρέχει, και το κυβερνοσέξ, ενώ ο Van Doorn (2009: 583) εξετάζει κάποιες μορφές

⁴Για την έννοια του “emoticon” βλ. κεφάλαιο 2.3. Η γλώσσα του facebook: Κάποια γενικά χαρακτηριστικά.

έκφρασης επιθυμίας στο MySpace που προβληματοποιούν το ετεροκανονικό σύστημα στον ψηφιακό πολιτισμό. Μαζί με τις Wyatt & Van Zoonen, ο Van Doorn (2008: 357) γράφει επίσης για εναλλακτικές ερμηνείες της αρσενικότητας στο διαδίκτυο, που αποσταθεροποιούν το ετεροκανονικό μοντέλο, μέσα από τους ιστοχώρους “Cyberbar” (μια ιστοσελίδα που φιλοξενεί κυρίως «στρέιτ» αναπαραστάσεις), και “Queer”, (μια ιστοσελίδα που επισκέπτονται κυρίως «γκέι» άντρες). Στην Ελλάδα αντίστοιχη έρευνα είναι αυτή του Κανάκη (2008, 2009, Canakis 2010), ο οποίος μελετά τις γλωσσικές επιτελέσεις της ομόφυλης αρσενικότητας στο διαδίκτυο, στον ιστοχώρο “gay.gr”. Οι Manago, Graham, Greenfield & Salimkhan (2008: 446) μελετούν το πώς οι έφηβοι διαπραγματεύονται τις προσωπικές, κοινωνικές και έμφυλες ταυτότητές στους μέσα από το χώρο του MySpace. Μέσα από την έρευνά τους, διαπιστώνουν ότι το εικονικό περιβάλλον επιτρέπει στους νέους που πειραματίζονται με τη σεξουαλική τους ταυτότητα να εξερευνήσουν νέες πτυχές της. Πιο πρόσφατα, ο Milani (2013: 615) κάνει λόγο για “queer” αρσενικότητες που προκρίνονται έναντι άλλων σε μια νοτιοαφρικάνικη ηλεκτρονική κοινότητα, ονόματι “meetmarket”, ανάλογα με το πόσο αυτοί οι άντρες αντιστέκονται ή όχι σε έτερο και ομο- κανονικότητες.

Το διαδίκτυο αποτελεί πλέον πηγή άντλησης δεδομένων για τους ερευνητές που μελετούν σεξουαλικότητες ανθρώπων που μέχρι και τώρα δεν τολμούσαν να εκφραστούν ανοιχτά. Ο Moore (στο Ross 2005: 348) παρατηρεί πως η ανωνυμία και η ελευθερία να μπορεί κανείς να κλείσει τον υπολογιστή του ανά πάσα στιγμή, καθιστούν το διαδίκτυο έναν χώρο όπου ζητήματα σεξουαλικότητας μπορούν να συζητηθούν χωρίς φόβο. Επιπλέον, το διαδίκτυο, αφενός παρέχει την ασφάλεια της ανωνυμίας ή ψευδωνυμίας, αφετέρου δίνει τη δυνατότητα σύστασης κοινοτήτων που αφορούν συγκεκριμένα άτομα με συγκεκριμένες σεξουαλικές αναζητήσεις, και παρέχει τη δυνατότητα συνάντησης και αλληλεπίδρασής τους πιο εύκολα από ποτέ.

2.2. Facebook

Το facebook ως υπηρεσία κοινωνικής δικτύωσης αριθμεί φέτος 10 χρόνια ζωής. Προτού συμπληρώσει καν μια δεκαετία στο διαδίκτυο είχε ξεπεράσει ακόμη και την ιστοσελίδα του google σε αριθμό επισκέψεων. Το 2010 είχε τουλάχιστον 500 εκατομμύρια ενεργούς χρήστες ανά την υφήλιο (Miller 2011: ix), ενώ το 2012 ο αριθμός των χρηστών του ανήλθε σε 845 εκατομμύρια (Alpizar, Islas-Alvarado, Warren & Fiebert 2012: 122). Ο ιστοχώρος αυτός, αρχικά διαθέσιμος μόνο σε φοιτητές του Πανεπιστημίου του Harvard, έγινε τόσο δημοφιλής

ώστε τελικά να ανοίξει τις πύλες του στο ευρύ κοινό. Όπως οι περισσότερες υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, το facebook προσπαθεί να μιμηθεί και να επεκτείνει τις κοινωνικές συναναστροφές των μελών του στην καθημερινότητά τους. Το σλόγκαν του «Το facebook σας βοηθάει να συνδέεστε και να μοιράζεστε πράγματα με τους ανθρώπους στη ζωή σας», υποδηλώνει το λόγο της αρχικής δημιουργίας του (Vrabel 2010: 1-2).

Πρόκειται για έναν ηλεκτρονικό μηχανισμό κοινωνικής δικτύωσης που επιτρέπει στους χρήστες του να αποκτούν φίλους, να ανταλλάσσουν μηνύματα και να επικαιροποιούν το προσωπικό τους ηλεκτρονικό προφίλ για να ενημερώνουν τους φίλους τους για τον εαυτό τους. Οι χρήστες μπορούν αποδεχτούν ή να αρνηθούν ηλεκτρονικά «αιτήματα φιλίας» από τρίτα πρόσωπα, να κοινοποιήσουν σκέψεις, βίντεο, εικόνες στον ηλεκτρονικό χώρο τους, να επιλέξουν σε ποιους άλλους αυτά θα είναι ορατά ή και να εμποδίσουν άλλους χρήστες από το να έχουν πρόσβαση στο προφίλ τους. Επίσης, έχουν τη δυνατότητα, ακόμη κι αν έχουν αποδεχτεί κάποιον στο δίκτυο του λογαριασμού τους, να τον αποκλείσουν από αυτό σε μεταγενέστερο χρόνο. Παρομοίως, μπορούν και οι ίδιοι να κάνουν «αιτήματα φιλίας» σε άλλα πρόσωπα και να γίνουν έτσι μέλη των δικών τους ηλεκτρονικών δικτύων. Μέσα από ειδικές λίστες μπορούν να ελέγχουν ποιος ακριβώς έχει πρόσβαση σε τι πληροφορίες του προφίλ τους και να περιορίζουν αυτή την πρόσβαση κατά το δοκούν (Vrabel 2010: 31-32). Οι χρήστες του facebook μπορούν ακόμη να δημιουργούν και να συμμετέχουν σε εικονικές ομάδες, να αναπτύσσουν διάφορες ηλεκτρονικές εφαρμογές (όπως για παράδειγμα παιχνίδια), να «φιλοξενούν» στον ηλεκτρονικό τους χώρο περιεχόμενα της αρεσκείας τους και να ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους για τα ενδιαφέροντά τους, τις προτιμήσεις τους αλλά και τις σχέσεις τους, φιλικές και όχι μόνο (Boyd & Ellison 2008: 218).

Οι ανταλλαγές πληροφοριών στο facebook μπορούν να γίνονται σε πραγματικό ή μη πραγματικό χρόνο, μέσα από τους «προσωπικούς τοίχους» των χρηστών. Ο «τοίχος» είναι ένας ιστοχώρος, στο λογαριασμό του κάθε χρήστη που προσφέρεται για αναρτήσεις από τον ίδιο ή άλλους χρήστες, οι οποίες συχνά συμπεριλαμβάνουν χαιρετισμούς μεταξύ φίλων, αστειύσματα, επαίνους, κοινοποιήσεις φωτογραφιών ή βίντεο (Manago 2008: 448). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το facebook να συνδυάζει διάφορους τύπους επικοινωνίας, από την ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων μεταξύ δυο ατόμων μέχρι και την ταυτόχρονη επικοινωνία πολλών μελών που είναι online την ίδια στιγμή. Κάποιοι θεωρούν ότι η αλληλόδραση που συμβαίνει μέσα από τους τοίχους των χρηστών, καθιστά τη μεταξύ τους επικοινωνία «βαθύτερη και πιο ζεστή» (Quan-Haase & Young 2010: 354-357). Οι διαδραστικές ενέργειες που αναπτύσσονται στους τοίχους αποτελούν ένα είδος μίξης ιδιωτικών ανταλλαγών μηνυμάτων τύπου e-mail αλλά και διαδικτυακών chatrooms, όπου οι απόψεις μπορεί να ανταλλάσσονται

σε κοινή θέα των μελών μιας ολόκληρης κοινότητας ή μεταξύ ορισμένων μόνο ατόμων, ανάλογα με τις ρυθμίσεις του λογαριασμού κάθε χρήστη.

Σε μια περιγραφή του facebook από μαθητές του 3^{ου} Γενικού Λυκείου Θήβας (Γιαννιού κ.ά. 2012: 10) απαριθμούνται, δια στόματος των ίδιων των εφήβων χρηστών, οι ιδιότητες του facebook που το αναδεικνύουν πρώτο στις προτιμήσεις των νεανικών πληθυσμών. Οι ίδιοι γράφουν:

Τι είναι αυτό όμως που καθιστά το facebook τόσο ξεχωριστό και αγαπητό στον κόσμο;

1) Συνομιλία (Chatting) με φίλους οι οποίοι είναι online

2) Ανέβασμα Φωτογραφιών μας από στιγμές της ζωής μας ή εικόνων που μας

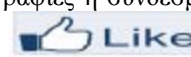
αρέσουν

3) Ανέβασμα Video ή τραγουδιών μέσω youtube ή οποιουδήποτε άλλου site με παρόμοιο πε-

ριεχόμενο

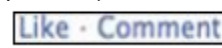
4) 'Μου Αρέσει' - 'Like': Είναι ένα κουμπί το οποίο πατάμε σε φωτογραφίες ή συνδέσμους -

όχι μόνο δικών μας αλλά και φίλων μας- που είναι της αρεσκείας μας.

5) Σχολιασμός Φωτογραφιών ή συνδέσμων: Είναι ένα κουμπί με το οποίο στην ουσία ασκού-

με θετική ή αρνητική κριτική.

6) Αναζήτηση φίλων. Μέσω αυτού του κουμπιού μπορούμε να αναζητήσουμε παλιούς φίλους (π.χ. συμμαθητές, συμφοιτητές) εφόσον βέβαια, έχουν προσωπικό τους λογαριασμό.

7) Ενημέρωση για τα πιο πρόσφατα νέα: Πατώντας αυτό το κουμπί ενημερωνόμαστε για τις

δημοσιεύσεις των φίλων μας.

Ο Miller (2011: 186) αναφέρεται στην «κανονικότητα του facebook», στις νόρμες δηλαδή που δημιουργούνται μέσα από τις παραπάνω πρακτικές επικοινωνίας που αναπτύσσονται μεταξύ των χρηστών. Η ποικιλία τους και η ευελιξία τους ως προς το χρόνο μέσα στον οποίο πραγματοποιούνται το καθιστούν, πολλές φορές, για κάποιους, προτιμότερο και από την τηλεφωνική επικοινωνία (2011: 46). Δεν είναι επομένως δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί ένα τέτοιο δίκτυο μπορεί να προσελκύει τόσο μεγάλο αριθμό χρηστών και ειδικότερα εφήβων.

Σύμφωνα με την Eckert (2004: 362), οι έφηβοι είναι άνθρωποι που κοντεύουν την ενηλικίωση αλλά ταυτόχρονα τους αρνούνται συστηματικά οι ρόλοι των ενηλίκων. Η κοινωνία ορίζει πως πρέπει να περνούν πολλές ώρες της ημέρας τους σε ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου βρίσκονται πλήρως απομακρυσμένοι από τη σφαίρα της ενήλικης ζωής και περιορισμένοι σε μικρούς χώρους με εκατοντάδες ή χιλιάδες συνομηλίκους τους. Η ίδια (2004: 364-365) παρατηρεί πως, καθώς η εφηβεία αποτελεί μεταβατικό στάδιο από την παιδική ζωή στην ενηλικίωση, εμπεριέχει και τη μετάβαση στην κοινωνική «τάξη πραγμάτων».

Υπό αυτή την έννοια, η εφηβική «τάξη πραγμάτων» δεν είναι απλώς ένα παιχνίδι το οποίο οι νέοι μπορούν να επιλέξουν αν θα παίξουν ή όχι, αλλά αποτελεί ένα κυρίαρχο λογοθετικό πλαίσιο με το οποίο ο καθένας καλείται να αναμετρηθεί με κάποιον τρόπο. Η σεξουαλικότητα, επομένως, στην εφηβική ηλικία έχει ένα δικό της, ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Οι σεξουαλικές ταυτότητες είναι διαρκώς υπό διαπραγμάτευση και τα αφηγήματα των νέων τίθενται διαρκώς στο τραπέζι για επανεξέταση και αξιολόγηση. Ίσως δεν είναι τυχαίο ότι ο συν-ιδρυτής του facebook Mike Zuckerberg ήταν μόλις 20 ετών όταν ξεκίνησε τη δημιουργία αυτού του ιστοχώρου κατά την φοίτησή του στο πανεπιστήμιο του Harvard. Έφηβοι μαθητές και νεαροί ενήλικες φαίνεται πως είναι ιδιαίτερα ενεργοί στη χρήση του facebook (Miller 2011: 78, Quan-Haase & Young 2010: 352-353) και μάλιστα οι έφηβοι χρήστες του διαδικτύου χαρακτηρίζονται ως πιο ενεργά μέλη του σε σχέση με τους ενήλικες, όταν συμμετέχουν σε ηλεκτρονικές κοινότητες.

Σύμφωνα με τους Manago, Graham, Greenfield & Salimkhan (2008: 446), οι εικονικές κοινότητες παρέχουν ευκαιρίες στα μέλη τους να αναπτύξουν τις πολλαπλές πτυχές του εαυτού τους και να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους. Τους δίνεται έτσι η δυνατότητα να διερευνήσουν πεδία σεξουαλικότητας, έμφυλης συμπεριφοράς, να πειραματιστούν και να αναπτυχθούν ως υποκειμένα εντός συγκεκριμένων εικονικών ομάδων. Αυτό αναδεικνύει το διαδίκτυο σε ιδανικό πεδίο για τη μελέτη ζητημάτων γλώσσας και σεξουαλικότητας, εφόσον υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης των υποκειμένων εντός τέτοιων εικονικών κοινοτήτων. Δεδομένης μάλιστα της ευρείας χρήσης του διαδικτύου και των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης από εφήβους και νεαρούς ενήλικες, οι Huffaker & Calvert (2005) θεωρούν πως είναι καιρός οι δραστηριότητες των παραπάνω να χρησιμοποιηθούν συστηματικά για την έρευνα των αναδυόμενων υποκειμενικοτήτων τους.

Ως ένα από τα πολυπληθέστερα δίκτυα, με τις περισσότερες διαθέσιμες εφαρμογές, το facebook αποτελεί ιδανικό πεδίο έρευνας για την γλωσσική έκφραση της εφηβικής σεξουαλικότητας. Δεδομένου μάλιστα του ότι μπορεί να γίνει μια συλλογή και συστηματική καταγραφή κάποιων αναρτήσεων και σχολίων που τις συνοδεύουν, το facebook προκρίνεται ως γλωσσολογικό πεδίο μελέτης για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας.

2.3. Η γλώσσα του facebook: Κάποια γενικά χαρακτηριστικά

Ο νέος τρόπος διαδικτυακής επικοινωνίας έφερε μαζί του και νέα γλωσσικά χαρακτηριστικά, που προκάλεσαν ένα κύμα γλωσσολογικού ενδιαφέροντος όσον αφορά την ηλεκτρονική επι-

κοινωνία μέσω γραπτής έκφρασης σε πραγματικό χρόνο (Davey et al. 2004: 2). Ο ηλεκτρονικός αυτός κώδικας επικοινωνίας έχει χαρακτηριστεί από τη βιβλιογραφία ως «υβριδικός» (Tagliamonte & Dennis 2008: 3, 5) επειδή συνδυάζει στοιχεία γραπτού και προφορικού λόγου, και διάφορες μελέτες έχουν σταθεί στα ιδιαίτερα γραμματικά, συντακτικά και λεκτικά χαρακτηριστικά του. Για τον Ong (2002: 171-173, 132-133) η ηλεκτρονική διαμόρφωση της προφορικής έκφρασης μέσω των νέων τεχνολογιών στην «μετατυπογραφική» εποχή χαρακτηρίζεται ως ένα είδος «δευτερεύουσας προφορικότητας», εφόσον έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τον προφορικό λόγο, βασίζεται όμως συστηματικά στη χρήση της γραφής (βλ. και Κανάκη 2008: 161).

Ο Crystal (2006: 26) χρησιμοποιεί τον όρο “netspeak” για να αναφερθεί στη νέα, ηλεκτρονική διάσταση της γλώσσας, και προσδιορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή διαμορφώνεται. Παρατηρεί πως, σε ένα τέτοιο διαδικτυακό πλαίσιο, οι επιλογές έκφρασης των χρηστών μπορεί να είναι πιο περιορισμένες, καθώς εξαρτώνται από το hardware του ηλεκτρονικού υπολογιστή τους και την ποιότητα της πρόσβασης που αυτός τους παρέχει στο internet. Συγκεκριμένα, ο Crystal (2006: 26) γράφει πως ένα ορισμένο σύνολο χαρακτήρων στο πληκτρολόγιο καθορίζει τις δυνατότητες της γλωσσικής παραγωγής. Ταυτόχρονα, το μέγεθος και η ανάλυση της οθόνης καθορίζουν τις δυνατότητες της πρόσληψης γλωσσικών μηνυμάτων. Επομένως, τόσο ο πομπός όσο και ο δέκτης του εκάστοτε μηνύματος περιορίζονται γλωσσικά από το ηλεκτρονικό σύστημα που υποστηρίζει τη μεταξύ τους επικοινωνία, με αποτέλεσμα κάποιες «παραδοσιακές» γλωσσικές πρακτικές να μην υποστηρίζονται κατάλληλα από το μέσο, ενώ άλλες να αναπτύσσονται περισσότερο ως πιο αποτελεσματικές (Crystal 2006: 26). Για παράδειγμα, ο ίδιος (2006: 30) κάνει λόγο για κάποια προσωδιακά χαρακτηριστικά της φωνής που δε μπορούν να αποδοθούν ηλεκτρονικά, ενώ κάποια σχεδιαγράμματα ή πίνακες επικοινωνούνται πολύ πιο εύκολα μέσω της γραπτής ηλεκτρονικής διάδρασης απ’ ότι αν ο χρήστης επιχειρούσε να τα αναλύσει λεκτικά. Στο facebook είναι πολύ εύκολο να διακρίνει κανείς όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά αν ρίξει μια απλή ματιά στον τοίχο του λογαριασμού ενός χρήστη.

Σχετικά με τις ομοιότητες του netspeak με τον γραπτό και τον προφορικό λόγο, ο Crystal σημειώνει πως στον εικονικό κόσμο της άμεσης ανταλλαγής μηνυμάτων, έντονα χαρακτηριστικά προφορικότητας αποτελούν ο χρονικός περιορισμός διατύπωσης του λόγου, η απαίτηση για άμεση απόκριση από τον δέκτη του γραπτού μηνύματος και το «εφήμερο» του λόγου (2006: 32). Με τον όρο «εφήμερο», ο Crystal εννοεί πως τα μηνύματα που ανταλλάσσονται σε διαδικτυακό πλαίσιο, αν και γραπτά, μπορούν εύκολα να χαθούν στο πλήθος των σχολίων άλλων χρηστών ή να διαγραφούν ακόμη και κατά λάθος (2006: 32).

Η ιδιότητα αυτή του facebook επηρεάζει αρκετά την παρούσα έρευνα. Κατά τη μελέτη της κοινότητας «τα μαναρια του φβ», κάποιες αναρτήσεις και κάποια σχόλια χάνονταν μετά από την πάροδο κάποιου διαστήματος, πιθανότατα επειδή η εφαρμογή επιτρέπει στους χρήστες την αλλαγή – ή και διαγραφή – των σχολίων που κοινοποιούν, ακόμη και σε μεταγενέστερο χρόνο. Επιπλέον, κάποιες φορές η δυνατότητα αυτή δημιουργεί προβλήματα και στην κατανόηση της αλληλουχίας των σχολίων, και δεν είναι πάντα ξεκάθαρο σε ποιον απευθύνεται το κάθε σχόλιο⁵.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό του netspeak, που προσιδιάζει στην προφορική ανταλλαγή μηνυμάτων, είναι η δυνατότητα που παρέχει πλέον η ηλεκτρονική επικοινωνία για έκφραση συναισθήματος μέσω των emoticons (Huffaker & Calvert 2005). Η δυνατότητα αυτή υπάρχει και στην υπηρεσία του facebook. Τα emoticons αποτελούν έναν τρόπο υποκατάστασης των εκφράσεων του προσώπου ή των προσωδιακών χαρακτηριστικών της φωνής που θα μπορούσαν να αποδώσουν το συναίσθημα του ομιλητή σε μια προφορική διαπροσωπική επαφή, αποτελώντας ένα είδος «ηλεκτρονικής παραγλώσσας». Η χρήση τους σε online κοινότητες είναι ιδιαίτερα συνήθης, καθώς αυτά δρουν υποστηρικτικά στο δέσιμο και στο χτίσιμο των σχέσεων των ατόμων που κοινωνικοποιούνται σε αυτές (Gajadhar & Green 2005: 64). Όπως φαίνεται και από την ετυμολογία της λέξης τα γραφικά αυτά σύμβολα αποτελούν μια προσπάθεια να αποδώσουν εικονικά (icon) το συναίσθημα (emotion). Τα emoticons αποτελούν ενδεικτικά «στοιχεία προφορικότητας» του netspeak, και συμβάλλουν στην προφορική διαμόρφωση της ηλεκτρονικής έκφρασης στο διαδίκτυο, για την οποία έγινε λόγος παραπάνω.

Στο ελληνικό facebook, όπως και σε άλλους ιστοτόπους κοινωνικής δικτύωσης, άλλο ένα έντονο φαινόμενο είναι αυτό των greeklish, η τάση δηλαδή να γράφει κανείς στα ελληνικά με μερική ή αποκλειστική χρήση του λατινικού αλφάβητου (Fraszcyk 2012: 4-5). Ο Androutsopoulos, μάλιστα, γράφει ότι τα greeklish αποτέλεσαν χαρακτηριστικό της ελληνικής συνομιλίας στο διαδίκτυο από την πρώτη στιγμή που υπήρξε η δυνατότητα αυτή (2009: 221). Η αντικατάσταση των ελληνικών χαρακτήρων με τους λατινικούς γίνεται χωρίς να υπάρχει κάποιο τυποποιημένο σύστημα. Ο χρήστης βασίζεται είτε στην ηχητική ομοιότητα που οι φθόγγοι μπορεί να έχουν (/θ/-/th/), είτε στην ομοιότητα του σχήματος των δυο χαρακτήρων (/θ/-/8/), είτε στην κοινή θέση που έχουν οι χαρακτήρες αυτοί στο πληκτρολόγιο (/ψ/-/c/) (Chalamandaris, Protopapas, Tsiakoulis & Raptis 2006: 1226).

Αξίζει να αναφερθεί ότι τα greeklish παρουσιάζονται συχνά ως πιθανή απειλή της ελληνικής γλώσσας από ένα κομμάτι των χρηστών του διαδικτύου (Koutsogiannis &

⁵ Για τα μεθοδολογικά ζητήματα που ανακύπτουν εξαιτίας της δομής της ίδιας της εφαρμογής του facebook, βλ. και ενότητα 3.3. Μεθοδολογικές Παρατηρήσεις.

Mitsikopoulou 2003). Ο Androutsopoulos κάνει λόγο για ένα «εχθρικό κίνημα εναντίον των Greeklish» σε κάποια ελληνικά διαδικτυακά sites (2009: 243-244). Και στο εξωτερικό όμως, η τάση απλούστευσης και προχειρότητας κατά την πληκτρολόγηση σε διαδικτυακά περιβάλλοντα έχει επικριθεί από κομμάτι της έρευνας (Thurlow 2006: 678). Οι Tagliamonte & Dennis (2008: 3) μέσα από τον ευφυή τίτλο του άρθρου τους “Linguistic ruin? LOL! Instant messaging and teen language” αναφέρονται στην ευρύτερα γνωστή άποψη περί «γλωσσικής καταστροφής» από τον τρόπο που χρησιμοποιούν οι έφηβοι τη γλώσσα στις ανταλλαγές μηνυμάτων τους⁶.

Ωστόσο, τυπογραφικά λάθη, συντομότερες φράσεις, ημιτελείς προτάσεις, γραμματικές απλουστεύσεις, απουσία στίξης ή και λάθη δεν κριτικάρονται πλέον με την αυστηρότητα του παρελθόντος, και αυτό δεν ισχύει μόνο στην ελληνική πραγματικότητα. Έρευνα του Πανεπιστημίου του Manchester το 2010 καταγράφει ότι η «ανορθογραφία» που επικρατεί στο διαδίκτυο είναι γενικά αποδεκτή από τους πληθυσμούς που συνομιλούν τακτικά σε διάφορα chatrooms. Σε ιστοχώρους όπως αυτός του Facebook, η επικρατούσα άποψη είναι πως δεν υπάρχει ανάγκη να διορθώνονται τα τυπογραφικά λάθη ή να επιβληθεί κάποιου είδους συμμόρφωση σε γραμματικούς κανόνες (Jones 2010).

Ειδικότερα για τη γλώσσα των εφήβων, η «μη συμμόρφωση» με πρότυπους γλωσσικούς τύπους έχει συνδεθεί με την τάση για ανεξαρτησία και αυτονόμηση που επιδιώκουν τα νεαρά άτομα από τους ενήλικες (Stenström & Jorgensen 2009: 2). Ο Androutsopoulos (2006: 419) υποστηρίζει μάλιστα ότι, αν φύγουμε από το ευρύτερο πεδίο της «γλώσσας της επικοινωνίας μέσω υπολογιστών» και κινηθούμε πιο επιλεκτικά προς την επικοινωνία σε κοινωνικά τοποθετημένες online κοινότητες, η κοινωνιογλωσσολογική έρευνα μπορεί να δείξει πολλά για την κατασκευή των διαπροσωπικών σχέσεων και των κοινωνικών ταυτοτήτων που συγκροτούνται στο διαδίκτυο.

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό δε θα μπορούσε να λείπει μια αναφορά στον όρο «συνομιλία», έτσι όπως αυτός χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία. Ο λόγος που χρειάζεται ιδιαίτερη μνεία, είναι ότι ο όρος – ιστορικά – έχει συνδυαστεί αποκλειστικά με τον προφορικό λόγο μεταξύ ατόμων που έχουν διαπροσωπική επαφή την ώρα που μιλούν. Η συνομιλία, έτσι όπως έχει μελετηθεί στην κλασική της μορφή, αφορά συνήθως σε τηλεφωνικές συνομιλίες που καταγράφονται ή σε διαλόγους που μαγνητοφωνούνται και στη συνέχεια απομαγνητοφωνούνται στο χαρτί με τη χρήση ειδικών συμβόλων, που στόχο έχουν να συλλάβουν χαρακτηριστικά της προφορικής γλωσσικής διεπίδρασης (πχ. παύσεις, αλληλοεπικαλύψεις, διακο-

⁶ Είναι ξεκάθαρο από το άρθρο ότι οι συγγραφείς δεν συμπερίζονται την άποψη περί γλωσσικής καταστροφής.

πές κλπ). Η γλωσσολογική επιστήμη αναφέρεται στη μελέτη αυτή της προφορικής γλωσσικής διάδρασης μεταξύ των ατόμων με τον όρο «ανάλυση συνομιλίας». Πρωταρχικός στόχος της ανάλυσης συνομιλίας σύμφωνα με την Bucholtz (2003: 51) είναι η εξέταση του διαδοχικού «ξετυλίγματος» μιας συζήτησης καρέ καρέ, καθώς οι σειρά των συνομιλητών εναλλάσσεται, για να φανεί ο τρόπος με τον οποίο η δομή της προφορικής αλληλόδρασης των ομιλούντων αντικατοπτρίζει την κοινωνική οργάνωση της ζωής τους. Η ανάλυση συνομιλίας αφορά, αναλόγως με το υπό εξέταση ζητούμενο, πρωτίστως την οργάνωση μιας συζήτησης, αλλά και το περιεχόμενό της. Ο Goffman (1983: 5) προσδιορίζει πολύ συγκεκριμένα τη συνομιλία, μέσα από κοινωνικές συμβάσεις, σταθερές κοινωνικές δομές και κανόνες που διατηρούν την «τάξη» μεταξύ των ομιλούντων. Παράμετροι που εξετάζει η ανάλυση συνομιλίας μπορεί να είναι το ποσοστό συμμετοχής των συνομιλούντων, οι διακοπές στη συζήτηση, οι συνεισφορές στη συζήτηση, οι παύσεις, οι άρρητοι κανόνες και οι επικοινωνιακές πρακτικές που εφαρμόζουν οι συμμετέχοντες στη συζήτηση (Heritage 2005: 104-105, Mazeland 2006: 153).

Οι γραπτές ανταλλαγές μηνυμάτων μέσω υπολογιστών έχουν χαρακτηριστεί διαφορετικά από τη βιβλιογραφία, καθώς παρουσιάζουν έλλειψη οργάνωσης σε πολλά επίπεδα συγκριτικά με την άμεση, διαπροσωπική συνομιλία. Σύμφωνα με την Herring (1999) ο ηλεκτρονικός λόγος είναι αποσπασματικός, με γραμματικά λάθη και χωρίς συνοχή στην αλληλεπίδραση των ατόμων, εξαιτίας των περιορισμών του ίδιου του μέσου ανταλλαγής των μηνυμάτων.

Συγκεκριμένα για το facebook και την παρούσα μελέτη, χαρακτηριστικό στοιχείο της επικοινωνίας είναι ότι ο λόγος είναι μεν γραπτός, αλλά έχει την ιδιαιτερότητα να αναπτύσσεται μέσα σε ένα πολύ ευέλικτο πλαίσιο, όπου σχόλια που δεν είναι αρεστά διαγράφονται, οι «συνομιλητές» μπορούν να αλλάζουν εύκολα ονόματα (ψευδώνυμα), οι συμμετοχές ανανεώνονται, τα likes πληθαίνουν, υλικό που «ανεβαίνει» στον ιστότοπο μπορεί την επόμενη στιγμή να «κατέβει» από τον διαχειριστή του group, νέες φωτογραφίες και «συζητήσεις» ξεπροβάλλουν ανά πάσα στιγμή. Η ρευστότητα αυτή συμπληρώνεται και από τον ιδιαίτερο κώδικα γραφής που αναπτύσσεται στην διαδικτυακή κοινότητα και ενέχει πολλά στοιχεία προφορικότητας. Επομένως, ο όρος «συνομιλία» που χρησιμοποιείται στο κείμενο αυτό θα ήταν αδιανόητο να χαρακτηρίσει ένα τέτοιο σύνολο διαδικτυακών ανταλλαγών μηνυμάτων με την κλασική έννοια. Εν προκειμένω, λόγω του συνδυασμού κάποιων στοιχείων του γραπτού λόγου στο διαδίκτυο με τον προφορικό λόγο (Crystal 2006: 31), και για λόγους ευκολίας, θα χρησιμοποιήσω τον όρο, αν και καταχρηστικά. Με τον όρο αυτό θα αναφέρομαι στο εξής στο σύνολο των σχολίων που κάνουν τα μέλη της ηλεκτρονικής κοινότητας κάτω από τις φωτογραφίες που έχουν αναρτηθεί. Ίχνη στοιχείων παραδοσιακότερης μορφής συνομιλίας μπορεί να παρατηρηθούν κάποιες φορές μέσα από τα σχόλια αυτά, εφόσον κάποια μέλη μοιάζουν να

ερωταπαντούν μεταξύ τους. Οι τυπογραφικές πρακτικές που μιμούνται την προφορική προσωδία και έμφαση, η διαδοχή των συνεισφορών σχολίων (turn-taking), η ανάπτυξη του θέματος βήμα-βήμα, η εναλλαγή κωδικών (code-switching), και το γεγονός ότι η διαδικτυακή αυτή ανταλλαγή μηνυμάτων επιτελεί παρόμοιες κοινωνικές λειτουργίες με αυτές της προφορική συζήτησης, θα μπορούσαν ίσως να χαρακτηρίσουν ως «συνομιλία» την παράθεση αυτή των σχολίων, στο άκρο ενός νοητού συνεχούς πολλαπλών διαστάσεων, όπως το ορίζει η Herring (2011). Ωστόσο, ο λόγος στην κοινότητα πρακτικής που εξετάζω παραμένει γραπτός, και ταυτόχρονα τμηματοποιημένος και ρευστός, (Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004: 653, Καλογήρου, Παπαφράγκου & Σοφού 2003: 2, Tagliamonte & Denis 2008: 7), μη επιτρέποντας στα σχόλια αυτά να αποτελέσουν μια συνομιλία με την κλασσική έννοια του όρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Τα «μαναρια του φβ»⁷ ως κοινότητα πρακτικής

3.1. Η έννοια της «κοινότητας πρακτικής» στη μελέτη γλώσσας – φύλου – σεξουαλικότητας

Οι Eckert & McConnell-Ginet (1992a: 463) υπογραμμίζουν πως για την μελέτη της αλληλόδρασης φύλου και γλώσσας (και σεξουαλικότητας στην προκειμένη περίπτωση) ως «πρακτικής» που διαμορφώνεται μέσα από το λόγο, οφείλει κανείς να εστιάσει σε μια συγκεκριμένη «κοινότητα» και να μελετήσει τη γλώσσα που παράγεται από τα μέλη της «ως άντρες» ή «ως γυναίκες». Την κοινότητα αυτή την ονομάζουν «κοινότητα πρακτικής» και την ορίζουν ως ένα σύνολο ατόμων που συναντιούνται μέσα από μια κοινή τους προσπάθεια. Μέσα από αυτή την ενασχόληση και αλληλόδραση μεταξύ των ατόμων προκύπτουν συγκεκριμένες πρακτικές, τρόποι ομιλίας, πεποιθήσεις, αξίες, σχέσεις εξουσίας στην κοινότητα που αυτά απαρτίζουν. Για τις ερευνήτριες, αυτό που διαφοροποιεί την «κοινότητα πρακτικής» από μια οποιαδήποτε κοινότητα είναι ότι η πρώτη ορίζεται ως τέτοια βάσει της συμμετοχής των μελών της σε αυτήν και των κοινών πρακτικών που αυτά αναπτύσσουν εντός της (1992a: 464).

Όπως αναφέρει ο Wenger (1998: 2), τόσο η έννοια της «κοινότητας» όσο και η έννοια της «πρακτικής» είναι «εκ των ων ουκ άνευ» για να υπάρξει η «κοινότητα πρακτικής». Αφενός, τα άτομα πρέπει με κάποιον τρόπο να συνευρίσκονται, ώστε να συστήνεται μια κοινότητα, αφετέρου αυτό από μόνο του δεν αποτελεί επαρκή συνθήκη. Για παράδειγμα, συνάδελφοι που καθημερινά καλημερίζονται στην είσοδο του σχολικού κτηρίου δεν αποτελούν αυτομάτως μια κοινότητα πρακτικής. Ο δεύτερος αναγκαίος όρος είναι τα μέλη της κοινότητας να μοιράζονται κοινές πρακτικές. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα αυτά θα πρέπει να περνούν χρόνο μαζί, να αφηγούνται τις ιστορίες τους, τις εμπειρίες τους, να μοιράζονται τους κώδικες επικοινωνίας τους, να μοιράζονται δηλαδή κοινές πρακτικές, έτσι ώστε να αποτελούν αυτό που ο Wenger ονομάζει «κοινότητα πρακτικής».

Πολλές φορές τυγχάνει τα άτομα να δραστηριοποιούνται μέσα σε κοινότητες πρακτικής ακόμη και χωρίς να το συνειδητοποιούν. Ο Wenger αναφέρεται σε ένα τέτοιο παράδειγμα κάνοντας λόγο για τις νοσοκόμες που μπορεί να συναντιούνται κάθε μέρα στο εστιατόριο ενός νοσοκομείου για μεσημεριανό. Μέσα από τις συζητήσεις που κάνουν σχετικά με τους ασθενείς και τη δουλειά τους μπορεί να αναπτύξουν, χωρίς να το καταλαβαίνουν, ένα συγκεκρι-

⁷ Το όνομα της κοινότητας παρουσιάζεται εντός εισαγωγικών έτσι όπως ανιχνευόταν στο facebook μέχρι και το φθινόπωρο του 2013. Έκτοτε έχει αλλάξει τίτλους. Στην παρούσα φάση ονομάζεται «Τα μαναρια του fb».

μένο πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει ένα σύνολο ιστοριών και περιπτώσεών τους που έχουν γίνει πια το «κοινό ρεπερτόριο πρακτικών» τους.

Τα τελευταία χρόνια έχουν προκύψει και «εικονικές κοινότητες πρακτικής» (Dubé, Bourhis & Jacob 2006, Canakis 2010: 148, Κανάκης 2012: 163) στο διαδίκτυο. Οι Dubé, Bourhis & Jacob (2006) επεκτείνουν την έννοια της κοινότητας πρακτικής και στο εικονικό περιβάλλον, δημιουργώντας μια τυπολογία τέτοιων διαδικτυακών κοινοτήτων μέσα από ορισμένα χαρακτηριστικά που τους αποδίδουν. Μέσα σε αυτά συγκαταλέγονται το μέγεθος του site (πόσα μέλη αριθμεί), το περιβάλλον μέσα στο οποίο η κοινότητα αυτή δημιουργείται (π.χ. facebook, MySpace), τα χαρακτηριστικά των μελών τους (π.χ. ηλικία, ενδιαφέροντα) και η εξάρτηση της κοινότητας πρακτικής από το τεχνολογικό μέσο. Το 2009 οι Hara, Shachaf & Stoerger συμπεριλαμβάνουν στα χαρακτηριστικά αυτά κάποιες ακόμη παραμέτρους, όπως το αν η εικονική κοινότητα πρακτικής είναι «ανοιχτή σε όλους» ή το αν είναι θεσμοθετημένη κοινωνικά (π.χ. η ιστοσελίδα που δημιουργείται από ένα ίδρυμα για τα μέλη του⁸).

Παράδειγμα μιας τέτοιας εικονικής κοινότητας είναι αυτή που μελετάται από τον Κανάκη (2008, 2009). Ο γλωσσολόγος μελετά μια κοινότητα που απευθύνεται σε ομοφυλόφιλους άντρες, οι οποίοι αναζητούν σεξουαλικό σύντροφο, στο διαδίκτυο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι άντρες αυτοί συστήνουν μια διαδικτυακή κοινότητα πρακτικής στον ιστοχώρο *gay.gr*, καθώς ο λόγος του ενός τροφοδοτεί το λόγο του άλλου, και ταυτόχρονα το τι λέει ο καθένας έχει να κάνει με την ευρύτερη κυρίαρχη ιδεολογία σχετικά με τη σεξουαλικότητά τους.

Οι έννοιες του φύλου και της σεξουαλικότητας οφείλουν να σχετίζονται άμεσα με τις κοινότητες πρακτικής σε κάθε ερευνητική απόπειρα που τις μελετά. Σύμφωνα με τις Eckert & McConnell-Ginet (1992a: 462), ο λόγος που παράγεται από τα άτομα δεν παράγεται σε κενό χώρο και χρόνου, αλλά από συγκεκριμένα άτομα σε συγκεκριμένες συνθήκες και συμφραζόμενα, και μόνο ως τέτοιος μπορεί να εξεταστεί και να ερευνηθεί. Είναι λοιπόν απαραίτητο, όταν κανείς μελετά έμφυλες και σεξουαλικές αναπαραστάσεις, να εξετάζει πολύ προσεκτικά μέσα σε ποια κοινότητα πρακτικής αυτές αναπτύσσονται. Οι δυο ερευνήτριες (1992b: 90-91) παρατηρούν συγκεκριμένα πως, συχνά, το φύλο εξετάζεται αποκομμένα από τις άλλες πτυχές της κοινωνικής ταυτότητας, το γλωσσικό σύστημα εξετάζεται αποκομμένα από τη γλωσσική πρακτική, η γλώσσα αποκομμένα από την κοινωνική δράση, οι αλληλεπιδράσεις των ατόμων αποκομμένες από την κοινότητα και την προσωπική ιστορία του καθενός [...] και αμφότερες οι γλωσσικές και κοινωνικές συμπεριφορές τελικά αποσυνδέονται από τις κοινότητες μέσα

⁸ Οι πληροφορίες στην Fox (2012 : 353).

στις οποίες λαμβάνουν χώρα. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά, το βασικό πρόβλημα στις κοινωνιογλωσσικές μελέτες είναι η υπερβολική «αφαιρετικότητα». Σύμφωνα με τις ίδιες, αν τελικά επανασυνδέσουμε όλες αυτές τις «αφαιρέσεις» μέσα στην έρευνά μας, τα ευρήματα αλλάζουν δραστικά, καθώς οι «πραγματικοί» άνθρωποι (άντρες και γυναίκες) δεν αποτελούν πια απλώς το σύνολο των χαρακτηριστικών που τους έχουμε αποδώσει, αλλά άτομα που δρουν μέσα σε ένα πολυσύνθετο κοινωνικό πλέγμα, και μπορεί να «βιώνουν» το φύλο τους διαφορετικά μέσα σε διαφορετικές κοινότητες πρακτικής.

Αυτός είναι και ο λόγος που σε μελέτες φύλου και σεξουαλικότητας οφείλει κανείς να εξετάζει τα δεδομένα του πάντα εντός της κοινότητας πρακτικής στην οποία αυτά αναδύονται, και να λαμβάνει υπόψη τις συνδέσεις που πρέπει να κάνει μέσα σε αυτή. Όπως συμπληρώνει η Μακρή-Τσιλιπάκου (2010: 131):

[η] *κοινότητα της πρακτικής* (community of practice) που εισάγει αυτή η τοποθέτηση τονίζει την πολυπαραγοντικότητα και πολυσυμμετοχικότητα του *φύλου*, το οποίο είναι το ίζημα (κατακάθι) της συμμετοχής των ατόμων σε κοινότητες πρακτικής, με τις οποίες εννοείται «το σύνολο που συγκροτούν τα μέλη διά μέσου της αμοιβαίας εμπλοκής τους σε μια από κοινού δραστηριότητα, η οποία παράγει τρόπους (και γλωσσικής) δράσης, πεποιθήσεις, αξίες, σχέσεις ισχύος, με άλλα λόγια πρακτικές».

Πιο συγκεκριμένα, οι Eckert & McConnell-Ginet (1992b: 94) σχολιάζουν ότι η «αφαιρετική» τάση σε μελέτες όπου τα δεδομένα εξετάζονται εκτός κοινοτήτων πρακτικής ενέχει κινδύνους για γενικεύσεις όσον αφορά τις «κανονικότητες» που σχετίζονται με τις «αρσενικότητες» και τις «θηλυκότητες». Η παρατήρηση αυτή οδηγεί αναπόφευκτα στην διαπίστωση ότι η σεξουαλικότητα χρίζει και αυτή ιδιαίτερης εξέτασης στην εκάστοτε κοινότητα πρακτικής, καθώς, σε πλαίσια όπου η ετεροκανονικότητα θεωρείται δεδομένη, είναι πολύ εύκολη η ταύτιση φύλου και σεξουαλικότητας, ακόμη κι αν κάτι τέτοιο δεν ισχύει για όλα τα μέλη της κοινότητας.

3.2. Τα «μαναρια του φβ»⁹ ως κοινότητα πρακτικής: Η υπό εξέταση κοινότητα

Πληκτρολογώντας τον τίτλο-όνομα της σελίδας στο facebook και αναζητώντας πληροφορίες για την ηλεκτρονική κοινότητα «Τα μαναρια του φβ», βρέθηκα μπροστά σε μια πληθώρα παρόμοιων κοινοτήτων, στις οποίες υπήρχε – επίσης – πληθώρα φωτογραφικού υλικού εφήβων. Πριν αναφερθώ στην υπό μελέτη κοινότητα πιο συγκεκριμένα, κρίνεται σκόπιμο να γί-

⁹ Το όνομα της κοινότητας παρουσιάζεται εντός εισαγωγικών έτσι όπως ανιχνευόταν στο facebook μέχρι και το φθινόπωρο του 2013. Έκτοτε έχει αλλάξει τίτλους. Στην παρούσα φάση ονομάζεται «Τα μαναρια του fb».

νει μια σύντομη αναφορά σε κάποιες από τις λοιπές ιστοσελίδες, προκειμένου να αποσαφηνιστεί κάπως το πλαίσιο αναφοράς της ιστοσελίδας που μας ενδιαφέρει ως κοινότητα πρακτικής.

Μερικές από αυτές τις παραλλαγές της κοινότητας που τελικά μελετάται είναι «Τα μαναρια του fb» (Artist, 87 likes), «Τα μαναρια του φβ ;\$» (community, 817 likes), «Τα Manaria Του Fc-book» (community, 4,550 likes), «Τα Μαναρια Του FB» (organization, 2,270 likes), «Τα μανάρια του FB (official)» (public figure, 1865 likes), «Τα Μαναρια του φβ :\$» (community, 815 likes), Τα manaria του fb (studio 6,452 likes), «Τα μαναρια του φεισμπουκ» (cause, 1125 likes), «Μαναρια του FB» (album, 1720 likes), «Τα Πραγματικά μαναρια του ΦΒ» (community, 159 likes), κ.ά. με παρόμοιες ονομασίες¹⁰. Οι σελίδες αυτές φαίνεται πως παράγονται και αναπαράγονται επίσης από εφήβους (όσο μπορεί να μας επιτρέψει το internet να είμαστε βέβαιοι), και έχουν παρόμοια θεματολογία. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των παραπάνω ηλεκτρονικών κοινοτήτων είναι ότι οι διαχειριστές τους καλούν συνήθως όσους θεωρούν τους εαυτούς τους «ομορφούληδες» (βλ. σχόλιο παρακάτω) να δημοσιεύσουν τις φωτογραφίες τους στη σελίδα και – εφόσον ο διαχειριστής δεχτεί να τις αναρτήσει – να δεχτούν τα σχόλια των υπολοίπων μελών.

Επιπλέον αξίζει να σημειωθεί και μια τάση σχηματισμού μικρότερων τοπικών υποομάδων με παρόμοια θεματολογία. Ενδεικτικά αναφέρω κάποιες τέτοιες υπο-κοινότητες, έτσι όπως τις εντόπισα στο facebook:

Τα Μαναρια της Μυτιληνης (community 909 likes)

Τα μαναρια της κοζανης (fictional character 742 likes)

Τα μαναρια της Νεας μακρης (album 626 likes)

Τα μαναρια της Λαρισας και της Θεσσαλονικης (Just for fun 1032 likes)

Τα μανάρια της Λαμίας (fictional character 217 likes)

Τα μαναρια των Ιωαννινων!) (community 180 likes)

Τα μανάρια της Ναυπάκτου (company 5151 likes)

¹⁰ Οι ονομασίες που παραθέτω δείχνουν με ποια ιδιότητα έχει συσταθεί η κάθε ομάδα στο facebook. Το μέσο παρέχει στον δημιουργό του κάθε προφίλ τη δυνατότητα να δώσει ένα χαρακτηριστικό σε αυτό το προφίλ που θα δηλώνει στους άλλους χρήστες το λόγο για τον οποίο δημιουργείται η ομάδα. Στις περιπτώσεις που αναφέρω πρόκειται για προφίλ που είναι δημόσια ή ημιδημόσια, ώστε να μπορούν εύκολα και άλλοι χρήστες του facebook να παρακολουθούν τι συμβαίνει σε αυτές. Οι κοινότητες αυτές δηλαδή δεν είναι κλειστές, όπως συνηθίζεται με τα προσωπικά προφίλ των χρηστών του facebook. Η ιδιότητα των ομάδων (artist=καλλιτέχνης, community=κοινότητα, organization=οργάνωση, public figure=δημόσιο πρόσωπο, studio=στούντιο, cause=αιτία, album=άλμπουμ, fictional character=μυθιστορηματικός χαρακτήρας, just for fun=απλώς για διασκέδαση, company=εταιρία) δηλώνει αυτήν ακριβώς τη δυνατότητα πρόσβασης και από άλλους χρήστες. Η ιδιότητα με την οποία ο διαχειριστής της σελίδας την έχει δηλώσει, πχ. Artist, δε συνδέεται απαραίτητα με την πραγματική ιδιότητα της κοινότητας, η οποία συνήθως συστήνεται για ανάρτηση φωτογραφιών. Επίσης, ο διαχειριστής μπορεί πολύ εύκολα να αλλάξει την ιδιότητα της κοινότητας και να την μετατρέψει από ανοιχτή σε κλειστή ή και το αντίθετο.

Τα μαναρια της Πατρας:\$ (community 896 likes)

Της Κρητης τα μαναρια (public figure 2 ,789 likes)

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι «τα μανάρια» είναι μεν μια «φανταστική κοινότητα» (Αντερσον 1997: 17, 26) καθώς από τις συζητήσεις που ξετυλίγονται λίγα μόνο μέλη της γνωρίζονται προσωπικά, ωστόσο μοιάζει να έχει μονίμως κάποιου τύπου συνοχή και συνέχεια, και κάποιου είδους «γνησιότητα». Ένα χαρακτηριστικό που αναδύεται αμέσως μόλις κανείς αναζητήσει στο facebook τη διαδικτυακή αυτή κοινότητα, είναι το πλήθος των παρόμοιων ομάδων αλλά και ο ανταγωνισμός που παρουσιάζεται μεταξύ τους (πχ. ποια είναι η ‘official’ σελίδα ή τα «πραγματικά» μανάρια) μέσα από σλόγκαν του στυλ:

Νουμερο 1 σελιδα στο fb :) αν εχεις μια ωραια φωτο στείλητη μασ! ♥

ή

Public Figure

τα πράγματα μανάρια του FB*. *

Στη συγκεκριμένη μελέτη γίνεται λόγος για μια μόνο ηλεκτρονική κοινότητα από τις προαναφερθείσες, η οποία φέρει τον τίτλο «Τα μαναρια του φβ». Η επιλογή της συγκεκριμένης κοινότητας για την έρευνά μου έγινε μετά από πλοήγηση στις σελίδες με παρόμοιες επωνυμίες ή παραλλαγές του τίτλου, τις οποίες αναφέρω παραπάνω. Η συγκεκριμένη ιστοσελίδα που εξετάζεται στην παρούσα μελέτη επιλέχτηκε ως πιο «αντιπροσωπευτική» απλά και μόνο γιατί απαρτιθμούσε τον μεγαλύτερο αριθμό “likes” με διαφορά.

Πρόκειται για μια εικονική κοινότητα πρακτικής που δημιουργήθηκε από εφήβους, με προδιαγραφές “Public Figure” (δημόσιο πρόσωπο, ανοιχτή σε όλους). Η σελίδα δηλαδή αυτή συστάθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι ανοιχτή και προσβάσιμη σε οποιονδήποτε έχει λογαριασμό στο facebook, ακριβώς για να μπορούν και όσοι, γνωστοί και άγνωστοι, (έφηβοι;) χρήστες ενδιαφέρονται να βλέπουν ό,τι δημοσιεύεται. Η σελίδα αυτή είναι ιδιαίτερα δημοφιλής με συνεχώς αυξανόμενα τα ‘like’ που αριθμεί (26,085 likes), δεδομένου ότι 4 μήνες νωρίτερα, όταν πρωτοξεκίνησα να την επισκέπτομαι, τα ‘like’ ήταν περίπου 19,000 και έκτοτε αυξάνονται διαρκώς.

Ο ιστοχώρος αυτός λειτουργεί ως εξής: Οι διαχειριστές της σελίδας καλούν οποιονδήποτε (έφηβο) θεωρεί τον εαυτό του ή κάποιον-/α φίλο-/η του «μανάρι», να στείλει φωτογραφία του/της για ανάρτηση στη σελίδα αυτή. Σύμφωνα με το κάλεσμα του διαχειριστή:

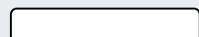
Community

~εδω περα βα μπενουν οσοι ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ειν ομορφοι....
αν νομιζεισ οτι εχεισ καποιον φιλο\γνωστο που πραγματικα αζειει..
στειλε φωτο του σ μνη ;)

Κάθε φωτογραφία που κοινοποιείται στη σελίδα αυτή κρίνεται και σχολιάζεται θετικά ή αρνητικά από όποιους τυγχάνει να είναι online και έχουν διάθεση να κάνουν κάποιο σχόλιο ή να κάνουν “like”. Οι συνομιλίες που αναδύονται μπορεί να αποτελούνται από ελάχιστα σχόλια μέχρι και δεκάδες. Οι σχολιαστές του φωτογραφικού υλικού συνήθως δε γνωρίζονται μεταξύ τους, παρά μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, πράγμα που φαίνεται από σχόλια όπως τα παρακάτω¹¹:

  Οκ. Σεμνά την ξερω την κοπέλα κ δεν
γουστάρω μαλακίες.
Like · Reply · 5 · October 28 at 7:16pm

ή

  Πας καλα??Κολλητη μου ειναι...
See Translation
Like · 21 hours ago

Η συνθήκη που ισχύει στην εικονική κοινότητα πρακτικής και η οποία εξετάζεται είναι αυτή της δεδομένης και φυσικοποιημένης ετεροφυλοφιλίας–ετεροσεξουαλικότητας (Μακρή-Τσιλιπάκου 2014: 54). Η ετεροκανονικότητα ορίζεται από τους Cameron & Kulick (στους Archakis & Lampropoulou 2010: 69) ως «εκείνες οι δομές, οι θεσμοί, οι σχέσεις και οι δράσεις που προκρίνουν και παράγουν την ετεροσεξουαλικότητα ως «φυσική, αυταπόδεικτη, επιθυμητή, προνομιούχο και απαραίτητη». Μέσα σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο, για τους έφηβους της κοινότητας που εξετάζεται, το να έλκεται κανείς σεξουαλικά από γυναίκες και όχι άντρες αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτισμικής εννοιολόγησης της «κανονικής

¹¹ Στα σχόλια που παρατίθενται έχω κρύψει τη φωτογραφία και το όνομα του κάθε μέλους της κοινότητας για λόγους προστασίας των προσωπικών στοιχείων των σχολιαστών.

αρσενικότητας» και, αντίστοιχα, η επιθυμία να είναι κάποια αρεστή σε άντρες είναι αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτισμικής εννοιολόγησης της «κανονικής θηλυκότητας» (Archakis & Lampropoulou 2010: 69).

Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι στη βιβλιογραφία υπάρχουν αναφορές σε προκαταλήψεις όσον αφορά στην ηλικία των έφηβων χρηστών του διαδικτύου (Herring, Kouper, Scheidt & Wright 2004) που προβληματοποιούν την αντιπροσώπευση τους στο δημόσιο αλλά και στον ερευνητικό λόγο. Η Eckert (2003: 383-384) αναφέρεται στην ετεροκοινωνικότητα που επιβάλλεται στα νεαρά άτομα κατά την εφηβική ηλικία. Η ίδια θεωρεί πως – στον δυτικό κόσμο – τα άτομα περνούν από ένα είδος (υποτιθέμενης;) α-σεξουαλικότητας στην ηγεμονική ετεροσεξουαλικότητα, μέσα από άρρητες πρακτικές που επιβάλλονται (και) από το σχολικό σύστημα. Στην παρούσα εργασία, όπου γίνεται λόγος για έφηβους μαθητές, εξετάζεται κυρίως η κατασκευή των ετεροκανονικών έμφυλων και σεξουαλικών ταυτοτήτων που χτίζονται, οι οποίες αναδύονται μέσα από την «ομιλία» τους (netspeak) και αναπαράγονται δυναμικά μέσω αυτής. Σε αντίθεση με την ευρύτερη άποψη του κοινωνικού περίγυρου για τις συνομιλίες των εφήβων, ο λόγος που παράγεται από τον πληθυσμό αυτό δεν έχει κανένα στοιχείο ανευθυνότητας ή παραλογισμού για τη γλωσσολογία (Eckert 2004: 369), και αξίζει να μελετηθεί όσο και ο λόγος των ενηλίκων. Όπως γράφει η Κακριδή-Φερράρι (2011: 184), μάλιστα, η ηλικία αυτή αποτελεί ίσως την «πιο ενδιαφέρουσα ψυχοκοινωνικά ηλικία».

3.3. Μεθοδολογικές παρατηρήσεις

Η πρώτη μου επαφή με αυτή την ιστοσελίδα έγινε όταν άρχισα να δέχομαι τα αιτήματα φιλικίας των μαθητών μου στο σχολείο στον δικό μου λογαριασμό facebook. Μαθητές και μαθήτριες της Ε και ΣΤ δημοτικού θέλησαν να προσθέσουν το όνομά μου στις επαφές τους, στο λογαριασμό που ήδη είχαν στο facebook. Αφού δεχόμουν το αίτημά τους, φρόντιζα να «τοποθετώ» τους μαθητές αυτούς και τις μαθήτριάς μου σε μια συγκεκριμένη λίστα, χρησιμοποιώντας τη δυνατότητα που μου παρείχε το facebook να αποκλείω αυτές τις επαφές από το να έχουν πρόσβαση στο υλικό που πιθανόν να κοινοποιούσα εγώ στον δικό μου τοίχο. Το αποτέλεσμα ήταν να μην έχω προσωπικές ανταλλαγές μηνυμάτων με τους μαθητές, ωστόσο ήμουν σε θέση να βλέπω το υλικό που κοινοποιούσαν οι ίδιοι στους δικούς τους τοίχους, τις αναρτήσεις τους, τις φωτογραφίες τους και τα groups στα οποία συμμετείχαν, καθώς εκείνοι δεν είχαν ενεργοποιήσει τις αντίστοιχες ρυθμίσεις στα δικά τους προφίλ. Σιγά σιγά διαπί-

στώσα τη συμμετοχή κάποιων μαθητριών σε μια κοινότητα του facebook με τίτλο «Τα μαναρια του φβ». Έτσι άρχισα να «παρακολουθώ» την κοινότητα αυτή, και διαπίστωσα και την ύπαρξη άλλων παρόμοιων, όπως ανέφερα και παραπάνω.

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης επέλεξα 6 συνολικά «συνομιλίες», τρεις από τις οποίες αφορούν στο σχολιασμό φωτογραφιών νεαρών κοριτσιών και τρεις από τις οποίες αφορούν σε φωτογραφίες νεαρών αγοριών. Η επιλογή έγινε ως εξής: Αφενός προσπάθησα να διαλέξω συνομιλίες με έναν ικανοποιητικό αριθμό σχολίων, που να μην είναι όμως υπερβολικά μεγάλος, αφετέρου έλαβα υπόψη και κάποια ιδιαίτερα γλωσσικά στιγμιότυπα που επιτρέπουν μια πιο ευκρινή ανάδειξη ζητημάτων έμφυλης σεξουαλικότητας.

Οι συνομιλίες αυτές παρατίθενται αναλυτικά στο παράρτημα που βρίσκεται στο τέλος της εργασίας αυτής. Οφείλω να σημειώσω πως δεν ήταν δυνατό να έχω πρόσβαση σε όλα τα σχόλια που έχουν γίνει κάτω από κάθε φωτογραφία. Κατά την διαδικασία απομόνωσης των δεδομένων μου παρατήρησα πως ο μηχανισμός του facebook δεν επέτρεπε την ταυτόχρονη πρόσβαση σε όλο το πλήθος των σχολίων, με αποτέλεσμα να μην μπορώ να έχω πλήρη πρόσβαση σε όλα τα σχόλια για την κάθε φωτογραφία. Παρατηρείται έτσι αναντιστοιχία μεταξύ του αριθμού των σχολίων που αναγράφεται κάτω από τη φωτογραφία και του αριθμού των σχολίων τα οποία μπόρεσα να συγκεντρώσω εγώ. Η συλλογή έγινε προσεκτικά και μετά από πολλές διαφορετικές προσπάθειες, προς βελτιστοποίηση του συνολικού αποτελέσματος. Και πάλι όμως, εφόσον ο ιστοχώρος αυτός κάθε άλλο παρά στατικός είναι, δε θα μπορούσα να εγγυηθώ απόλυτα για την ακρίβεια της διάρθρωσης των συνομιλιών. Επιπλέον σχόλια μπορούν να προστίθενται σε συγκεκριμένες θεματικές μεταξύ συγκεκριμένων συνομιλητών, ενώ ταυτόχρονα μη αρεστά σχόλια μπορεί να διαγράφονται από τη μια στιγμή στην άλλη, πράγμα που προσδίδει στο facebook την ιδιαίτερη δυναμική του. Κατά την πλοήγησή μου μάλιστα στα «μαναρια του φβ», μου έτυχε να διαπιστώσω πως ολόκληρες συζητήσεις είχαν διαγραφεί, εφόσον δε μπορούσα να εντοπίσω συνομιλίες που αρχικά είχαν τραβήξει το ενδιαφέρον μου. Ο λόγος στο facebook, αν και γραπτός, παρουσιάζει στοιχεία προφορικότητας που τον διαφοροποιούν από το γραπτό κείμενο και την ξεχωριστή ιδιότητά του “scripta manent”. Η ιδιότητα του προφορικού λόγου να «χάνεται» με την πάροδο του χρόνου αποτελεί ιδιότητα και του γραπτού λόγου του διαδικτύου (Ong 2002, Κανάκης 2008).

Στο τέλος του κεφαλαίου αυτού, θα ήθελα να τονίσω πως προτίμησα να διατηρήσω την ανωνυμία των ατόμων-μελών της κοινότητας που μελετώ, αν και πολλές φορές τα ονόματά τους στο facebook ήταν ψευδώνυμα, και μάλιστα κάποια από αυτά ιδιαίτερα ενδεικτικά και χρήσιμα για την εν λόγω μελέτη (ενδεικτικά αναφέρω κάποια: **φουξ στρουμφακι**, **Είμαι Τρελός** **Γιά Εσένα**, μια γυναίκα μόνο ξέρει, **Vaggelis YourBoss**, **Mikro Piraxtiri**, **Kostas Main**

Pain, Άννα-ρ γαμπο, Nasos Originale, Ντοντος κατσε καλα, Χρήστος Για πάνταΕδώ, ΑγαπάώΈναν Καναδό, Ολγακι διαβολακι, Arikos Alanakos, Τασος Σεξμίαπ, μπλε στρουμφίτα, σιλβι γκειμ οβερ, Eytyxitsa Love, αγγιγμα ψυχης, Eri Love, Μικρή Άτακτη κ.ά.). Η απόφαση αυτή έχει να κάνει με το ότι η συγκεκριμένη έρευνα αφορά σε γλωσσικά ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας, τα οποία στην ελληνική – τουλάχιστον – πραγματικότητα εγείρουν ηθικά και νομικά ζητήματα, ιδιαίτερα όταν αφορά σε ανήλικα άτομα. Στην παρούσα μελέτη κάθε όνομα ή επωνυμία παρουσιάζεται κρυμμένη, με αποτέλεσμα κάποιες φορές αυτό να προκαλεί δυσκολίες στην κατανόηση των νοημάτων, όταν οι προτάσεις περιέχουν ονομαστικές αναφορές. Ωστόσο θεωρώ πως η «απώλεια» είναι μικρή μπροστά στην ανάγκη διατήρησης της ανωνυμίας των μελών, σε ένα τέτοιο επίπεδο προσέγγισης.

Επίσης, για λόγους διευκόλυνσης της παρουσίασης των δεδομένων, στο εξής θα αναφέρομαι στον διαχειριστή της κοινότητας που κοινοποιεί τις φωτογραφίες με το γράμμα «Δ» και στους υπόλοιπους «σχολιαστές» με τα κεφαλαία «Α» όταν από το όνομα και τη φωτογραφία του χρήστη ενδεικνύεται «αγόρι» και «Κ» όταν ενδεικνύεται «κορίτσι». Η πρακτική μου αυτή βέβαια θα μπορούσε να θεωρηθεί ως «στερεοτυπική» καθώς χρησιμοποιώ έμφυλες κατηγοριοποιήσεις που μέσα από την ίδια την εργασία μου μπορεί και να αμφισβητούνται. Πρόκειται όμως για συνειδητή χρήση των όρων με σκοπό τη διευκόλυνση των νοημάτων. Οι Motschenbacher & Stegu (2013: 523) αναφέρουν άλλωστε πως δεν είναι δυνατό, ακόμη και σε μελέτες που στοχεύουν στην αμφισβήτηση της ετεροκανονικότητας ως νόρμας, να αποφύγει κανείς εύκολα τις παραδοσιακές γλωσσικές κατηγοριοποιήσεις, όπως «άντρας» ή «γυναίκα», καθαρά για λόγους συνεννόησης, ιδίως όταν οι πραγματολογικοί στόχοι αφορούν ακριβώς στο να δειχτούν τυχόν ασυμμετρίες στην κοινωνική δύναμη που έχουν τα υποκείμενα.

Έτσι και εδώ, η παραπάνω πρακτική κατηγοριοποίησης υιοθετείται αποκλειστικά για πρακτικούς λόγους. Η προσθήκη αριθμών (πχ. Α1, Α2, Κ1, Κ2) εξυπηρετεί στο να φανεί το πλήθος και η σειρά των σχολιαστών, καθώς και το πλήθος των συμμετοχών τους στην κάθε συνομιλία, ποιοι δηλαδή συμμετέχουν με περισσότερες από μια συνεισφορές. Στις περιπτώσεις εκείνες που η φωτογραφία του χρήστη δε μου επιτρέπει να συνάγω με μια σχετική ασφάλεια το «φύλο» του, χρησιμοποιώ ερωτηματικό (?) για να δηλώσω την γλωσσική παρουσία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η επιτέλεση του φύλου και της σεξουαλικότητας στην κοινότητα πρακτικής «τα μαναρια του φβ»

Στο κεφάλαιο αυτό θα δείξω πώς στην κοινότητα πρακτικής «τα μαναρια του φβ» το φύλο και η σεξουαλικότητα επιτελούνται γλωσσικά, υπακούοντας σε στερεότευτες νόρμες που μοιάζουν με αυτές της ενήλικης ετεροκανονικής σεξουαλικότητας, όσον αφορά «αρσενικές» και «θηλυκές» γλωσσικές συμπεριφορές (Bergvall 1999: 275). Θα επιχειρήσω, δηλαδή να δείξω πώς η ετεροσεξουαλικότητα πραγματώνεται μέσα από τον καθημερινό λόγο, ορμώμενη από αυτό που οι Cameron & Kulick έχουν ονομάσει «ετεροκανονική ιεραρχία» (στην Coates 2013: 536).

Ένα σημαντικό σημείο που δεν πρέπει να παραβλέπεται είναι πως το φύλο και η σεξουαλικότητα δε μπορούν να εξεταστούν ξεχωριστά, ειδικά όταν μιλάμε για ετεροσεξουαλικότητες, οπότε η επιτέλεση της σεξουαλικότητας μπορεί κάλλιστα να ταυτίζεται με την επιτέλεση του «σωστού αρσενικού» και του «σωστού θηλυκού». Επιπλέον, η Schneider (2013: 555) αναφέρεται στον ορισμό της ετεροκανονικότητας των Hartmann & Klesse, οι οποίοι γράφουν πως ετεροκανονικό είναι το σύστημα εκείνο που θεωρεί τον κόσμο ως συγκροτούμενο από δύο και μόνο δύο έμφυλες διακριτές κατηγορίες ανθρώπων. Η Schneider συμπληρώνει ότι ο όρος «ετεροκανονικότητα» δεν εκφράζει μόνο την ιδέα ότι υπάρχουν δυο αντιθετικές έμφυλες κατηγορίες, αλλά και την ιδέα ότι η σεξουαλική επιθυμία παρουσιάζει μια κανονικότητα, η οποία εξαντλείται στα πλαίσια της ετεροφυλοφιλίας. Σε αυτό το σύστημα δε μπορεί να έχει θέση κάτι «μη κανονικό», δηλαδή μη ετεροφυλόφιλο και ετεροσεξουαλικό, αφού τα δυο καταλήγουν να ταυτίζονται.

Ακολουθώντας το παράδειγμα των Archakis & Lampropoulou (2010: 68) οφείλω να επισημάνω ότι η έρευνα αυτή στοχεύει αποκλειστικά στην εξέταση των εξωτερικά εκπεφρασμένων γλωσσικών συμπεριφορών των ατόμων και όχι σε υποθετικές εσωτερικές καταστάσεις τους.

Η Herring (2003: 207) αναφέρει πως τα γλωσσικά χαρακτηριστικά που ενδεικνύουν φύλο στην επικοινωνία μέσω του διαδικτύου δε διαφέρουν ιδιαίτερα από όσα έχει περιγράψει η μέχρι τώρα έρευνα σε τετ-α-τετ συζητήσεις. Για παράδειγμα, το υβριστικό λεξιλόγιο ή ο «πιο ευγενικός» λόγος, που έχουν παρατηρηθεί σε συνομιλίες εκτός διαδικτύου, παρατηρούνται σε «αρρενοπώτητες» ή «θηλυκότητες» και μέσα σε αυτό. Όπως τονίζει και η ίδια, αυτό δε σημαίνει πως οι γλωσσικές αυτές συμπεριφορές αφορούν αποκλειστικά σε πληθυσμούς μόνο του ενός ή του άλλου φύλου. Η σχέση γλωσσικών συμπεριφορών και

έμφυλων ταυτοτήτων κάθε άλλο παρά απλοϊκή είναι, και δείχνει με έμφαση πώς οι διάφορες κοινωνικές στάσεις, πρακτικές και ιδεολογίες της κάθε κοινότητας αναφορικά με το φύλο, εντυπώνονται και στη γλωσσική έκφραση των ατόμων που τη συγκροτούν. Στην ενδεικτική σχέση γλώσσας και φύλου έχει αναφερθεί η Ochs (1992: 340), επισημαίνοντας πως είναι αδύνατο να προβλέψουμε με ακρίβεια το φύλο κάποιου ομιλητή, αποκλειστικά και μόνο με βάση τα χαρακτηριστικά της γλώσσας που αυτός χρησιμοποιεί. Το ότι κάποιοι γλωσσικοί τύποι χρησιμοποιούνται περισσότερο από το ένα ή το άλλο φύλο, πάντα εντός συγκεκριμένου πλαισίου, μας επιτρέπει να μιλάμε για γλωσσικούς ενδείκτες φύλου και σεξουαλικότητας στην εκάστοτε κοινότητα. Όπως έχει ήδη επισημανθεί, ο λόγος του κάθε ατόμου έχει πάντα να κάνει με τη συγκεκριμένη κοινότητα πρακτικής στην οποία αυτό βρίσκεται και δρα τη δεδομένη στιγμή. Έτσι και στο διαδίκτυο, μπορούμε να μιλάμε για έμφυλους (και σεξουαλικούς) ενδείκτες, όχι όμως για κάποια «έμφυλη ουσία» του λόγου των ομιλούντων υποκειμένων.

Στο κεφάλαιο αυτό επιλέγονται ορισμένα μόνο σχόλια από το σύνολο των συνομιλιών, τα οποία αποτελούν θετικές ή αρνητικές κριτικές, που αφορούν κυρίως στα εξωτερικά χαρακτηριστικά των εικονιζόμενων. Αν και το κύριο περιεχόμενο των σχολίων είναι συνήθως κάποιου είδους κριτική, μέσα από τις γλωσσικές επιλογές και τα κομπλιμέντα φαίνονται οι ετερο-σεξουαλικοί «ρόλοι» που καλούνται να επιτελούν τα μέλη της κοινότητας μέσα από γλωσσικά μοτίβα που επαναλαμβάνονται. Όπως άλλωστε γράφει και ο Kiesling (2003: 521), νόρμες υπάρχουν και στις γλωσσικές πράξεις: νόρμες που μπορεί να αφορούν στο είδος της γλώσσας που αναμένεται, στο είδος των γλωσσικών στάσεων που θα υιοθετηθούν, στο γραμματικό γένος που θα χρησιμοποιηθεί κάθε φορά. Αυτές ακριβώς οι νόρμες είναι που επιτρέπουν στους ομιλητές να κατανοήσουν τη σημασία μιας γλωσσικής πράξης, και αυτές οι νόρμες μπορούν να «παραβιάζονται» όταν χρησιμοποιούνται κάποιες ιδιαίτερα σημειωμένες (marked) γλωσσικές εκφράσεις.

Καταρχήν, θα δείξω πώς οι έφηβοι αναπτύσσουν γλωσσικά ξεκάθαρα αντιθετικές «αρρενωπότητες» και «θηλυκότητες», πλέκοντας ένα πλούσιο ετεροκανονιστικό πεδίο που εξοβελίζει κάθε τι «μη κανονικό». Στο τέλος του κεφαλαίου, ωστόσο, εξετάζονται κάποιες σημειωμένες, «μη κανονικές» γλωσσικές πρακτικές, που αφήνουν να διαφανεί η συνεχής προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλεται από τους «φύλακες των ετεροκανονιστικών ηθών» της κοινότητας, προκειμένου να καλύπτονται οι όποιες ρωγμές εμφανίζονται στο ετεροκανονικό μωσαϊκό από επιθυμίες που μπορεί να μη συμβαδίζουν με τη νόρμα. Όπως έχει παρατηρήσει και ο Motschenbacher (2013: 592), διακρίνεται τελικά ένα είδος διαμάχης μεταξύ ετεροκανονικών και μη ετεροκανονικών λόγων, που δίνει την ευκαιρία να εξεταστεί

το γλωσσικό «στήσιμο» της ετεροκανονικότητας και οι προσπάθειες να ισοπεδωθεί καθετί που το παρακωλύει.

4.1. Ενδείκτες επιτέλεσης ετεροσεξουαλικής αρσενικότητας στην κοινότητα

Στην ανάλυσή μου αυτή πολλές φορές κάνω λόγο για αρσενικές ή θηλυκές «ταυτότητες»¹². Το ζήτημα των «ταυτοτήτων» σε αυτή την κοινότητα πρακτικής κάθε άλλο παρά αντίθετο είναι σε ερμηνευτικές προσπάθειες που βασίζονται στην έννοια της επιθυμίας. Στη συγκεκριμένη έρευνα μάλιστα οι ταυτότητες αναδεικνύονται μέσα από ετεροσεξουαλικές επιθυμίες, χωρίς τις οποίες δε θα μπορούσαν να υπάρξουν ως τέτοιες (βλ. και Canakis 2010, Κανάκης 2012). Ο Ross (2005: 346) γράφει πως η επιθυμία πολλές φορές «αιχμαλωτίζεται» σε γλωσσικές εκφράσεις. Στα παρακάτω σχόλια που γίνονται από έφηβα αγόρια, κάτω από τη φωτογραφία ενός κοριτσιού, είναι ξεκάθαρη η σύνδεση της αρρενωπής ταυτότητας με την ετεροσεξουαλική επιθυμία:

1.A.4.¹³

¹² Για το ζήτημα των «ταυτοτήτων» και της «επιθυμίας» βλ. κεφ. 1.

¹³ Η αρίθμηση των σχολίων δηλώνει τα εξής: Ο πρώτος αριθμός είναι ο αριθμός της φωτογραφίας κάτω από την

Ένας πρώτος ενδεικτής αρσενικής ετεροσεξουαλικότητας είναι η «άμεση» και «ωμή» έκφραση των έφηβων αγοριών που έχει σημειωθεί ως «αρρενωπή» και στην έρευνα των Archakis & Lampropoulou (2010: 73), οι οποίοι παρατηρούν πως η σεξουαλική επιθυμία μπορεί να εκφράζεται από νεαρά αγόρια χωρίς καμία συναισθηματική εμπλοκή. Η σεξουαλικότητα συζητιέται αποκάλυπτα και άμεσα, και οι φράσεις που αναδύονται θα μπορούσαν ίσως να χαρακτηριστούν ως ανήκουσες σε μια πιο ιδιωτική συζήτηση. Έτσι κι εδώ, η εικονιζόμενη στη φωτογραφία δεν είναι απλώς «καύλα» με κεφαλαία, αλλά είναι και «σκέτη», χωρίς δηλαδή να υπάρχει από τον Α4 καμιά άλλη επιθυμία για την κοπέλα παρά μόνο η σωματική. Κατά τη γνώμη μου, πρόκειται για μια έκφραση που είναι δηλωτική της ερωτικής επιθυμίας χωρίς συναισθηματισμούς, η οποία συναντάται σε νεαρές ηλικίες (βλ. και Αρχάκης & Λαμπροπούλου 2011: 194), περισσότερο απ' ό τι ίσως σε μεγαλύτερους ενήλικες. Οι Eder, Evans & Parker (1995: 84-85) καταγράφουν παρόμοια ευρήματα σε εφηβικές σχολικές παρέες, με τα αγόρια να έχουν μια πιο «ωμή» στάση ως προς τη σεξουαλικότητά τους, εφόσον τα συναισθήματά τους για τα κορίτσια τίθενται στο περιθώριο μπροστά στην θέλησή τους να επιδειχθούν σεξουαλικά. Ενδεχομένως, δηλαδή, άτομα μεγαλύτερης ηλικίας να ήταν πολύ πιο προσεχτικά στον τρόπο ομιλίας τους, ιδιαίτερα μέσα σε ένα έμφυλα μικτό περιβάλλον, όπως το παρόν.

Στη διάκριση αυτή συναισθήματος και «κάβλας» αναφέρεται και ο Γιαννακόπουλος (2001: 176) ως ίδιον της *ανδρικής* σεξουαλικής επιθυμίας που κάνει τον σεξουαλικό εταίρο όχι απαραίτητα «επιθυμητό[] ως ερωτικό πρόσωπο αλλά [ως] τμήμα σώματος, παθητικό δέκτη της *ανδρικής* σεξουαλικής αποφόρτισης» (έμφαση στο πρωτότυπο).

Άλλη μια στερεοτυπικά αρρενωπή γλωσσική συμπεριφορά που παρατηρείται λοιπόν εδώ είναι η «συρρίκνωση» της γυναίκας σε μέλη του σώματος, η οποία σημειώνεται κατά τους Archakis & Lampropoulou (2010: 75) και από την Coates (2003), η οποία γράφει σχετικά πως πρόκειται για ένα ευρέως καταγεγραμμένο φαινόμενο στις αντρικές συζητήσεις, το οποίο καθιστά τις γυναίκες απλώς αντικείμενα¹⁴. Τα παρακάτω σχόλια των αγοριών είναι ενδεικτικά:

οποία βρίσκεται το σχόλιο, με τη σειρά που αυτή δίνεται στο παράρτημα. Το γράμμα ενδεικνύει το φύλο του ομιλητή (αγόρι ή κορίτσι) και ο επόμενος αριθμός ποια συνεισφορά είναι η συγκεκριμένη αριθμητικά με βάση το παράρτημα. Σε περιπτώσεις που το ίδιο άτομο σχολιάζει περισσότερες από μία φορές, διατηρείται ο ίδιος αριθμός, ώστε να γίνεται αντιληπτή η επαναλαμβανόμενη γλωσσική παρουσία του.

¹⁴ Σημειώνω ότι σήμερα πια το φαινόμενο της αναφοράς σε άντρες με σωματικούς όρους από γυναίκες είναι επίσης αρκετά διαδεδομένο. Παρακάτω υπάρχουν παρόμοιοι χαρακτηρισμοί και από κορίτσια που σχολιάζουν με παρόμοιο τρόπο αγόρια της κοινότητας.

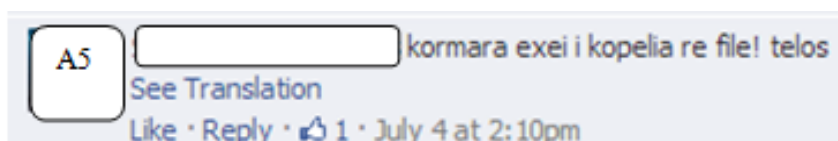
- 1.A.5.
- 1.A.6.
- 1.A.7.
- 1.A.11.
- 1.A.16.
- 1.A.17.
- 2.A.1.
- 2.A.14.
- 3.A.3.

Το ότι μια κοπέλα μπορεί να έχει ωραίο στήθος θα την χαρακτηρίσει ως “vzh toumparw”, η ερωτική έλξη που μπορεί να ασκήσει θα την χαρακτηρίσει “zekwli” και μάλιστα “kalo” ή “bitsioza”, ενώ οι καμπύλες της θα της αποδώσουν τον χαρακτηρισμό “kolara!”. Η λεκτική σεξουαλική δραστηριότητα έχει επίσης παρατηρηθεί από την Herring (2003: 210) ως χαρακτηριστική των «αρσενικών» σε διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις σε μεγαλύτερο βαθμό από τον αντίστοιχο των γυναικών, και το ίδιο παρατηρούν και οι Huffaker & Calvert (2005) σε έρευνα για τη συγκρότηση των εφηβικών έμφυλων ταυτοτήτων σε blogs. Οι Eder, Evans & Parker (1995: 85) καταγράφουν μάλιστα πως οι σεξουαλικές αναφορές μεταξύ έφηβων

αγοριών αποτελούν ένα είδος έκφρασης του ανταγωνισμού και της αντιπαλότητας μεταξύ τους όσον αφορά τις κατακτήσεις τους.¹⁵

Σε πλήρη αντιστοιχία με τα παραπάνω, οι μεγεθυντικοί χαρακτηρισμοί, που παρατηρούνται σε κάποια σχόλια από αγόρια, έρχονται να προσυπογράψουν τις γλωσσικά αρρενωπές πρακτικές. Πρόκειται για το μεγεθυντικά επιθήματα «-άρα», «-αρος» στα ουσιαστικά που δηλώνουν το μέρος του σώματος που προκαλεί το θαυμασμό ή/και τη σεξουαλική επιθυμία των αγοριών. Έτσι παρατηρούνται οι όροι “kormara”, «σωματάραα», “kolara” και το «ΜΟΥΝΑΡΟΣ»¹⁶ με κεφαλαία, τα οποία είναι δηλωτικά θαυμασμού. Η συγκεκριμένη επαναλαμβανόμενη γλωσσική επιλογή του μεγεθυντικού επιθήματος -άρα στις σωματικές αναφορές σκιαγραφεί γλωσσικά την ένταση της αντρική ετεροσεξουαλικής επιθυμίας, η οποία αφορά σε κάθε περίπτωση ένα εικονιζόμενο θηλυκό σώμα ή κάποιο μέρος του.

Ένας τέταρτος γλωσσικός ενδείκτης της εφηβικής αρρενωπής ετεροσεξουαλικότητας είναι οι απόλυτες εκφράσεις που μοιάζουν να μην αφήνουν περιθώρια να αμφισβητηθεί η κυρίαρχη σεξουαλικότητα του σχολιαστή. Η Coates (2007: 46) γράφει πως σε ιστορίες που αφηγούνται άντρες μεταξύ ανδρών, η επιτέλεση της ηγεμονικής αρρενωπότητας γίνεται με δυο τρόπους. Ο ένας εξ' αυτών είναι ακριβώς η προσπάθεια να κυριαρχήσουν γλωσσικά μεταξύ των ομοίων τους, προβάλλοντας ένα χαλαρό αλλά ταυτόχρονα κυρίαρχο προφίλ που «ελέγχει» το περιβάλλον μεταξύ των γύρω. Ο Kiesling (1998: 70-71) επισημαίνει επίσης ότι η επίδειξη γλωσσικής δύναμης είναι συγκροτησιακό στοιχείο της κυρίαρχης αρσενικότητας. Σύμφωνα με αυτόν, σε συζητήσεις μεταξύ νεαρών ανδρών σε μια πανεπιστημιακή αδελφότητα, υπήρχε η τάση να προσπαθούν να κυριαρχήσουν έναντι των υπολοίπων. Κι εδώ παρατηρείται κάτι παρόμοιο. Σχόλια όπως το «όντως», «ντάξει», “apla”, κάτω από τις φωτογραφίες των κοριτσιών, δηλώνουν μια χαλαρή αλλά κυρίαρχη τάση ελέγχου των υπολοίπων χαρακτηρισμών, έτσι ώστε να μην αφήνονται περιθώρια αμφισβήτησης της κυρίαρχης γνώμης. Στο παρακάτω σχόλιο, η λέξη “telos”

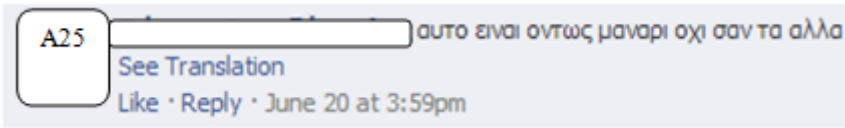

1.A.5.

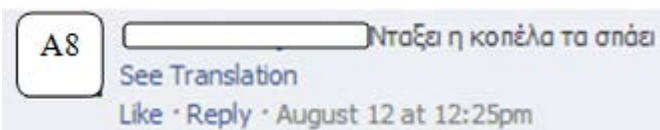
¹⁵ Παρόμοιες συμπεριφορές έμφυλου γλωσσικού ανταγωνισμού έχουν παρατηρηθεί και σε μαύρα γκέτο της Αμερικής, βλ. Lefever 1981 “Playing the Dozens”.

¹⁶ Πρόκειται για τύπο που αφορά σημασιολογικά και πραγματολογικά σε θηλυκό σημανόμενο αλλά είναι σημαδεμένος μορφολογικά ως προς το φύλο. Για τις «σημασιοπραγματολογικές ασυμμετρίες στον τρόπο με τον οποίο εγγράφονται στη γλώσσα το θηλυκό και το αρσενικό», βλ. Παυλίδου 2002: 46.

αποσκοπεί στο να περιορίσει τα περιθώρια αμφισβήτησης από οποιονδήποτε άλλο σχολιαστή. Η άποψη του 1.A.5. έχει ειπωθεί σε β' πρόσωπο, με τέτοιο απόλυτο τρόπο που τυχόν ασυμφωνίες θα μπορούσαν να καταστήσουν αμφισβητήσιμο τον αντρισμό όποιου θα επιχειρούσε να διαφωνήσει μαζί του. Η επιβεβαίωση μάλιστα από άλλους σχολιαστές, αφενός ενισχύει τον αντρισμό του 1.A.5., αφετέρου επιτρέπει στον επόμενο σχολιαστή που θα πει «όντως» να μοιραστεί αυτή την απόλυτη αρρενωπότητα που μοιάζει αδιαμφισβήτητη.

1.A.25.

Επιπλέον, λέξεις όπως το «ντάξει» και το «απλά» δείχνουν πως οι σχολιαστές δεν αφήνουν περιθώρια να αμφισβητηθεί η γνώμη τους από κάποιο άλλο «αρσενικό»:

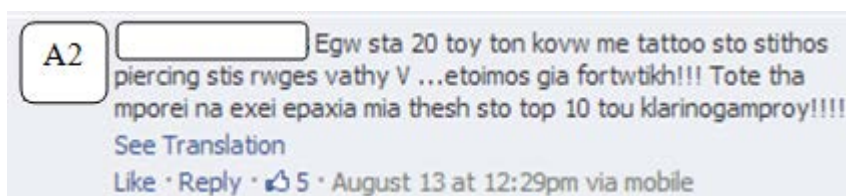
2.A.8.

2.A.12.

Ο 2.A.12 μάλιστα απευθύνεται στην εικονιζόμενη σε β' ενικό πρόσωπο, σα να τη γνωρίζει προσωπικά ή σα να εννοείται ότι η κοπέλα ανέβασε τη φωτογραφία της με σκοπό να τη δει αυτός. Το β' ενικό εδώ του δίνει το προβάδισμα σε σχέση με τους άλλους σχολιαστές, καθώς (φαινομενικά τουλάχιστον) η σχέση του με το «μανάρι» είναι πιο στενή και ο λόγος του έχει μεγαλύτερη βαρύτητα. Σύμφωνα με τον Kiesling (1998: 71), τα σχόλια που δεν χωρούν αμφισβήτηση μπορεί να στοχεύουν να «κυριαρχήσουν» τόσο ανάμεσα στα σχόλια που θα κάνουν άλλα αγόρια αλλά και άλλα κορίτσια. Η παρουσίαση της γνώμης ως απόλυτης αλήθειας ή γεγονότος έχει καταγραφεί και από την Herring (2003: 207) σε έρευνες για τις γλωσσικές πρακτικές των αντρών στο διαδίκτυο. Η Tannen (στον Kiesling 1998: 70) αναφέρει την τάση των αντρών να βλέπουν τη συζήτηση σαν διαγωνισμό στον οποίο πρέπει να βγουν πρώτοι. Καθώς η κυριαρχία αποτελεί σημαντικό συστατικό της αντρικής ταυτότητας, η γλώσσα των αντρών δε θα μπορούσε παρά να την αντικατοπτρίζει και φυσικά να την κατασκευάζει. Οι Archakis & Lampropoulou (2010: 76) προσυπογράφουν με τη δική

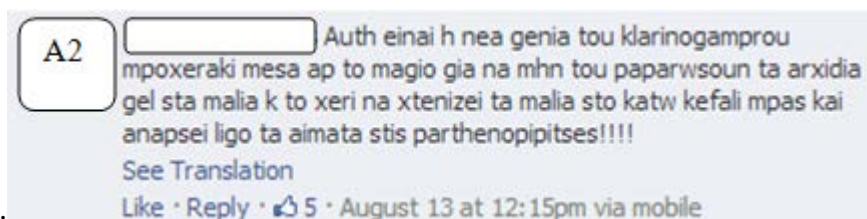
τους έρευνα τον ενδείκτη αυτόν της αρσενικής σεξουαλικότητας, μελετώντας αφηγήσεις εφηβικών ετεροσεξουαλικοτήτων.

Ένα ακόμη ανταγωνιστικό χαρακτηριστικό που παρουσιάζουν οι νεαροί άντρες στα «μαναρια» είναι η τάση τους να υποτιμούν άλλες, ανταγωνιστικές αρσενικότητες χρησιμοποιώντας έντονα δηκτικό λόγο. Ένας εικονιζόμενος, για παράδειγμα, λαμβάνει αρκετά σκληρή κριτική από τα άλλα αρσενικά μέλη της κοινότητας, παρόλο που στα κορίτσια αρέσει (ή ακριβώς γι' αυτό). Η κριτική είναι ταξικού περιεχομένου και έχει γενικότερα έντονα απαξιωτικό χαρακτήρα:

4.A.2.

Και ο 4.A.2. συνεχίζει, διαφοροποιώντας τον εαυτό του τόσο από αυτή τη διαφορετική αρρενωπότητα του εικονιζόμενου, όσο και από θηλυκότητες όπως αυτή της “parthenopipitsas”, που δε μπορούν να αποτελούν «αντικείμενο πόθου» για την ηγεμονική αρρενωπότητα.¹⁷

4.A.2.

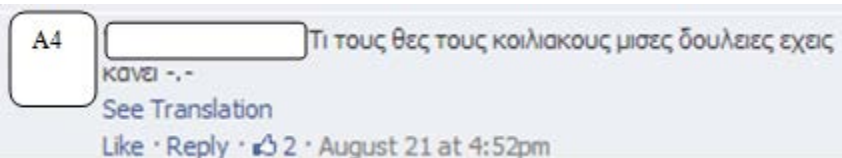
Επιπλέον, ο 4.A.2. συγκροτεί μέσα από τα δυο αυτά σχόλια μια ενήλικη «φαντασική αρσενικότητα» (Κανάκης 2007: 58) την οποία θεωρεί υποδεέστερη της δικής του, αυτή του “klarinogamproy”,¹⁸ την οποία όμως χρειάζεται για να ενισχύσει τη δική τους ως επικρατέστερη. Έτσι, ο εικονιζόμενος γίνεται – φαντασικά – 20 χρονών και φορτηγατζής, με τατού και piercing, το τέλειο επαρχιωτικό (= «βλάχικο») αντιπαράδειγμα στην αυτόκλητα

¹⁷ Η ηγεμονική αρρενωπότητα θεωρείται ανώτερη από άλλες υποδεέστερες της αλλά και ανώτερη από κάθε είδους θηλυκότητα (βλ. και Archakis & Lampropoulou 2010: 76, Κανάκης 2007: 58).

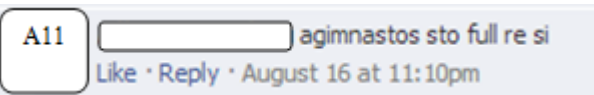
¹⁸ Ο όρος αφορά σε συγκεκριμένο παρουσιαστικό και ντύσιμο ετεροσεξουαλικού άντρα που φέρεται να αρέσει σε κάποιες γυναίκες. Σήμερα, ειδικά μετά την εμφάνιση ομώνυμου κλιπ στο youtube (http://www.youtube.com/watch?v=rgl_wmS5RkQ) ο όρος χρησιμοποιείται χιουμοριστικά μεν, απαξιωτικά δε, για να χαρακτηρίσει μια φερόμενη ως υποδεέστερη μορφή αρρενωπότητας.

κουλ «αστική» αρρενωπότητα του 4.A.2. Οι προσβλητικοί όροι «κλαρινογαμπρός» και «παρθενοπιπίτσες» αναφέρονται σε κοινωνικές ταυτότητες που χαρακτηρίζονται από ετεροκανονικές πρακτικές, όπως η συνοδεία του γαμπρού από μουσική κλαρίνων στην πορεία του για να συναντήσει τη νύφη ή ο θεσμός της παρθενίας που ήθελε τις κοπέλες να μην έχουν καθόλου σεξουαλικές επαφές πριν την τέλεση του γάμου τους, μετά τον οποίο το σεξ πλέον ήταν κάτι επιβεβλημένο και μάλιστα με σκοπό την τεκνοποίηση. Το συζυγικό ετεροφυλοφιλικό σεξ τοποθετείται έτσι στην κορυφή της σεξουαλικής ετεροκανονικής ιεραρχίας (Rubin 2006). Οι επιλογές συγκεκριμένων «ετεροκανονικών λέξεων» («κλαρινογαμπρός», «παρθενοπιπίτσα») για χαρακτηρισμό ή προσδιορισμό άλλων ατόμων σχολιάζεται και από την Coates (2013: 537). Η ίδια αναφέρει πως το ετεροσεξουαλικό καθεστώς διατρέχει μονίμως τον λόγο μας σε καθημερινό επίπεδο, καθώς έχει αναπτυχθεί ένα ευρύ λεξιλογικό φάσμα για αυτό. Το φάσμα αυτό εμπλουτίζεται και αναπροσαρμόζεται διαρκώς, ανάλογα με την κάθε εποχή και τη μόδα της, παράγοντας νέα γλωσσικά μοτίβα, τα οποία ενισχύουν – έστω και χιουμοριστικά – το ετεροκανονικό καθεστώς.

Άλλο ένα γενικό χαρακτηριστικό που ενδεικνύει αρρενωπότητα στην κοινότητα μοιάζει να είναι το γυμνασμένο αντρικό κορμί. Η ανταγωνιστικότητα και η αντιπαλότητα στην επιτέλεση της ηγεμονικής ετεροσεξουαλικότητας μεταξύ αντρών συνδέεται άμεσα με τις έννοιες της τραχύτητας-σκληραγώγησης και της σωματικής ρώμης. Πέρα δηλαδή από την σεξουαλική καυχησιολογία, οι άντρες υιοθετούν πολλές φορές ένα σκληρό και επιθετικό ύφος στις μεταξύ τους κουβέντες, που σηματοδοτεί την κυριαρχία τους και τη σωματική δύναμή τους έναντι των υπόλοιπων αρσενικών (Zwicky 1997: 28). Παρακάτω παραθέτω κάποια σχόλια αγοριών τα οποία βρίθουν αναφορών στο «μη-γυμνασμένο» κορμί των εικονιζόμενων με επικριτικό τρόπο:

4.A.4.

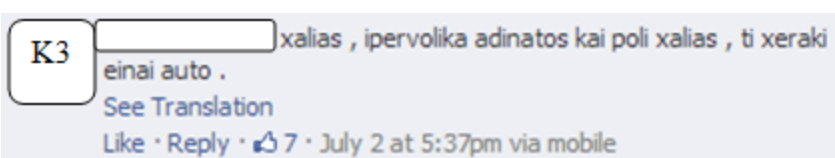
4.A.11.

4.A.11.

- 4.A.12. ama lete autous kiliakous nai kala pigente sto prof m kai deite ti simainei kiliakous
See Translation
Like · Reply · July 21 at 4:34pm
- 4.A.13. k meta sfixtike toso poli mono na min klasi n aprisei
See Translation
Like · Reply · July 14 at 11:14pm
- 2.A.13. ηρωτα μας κανει διαφημισει τοκαπελοο adiddas οσοο μετα φωναζει ειη ειμαι και εγω εδω και μετα τσεκαρετε σωμα που εχει αλλα δεν ιδε κοιλιακους και εβαλε το χερι
See Translation
July 8 at 5:13pm · Like · 2

Η «αθλητική σωματική διάπλαση» μοιάζει να είναι εκ των ων ουκ άνευ για τα αρσενικά μέλη της κοινότητας αυτής. Οι εικονιζόμενοι επικρίνονται ιδιαίτερα αρνητικά όταν δεν έχουν τέλεια γυμνασμένο κορμί, αλλά μόνο από αγόρια, τη στιγμή που πολλά κορίτσια εκφράζουν το θαυμασμό τους για τους εικονιζόμενους. Ο Κανάκης (2007: 55) κάνει λόγο για τη σωματική διάπλαση ως βασικό στοιχείο της γλωσσικής περιγραφής της κυρίαρχης αρσενικότητας σε μια εικονική κοινότητα πρακτικής με ομοφυλόφιλους άντρες. Παρόμοιο μοτίβο παρατηρείται και από τους έφηβους σχολιαστές της κοινότητας. Η διαφορά εδώ είναι ότι οι τελευταίοι χρησιμοποιούν τη σωματική διάπλαση ως ενδείκτη της «κυρίαρχης ετεροσεξουαλικής αρσενικότητας». Τα σχόλια είναι υποτιμητικά όταν θεωρείται ότι η ανάλογη σωματική διάπλαση λείπει από τους εικονιζόμενους. Στη δεδομένη κοινότητα πρακτικής φαίνεται πως πρόκειται για μια έμφυλη στερεοτυπική προσδοκία της ετεροκανονικής αρρενοπώτητας που θέλει το αρσενικό που αρέσει στις γυναίκες, «το απόλυτο στρέιτ αρσενικό», να είναι γυμνασμένο και δυνατό.

Ο ενδείκτης αυτός του γυμνασμένου σώματος αναγνωρίζεται ως υπολογίσιμος για τον αντρισμό και από κάποια κορίτσια επίσης. Το παρακάτω σχόλιο της 4.K.3. ουσιαστικά συμφωνεί με τον 4.A.11 και χαρακτηρίζει τον εικονιζόμενο «χάλια» επειδή είναι «υπερβολικά αδύνατος» και έχει λεπτό «χεράκι»:

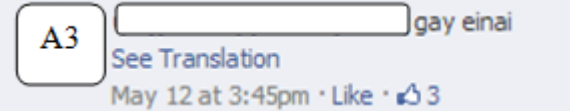
- 4.K.3. xalias , ipervolika adinatos kai poli xalias , ti xeraki einai auto .
See Translation
Like · Reply · 7 · July 2 at 5:37pm via mobile

Στην προκειμένη βέβαια περίπτωση, τα σχόλια έχουν στρατηγική σημασία. Τα μέλη που

σχολιάζουν κάνουν στην ουσία αυτό που οι Manago, Graham, Greenfield & Salimkhan (2008: 447) αποκαλούν «χειρισμό εντυπώσεων» στην έρευνα που κάνουν για τις έμφυλες αναπαραστάσεις στο MySpace. Σύμφωνα με τους ίδιους πρόκειται για μια διαδικασία ταυτοτικών διαπραγματεύσεων και αναπαράστασης του εαυτού. Αυτό που συμβαίνει γλωσσικά είναι και πάλι ένα είδος αντιπαλότητας, αυτή τη φορά όσον αφορά το πόσο γυμνασμένο πρέπει να είναι το αντρικό κορμί. Οι σχολιαστές μειώνουν την αρρενωπότητα του εικονιζόμενου αμφισβητώντας την καλή φυσική του κατάσταση, και άρα αυτόματα αυξάνουν τη δική τους. Όταν ο εικονιζόμενος δεν είναι αρκετά γυμνασμένος, διότι «μόνο με τους κοιλιακούς έχει κάνει μισές δουλειές» (4.A.4.) ή είναι «πολύ λεπτός και αγύμναστος στο full» (4.A.11.) ή «χρησιμοποιεί το χέρι του για να κρύψει την αγύμναστη κοιλιά του» (2.A.13.), δεν αποτελεί πρότυπο άντρα. Πρόκειται για σύνηθες φαινόμενο στη γλωσσική μελέτη συγκρότησης του κυρίαρχου αρσενικού. Οι σχολιαστές χρησιμοποιούν ως πρόφαση το μη γυμνασμένο κορμί του εικονιζόμενου για να δημιουργήσουν το κλίμα αντιπαλότητας και αναμέτρησης που χρειάζονται ώστε να αναδειχτούν σε κυρίαρχα αρσενικά.

Χωρίς να θεωρώ ότι έχει εξαντληθεί το θέμα, άφησα προς το τέλος τον πιο κραυγαλέο, ίσως, τρόπο γλωσσικής επιτέλεσης της αρσενικότητας στην κοινότητα. Πρόκειται για έναν ενδείκτη που θα μπορούσε να ενταχθεί στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας και της αντιπαλότητας, ωστόσο τον αναφέρω ξεχωριστά γιατί αξίζει ιδιαίτερης προσοχής. Η «διαμάχη» δεν αφορά πια σωματικά αλλά σεξουαλικά χαρακτηριστικά. Οι «αντίζηλοι-σχολιαστές» των εικονιζόμενων (και τους θεωρώ αντίζηλους γιατί τα σχόλια για τους εικονιζόμενους από τα κορίτσια είναι ιδιαίτερος κολακευτικά) στοχεύουν πλέον στο να «θίξουν» άμεσα τη σεξουαλικότητα του εικονιζόμενου. Η σεξουαλικότητα βέβαια θίγεται με τα παρακάτω σχόλια ακριβώς επειδή η ετεροκανονικότητα θεωρείται δεδομένη στην κοινότητα πρακτικής που εξετάζεται, διαφορετικά τα σχόλια δε θα είχαν βάρος. Στην κατασκευή, μάλιστα, αυτού του ετεροκανονικού πλαισίου μοιάζουν να συμβάλλουν όλοι και όλες με το δικό τους τρόπο. Τελικά δεν διαφωνούν μεταξύ τους ως προς το αξιακό πλαίσιο, διαφωνούν μόνο ως προς το ποιος ή ποια ανταποκρίνεται καλύτερα σε αυτό.

Στην δεύτερη φωτογραφία που εικονίζει αγόρι, ο νεαρός παραθέτει τρεις μικρές φωτογραφίες του σε μία εκ των οποίων φοράει καπέλο, ενώ στις άλλες όχι. Ακολουθούν τα εξής σχόλια από άλλα αγόρια:

5.A.3.

- 5.A.5.
- 5.A.6.
- 5.A.7.
- 5.A.14.
- 5.A.16.
- 5.A.17.

Τα παραπάνω σχόλια κάνουν μια αυστηρή οριοθέτηση του ετεροκανονικού αντρισμού στην κοινότητα. Αφορμή μάλιστα είναι (κατά την άποψή μου) η αντιζηλία που προκαλούν τα 1,446 “likes” κάτω από τη φωτογραφία του αγοριού και τα – ιδιαίτερα επαινετικά – σχόλια κάποιων κοριτσιών (βλ. παράρτημα). Σύμφωνα με το τελευταίο σχόλιο του 5.A.17, το «σωστό αρσενικό» πρέπει (ή θέλει;) να «γαμάει», επιζητά δηλαδή το σεξ. Αυτό μάλιστα θεωρείται ανέφικτος στόχος για τον εικονιζόμενο, ο οποίος «βγάζει φωτό τη μάπα του και την βάζει στο φβ» (5.A.16.), ποζάρει με καπέλο (5.A.14.), και ελκύει «καριόλες που θέλουν να τις γαμήσει» (5.A.6.). Επιπλέον, ένα πρότυπο στρέιτ άντρα θα πρέπει να είναι «πιο όμορφος» από τον εικονιζόμενο, «να έχει σώμα, πέρα από κοιλιακούς» και να μην περιορίζεται στο να «έχει γκομενάκια» (5.A.17).

Σχετικά με την ετεροκανονική ιεράρχηση των διαφόρων σεξουαλικοτήτων στην

κοινότητα, είναι ξεκάθαρο από κάποια σχόλια ότι πράγματι κάποια «είδη σεξουαλικότητας» είναι λιγότερο αποδεκτά στην κοινότητα. Η χρήση λέξεων όπως «αδερφή», «πούστρα», “gay” (5.K.35, 5.A.5, 5.A.3, 5.A.7.) μπορεί να αναφέρονται σε οποιοδήποτε αρσενικό θεωρείται πως δεν ανταπεξέρχεται στις ετεροκανονικές νόρμες, και φέρνει στο προσκήνιο τόσο τις ετεροκανονικές όσο και τις «αρσενικές» επιταγές (Eckert 2003: 386). Η Coates (2013: 546) αναφέρεται στις παρατηρήσεις των Frosh et al. οι οποίοι ερευνούν μια ομάδα έφηβων αγοριών στο γυμνάσιο. Οι ερευνητές αυτοί σημειώνουν ότι η ομοφοβία αποτελεί ξεκάθαρο ενδεικτική αναδυόμενη αρσενικότητα σε αυτή την ηλικιακή ομάδα, πράγμα που δείχνει ότι η προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλουν κάποιοι έφηβοι για να συγκροτήσουν τον εαυτό του ως «ετεροκανονικά ετεροσεξουαλικό» είναι σημαντικό στοιχείο για τον σχηματισμό της ταυτότητας των αγοριών αυτών. Κάτι παρεμφερές συμβαίνει και εδώ: Οι 5.A.5. και 5.A.14. «επικηρύσσουν» τον εικονιζόμενο ως gay και, με τη χρήση λεξιλογίου που έχει αρνητική χροιά και βαρύτητα στο συγκείμενο, τον εξοβελίζουν από αυτό που οι ίδιοι θεωρούν ετεροκανονικό αντρισμό. Σχόλια όπως τα παραπάνω δείχνουν πράγματι ομοφοβική συμπεριφορά, καθώς δημιουργούν γλωσσικά έναν gay αντρισμό που είναι περισσότερο φαντασιακός παρά υπαρκτός, και θυμίζει τους νεαρούς άντρες που μελετά η Cameron σε μια φοιτητική αδελφότητα (Cameron & Kulick 2003: 65-69, 122). Οι νεαροί εκείνοι μιλούν για έναν απόντα φοιτητή τον οποίο κατηγοριοποιούν ως “gay” και σχολιάζουν έντονα την σωματική εμφάνισή του. Οι Cameron & Kulick (2003: 122) αναφέρουν ότι αυτή η υποτιθέμενη gay αρσενικότητα που συγκροτείται γλωσσικά από τρίτους, και όχι πραξιακά από το ίδιο το άτομο, δείχνει πόσο σημαντική είναι η επίκληση μιας υποτιθέμενης ομοφυλόφιλης ταυτότητας για τη συγκρότηση και επιτέλεση της ετεροσεξουαλικότητας των ομιλητών.

Όροι όπως «πούστης», «αδερφή», «κωλοτρυπίδας», αποδίδουν ένα βαθμό αμοραλισμού και φетиχοποίησης της απόλαυσης της πρωκτικής διεύδυσης, η οποία θεωρείται όχι μόνο ενάντια στη φύση αλλά ενάντια και στις κοινωνικές και εθνικές ευθύνες που (πρέπει να) έχει ένας άντρας (Apostolidou 2010: 55). Για τον στιγματισμό που φέρουν οι λέξεις αυτές κάνει λόγο αναλυτικότερα και η Apostolidou (2010: 47, 49, 55-56). Οι λέξεις και φράσεις “gay”, “mori poustra”, “ton lene k adra”, “ultra gay”, «κωλοτρυπίδας», ο λόγος για το καπέλο του εικονιζόμενου που όταν δεν εικονίζεται βρίσκεται στην «κωλοχαράδρα» του και το σχόλιο “den gamas etsiii”, αφήνουν ξεκάθαρα να διαφανεί το πόσο απαξιωμένη είναι η ομοφυλοφιλία στην κοινότητα, και αποδίδονται στον εικονιζόμενο για να τον υποτιμήσουν. Όπως γράφει ο Κανάκης (2011γ: 91-92), «ο καθορισμός της ηγεμονικής αρσενικότητας περνά σε πολλές δυτικές κοινωνίες από την απαξίωση της ομοφυλοφιλίας» και αυτός

ακριβώς είναι και εδώ ο γλωσσικός μηχανισμός των σχολιαστών. Αποδίδουν στον εικονιζόμενο τον χαρακτηρισμό του gay, αλλά αυτό από μόνο του δε θα ήταν αρκετό.

Τα παραπάνω σχόλια επιτελούν μια ακόμη λειτουργία: αποδίδουν και στα κορίτσια της κοινότητας αυτονόητα ετεροσεξουαλικό προσανατολισμό, αφού εννοείται ότι και αυτές έλκονται αποκλειστικά από το άλλο φύλο (5.A.16.). Τα κορίτσια μάλιστα δεν είναι όλα ετεροφυλόφιλα με τον ίδιο τρόπο, καθώς υπάρχουν και τα «πολλά γκομενάκια» (5.A.16) που απαξιώνονται μέσω της χρήσης του υποκοριστικού, ακριβώς επειδή τους αρέσει ο «φλορούμπας» (5.A.6.), όπως επίσης και «μερικές καριόλες» ή αλλιώς «γυναίκες που τον θαυμάζουν» και «θέλουν να τις γαμίσει» (5.A.6.). Υπάρχει δηλαδή κατηγοριοποίηση και της ετεροκανονικής θηλυκότητας, ανάλογα με το τι αρσενικά αρέσουν στο κάθε κορίτσι (βλ. αναλυτικά κεφ. 4.2.).

Η αυτονόητη ετεροσεξουαλικότητα που αποδίδεται στα κορίτσια επιβεβαιώνεται στη συνέχεια και από αυτά. Στην απαξίωση της ομοφυλοφιλίας συμμετέχουν και τα ίδια, τα οποία σπεύδουν μεν να συνδράμουν τον εικονιζόμενο υποστηρίζοντας την ετεροσεξουαλική αρσενικότητά του, συμφωνώντας όμως ότι η gay σεξουαλικότητα είναι κατώτερη της ετεροσεξουαλικότητας. Τα δικά τους τελικά σχόλια δηλώνουν ότι εφόσον ο εικονιζόμενος είναι «τέλειος», αποκλείεται να είναι gay, ταυτίζοντας την «τέλεια αρσενικότητα» με την ετεροσεξουαλικότητα:

K35 [redacted] εε οχι!!! και αδερφηγη ρεεε φιλεεε...ολοι σας θα κανετεε τα παντααα για να τον φτασετεεε ζωααααα...TON KPAZETEE...TON ΘΑΥΜΑΖΕΤΕΕ...γκε γκε? ^^ το παιδιι είναι καυλααα...και που να σκασετεεε δε θα τον φτασετε ποτεεεεεε...οκ? .].
See Translation
May 12 at 6:28pm · Like · 🍷 17

5.K.35.

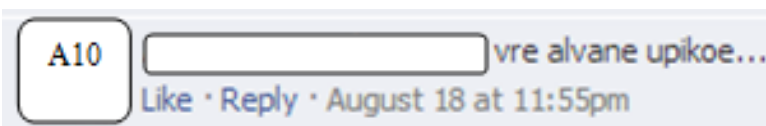
K36 [redacted] Theos!!! Ki ta agoria na mhn xasoun ! Otan doun enan telio na ton poun gey... Fantastite ti koloatsa tha exoun xaxaxa
See Translation
May 16 at 11:44am · Like · 🍷 3

5.K.36.

Τα κορίτσια γίνονται κι αυτά επιθετικά στο σημείο αυτό. Εμφανής είναι μάλιστα η «γραφική χειρονομία» της 5.K.35. (.I.) που έχει υβριστικό χαρακτήρα τύπου «άει γαμηθείτε», και προτάσσεται προς τους αμφισβητίες του ετεροσεξουαλικού αντρισμού του εικονιζόμενου νεαρού.

Δεν είναι λοιπόν μόνο τα αγόρια αυτά που χρησιμοποιούν υβριστικές εκφράσεις για να επιδείξουν τη δύναμή τους (Eckert 2003: 387). Η Coates έχει ονομάσει “folklinguistic belief” την πεποίθηση ότι οι γυναίκες βρίζουν λιγότερο από τους άντρες. Οι Kibby & Costello (1999: 363) αναφέρουν ότι στο διαδίκτυο η επιτέλεση της ετεροκανονικής αρσενικής σεξουαλικότητας γίνεται μεν από άντρες και προς άντρες, ωστόσο παρέχει τη δυνατότητα και στις γυναίκες να αναδειχτούν ως «σεξουαλικά δυνατές», βγαίνοντας από τους παθητικούς ρόλους που τους επιφυλάσσονται.¹⁹ Τα δεδομένα όμως σημεία στα οποία τα κορίτσια αντιδρούν λεκτικά είναι σημεία όπου η εξύβριση γίνεται με τρόπο που τελικά επιβεβαιώνει στερεότυπες ετεροκανονιστικές νόρμες, το ανεπιθύμητο της ύπαρξης ομόφυλης αντρικής σεξουαλικότητας στην κοινότητα. Η αντίδραση που αναδεικνύεται από τη μεριά των κοριτσιών ενισχύει τελικά την ετεροκανονική ιδεολογία της κοινότητας και, επιπλέον, επιτρέπει στα μέλη της κοινότητας να εξακολουθούν να υποτιμούν τον gay αντρισμό.

Ένα τελευταίο προσβλητικό στοιχείο για τη σεξουαλικότητα των εικονιζόμενων αγοριών αναδύεται μέσα από τα παρακάτω σχόλια, τα οποία και παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον:

4.A.10.

5.A.8.

Για τη σημασία της εθνικής ταυτότητας στο πλαίσιο της γλώσσας και σεξουαλικότητας έχουν ειπωθεί ενδιαφέροντα πράγματα. Αυτό που σχολιάζεται εδώ, μέσα από τους δυο αυτούς χαρακτηρισμούς, είναι η εξωτερική εμφάνιση των εικονιζόμενων, και κατά συνέπεια, η ικανότητά τους να ελκύουν με αυτή ερωτικά το άλλο φύλο, τα κορίτσια. Είναι τόσα τα σχόλια θαυμασμού των νεαρών κοριτσιών που έχουν προηγηθεί για τους εικονιζόμενους, που προκαλεί τα αγόρια-αντίζηλους να τους προσβάλλουν. Ο τρόπος με τον οποίο γίνονται τα σχόλια στο συγκεκριμένο συγκείμενο αποτελούν προφανώς αρνητικό είδος κριτικής. Ο 4.A.10. όμως δεν επιλέγει ένα οποιοδήποτε επίθετο αλλά τον εθνικό χαρακτηρισμό «Αλβανέ» και μάλιστα «υπήκοε». Δεδομένου μάλιστα του γεγονότος ότι σε ένα κράτος είμαστε όλοι υπήκοοι, ο χαρακτηρισμός κάποιου ως «Αλβανού» και μάλιστα «υπη-κόου», με έμφαση,

¹⁹ Η φράση «το παιδί είναι καύλας» εδώ κάθε άλλο παρά παθητική στάση σηματοδοτεί.

ανθρώπου δηλαδή που βρίσκεται σε υπο-status, προσβάλλει την ταυτότητά του ως «κατώτερη». Η έμφαση που δίνεται με το σχόλιο αυτό στην αυτονόητη ιδιότητα της υπηκοότητας του κάθε πολίτη συνδυάζει την αλβανική εθνικότητα με την έννοια του «κατώτερου εθνικά», στα πλαίσια της μετανάστευσης στην Ελλάδα.

Πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα, ο Κανάκης (2011α: 92) έχει αναφερθεί στην ενδεικτική σημασία που έχει η κατασκευή της εθνικής ταυτότητας του υποκειμένου με τη σεξουαλικοποίησή του. Σύμφωνα με αυτόν (2011α: 93) μπορούμε στο σημείο αυτό

να στραφούμε στη σύζευξη έθνους και αρσενικότητας σε σχέση με την ομοφυλοφιλία και να τη δούμε υπό το πρίσμα του precarity, της τρωτότητας ή ευαλωτότητας της Judith Butler (2009). Το πιο διαδεδομένο στερεότυπο της αντρικής ομοφυλοφιλίας είναι η εκθήλυνση του αρσενικού υποκειμένου που το καθιστά ελλειμματικό άντρα.

Είναι λοιπόν δυνατό ο 4.Α.10. να επιτελεί τον κυρίαρχο αντρισμό του μέσω της υποτίμησης της εθνικότητας του εικονιζόμενου, που με τη σειρά της συνδέεται με τον αντρισμό του. Πρόκειται για έναν υποδεέστερο άντρα, τόσο εθνικά όσο και σεξουαλικά, αφού το σχόλιο έχει ως στόχο την κριτική του άλλου αρσενικού. «Εάν ο καθορισμός της ηγεμονικής αρσενικότητας περνά σε πολλές δυτικές κοινωνίες από την απαξίωση της ομοφυλοφιλίας [...], στα Βαλκάνια αυτή η διαδικασία διαπλέκεται επίσης, και μάλιστα σε βάθος χρόνου, με την εθνική κυριαρχία», γράφει ο Κανάκης²⁰ (2011α: 91-92).

Αλλά και πέρα από τα Βαλκάνια, η Trechter (2003: 423) σημειώνει πως στη μελέτη της γλώσσας και του φύλου έχει σημασία να εξετάσει κανείς και την κατασκευή της εθνικότητας επίσης, καθώς αυτή μπορεί να διαπλέκεται με το φύλο. Μαζί της συνηγορούν και οι Eckert & McConnell-Ginet (1999: 190-191), οι οποίες υποστηρίζουν ότι τη στιγμή που κατασκευάζεται γλωσσικά το φύλο, κατασκευάζονται ταυτόχρονα και άλλες όψεις της ταυτότητας του ατόμου, όπως το στάδιο ζωής στο οποίο βρίσκεται, η ετεροσεξουαλικότητα, η εθνότητα ή η κοινωνική του τάξη, όψεις που φωτίζουν πληρέστερα την έμφυλη (και άρα σεξουαλική) κατασκευή. Το «φύλο», λοιπόν, και η «φυλή» πολλές φορές συγκροτούνται αμοιβαία (Eckert & McConnell-Ginet 1999: 187).

Ο ρατσιστικός χαρακτηρισμός του άλλου εικονιζόμενου ως «κινέζικο μογγολάκι» (5.Α.8.) έχει ενδιαφέρον γιατί και πάλι επιχειρεί να προβάλει κυριαρχία, αφαιρώντας από τον εικονιζόμενο την ελληνική εθνικότητα και προσδίδοντάς του μια ξένη.²¹ Εδώ μάλιστα δεν

²⁰ Σύμφωνα με τον Lambevski (1999: 404-405), στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας, και ιδιαίτερα στην πόλη των Σκοπίων, οι Αλβανοί (γκέι;) άντρες ερωτικοποιούνται από τους ντόπιους γκέι ως “fuckers” (=γαμιάδες), δηλαδή ως αυτοί που αναλαμβάνουν τον ρόλο του «ενεργητικού» κατά τη διαδικασία της διείσδυσης. Στην προκειμένη περίπτωση δεν εννοείται κάτι τέτοιο. Η αλβανική εθνότητα εδώ δηλώνει αποκλειστικά μια «υπάλληλη» ανθρώπινη ύπαρξη και κατά συνέπεια υποδεέστερη σεξουαλικότητα.

²¹ Αξίζει να σημειωθούν και οι ιατρικές συνδηλώσεις που φέρει ο λαϊκός όρος «μογγολάκι» και που σχετίζονται

πρόκειται για μια γειτονική ταυτότητα, αλλά για μια «ξένη», ασιατική, η οποία ωστόσο έχει αυξήσει σημαντικά τα ποσοστά της στο ελληνικό κράτος τα τελευταία χρόνια. Η «ασιατική ταυτότητα», μακρινή από τα Δυτικά ηγεμονικά πρότυπα λευκού αντρισμού, φέρει και αυτή δικές της συνδηλώσεις. Σύμφωνα με την Trechter (2003: 437) η «λευκότητα» είναι μια παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις γλωσσικές αναπαραστάσεις του φύλου, καθώς αποτελεί – όπως και η ετεροσεξουαλικότητα – μια μη σημαδεμένη κατάσταση που τείνει να θεωρηθεί «φυσική». Στο σημείο αυτό η ετεροκανονικότητα συνδέεται με όρους εθνικού prestige και εθνικής κυριαρχίας από τα μέλη της κοινότητας. Αυτόματα, κάθε τι μη ελληνικό και μη λευκό είναι κατώτερο, εθνικά και σεξουαλικά. Αυτόματα λοιπόν, ο χαρακτηρισμός κάποιου αρσενικού ως «μη-λευκού» και «μη-Έλληνα» τον εξωτικοποιεί. Στην συνηθέστερη δε των περιπτώσεων τον καθιστά υποδεέστερο και σεξουαλικά ελλιπή.

4.2. Ενδείκτες επιτέλεσης ετεροσεξουαλικής θηλυκότητας στην κοινότητα

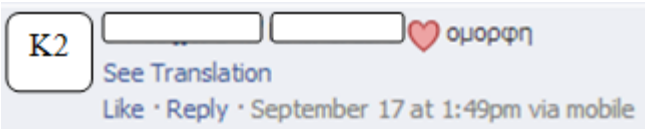
Όπως έχω αναφέρει, τα σχόλια που γίνονται από τα μέλη της κοινότητας για τους/τις εικονιζόμενους/-ες μπορεί να εμπεριέχουν θετική κριτική, οπότε μπορούν να νοηθούν ως ένα είδος κομπλιμέντου. Η έννοια του κομπλιμέντου ως φαινομένου μιας υποτιθέμενης «γυναικείας γλώσσας» έχει σχολιαστεί ήδη από το 1993 (Coates: 128). Στη συγκεκριμένη κοινότητα δεν παρατηρείται κάποια διαφορά στο πλήθος των θετικών σχολίων που γίνονται από κορίτσια σε σχέση με τα θετικά σχόλια που γίνονται από αγόρια, ώστε να θεωρήσουμε ότι πράγματι η έννοια «κομπλιμέντο» αποτελεί κάποιο συγκροτησιακό στοιχείο ενός ιδιαίτερου είδους «γυναικείου λόγου». Αυτό που αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, είναι ο τρόπος με τον οποίο τα κορίτσια σχολιάζουν θετικά την εμφάνιση των εικονιζόμενων, αγοριών και κοριτσιών, ο οποίος σε γενικές γραμμές διαφέρει από τον τρόπο επιδοκίμασίας που χρησιμοποιούν τα αγόρια.

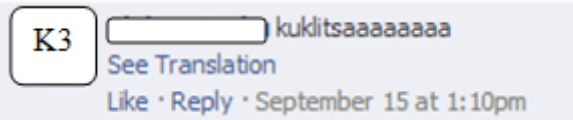
Σε γενικές γραμμές λοιπόν (και αυτό έχει σημασία γιατί παρακάτω δίνονται και κάποιες αξιοσημείωτες εξαιρέσεις) τα κορίτσια παρουσιάζουν κάποια χαρακτηριστικά στη γλώσσα τους που έχουν συνδεθεί στη βιβλιογραφία με αυτό που κάποτε η Lakoff (1975) ονόμασε «γυναικεία γλώσσα». Στο περιβάλλον που εξετάζεται, θεωρώ πως αυτού του είδους η γλώσσα αποτελεί ενδεικτική ετεροκανονικής θηλυκότητας, και όχι κάποια γλωσσική ουσία, καθώς είναι προφανές από τα παρακάτω ότι δε συμερίζονται όλα τα κορίτσια αυτού του

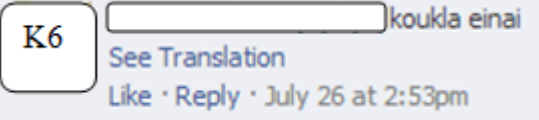
και με περιορισμένη ευφυΐα.

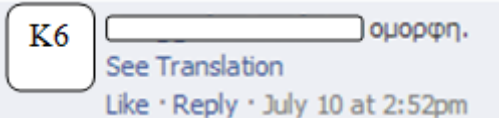
είδους τη «διάλεκτο». Στο σημείο αυτό παραθέτω μερικά από τα θετικά σχόλια-κομπλιμέнта από το πλήθος που μπορεί κανείς να δει αναλυτικότερα στο παράρτημα. Φυσικά υπάρχουν και πολύ αρνητικά σχόλια, ωστόσο εδώ η έμφαση είναι στον γλωσσικό τρόπο έκφρασης της θετικής κριτικής. Αυτή η επιλογή έχει να κάνει αφενός με το ότι τα θετικά σχόλια των κοριτσιών είναι πολύ περισσότερα από τα αρνητικά, αφετέρου μέσα από αυτά αναδεικνύεται εναργέστερα το είδος της γλώσσας που προωθείται από την κοινότητα ως το ενδεδειγμένο για τα κορίτσια-μέλη.

Σχόλια από κορίτσια προς κορίτσια:

1.K.2.

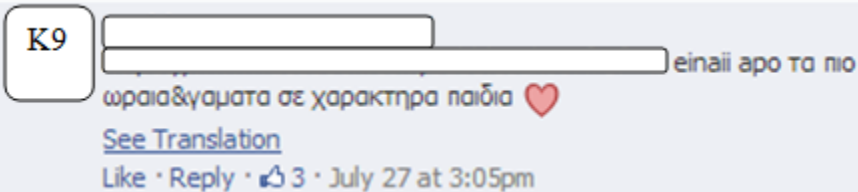
1.K.3.

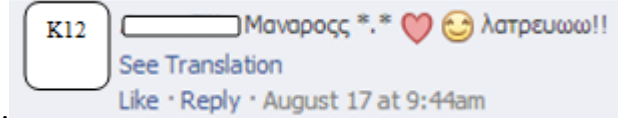
1.K.6.

2.K.6.

Σχόλια από κορίτσια προς αγόρια

4.K.1.

4.K.9.

4.K.12.

- 6.K.24.
- 6.K.28.
- 6.K.30.
- 6.K.32.
- 6.K.33.

Σε αντίθεση με τα θετικά σχόλια-συνεισφορές των αγοριών, εύκολα διαπιστώνει κανείς τόσο την αυξημένη χρήση των emoticons, όσο και τη χρήση αφηρημένων εκφράσεων που δε σηματοδοτούν ακριβώς τι είναι αυτό που αρέσει από τον εικονιζόμενο. Όσον αφορά τα emoticons, η έρευνα δεν έχει δώσει καταληκτικά συμπεράσματα για το αν όντως χρησιμοποιούνται περισσότερο από κορίτσια στο διαδίκτυο. Οι Witmer & Katzman (1997) υποστηρίζουν ότι ίσως τα emoticons χρησιμοποιούνται λίγο περισσότερο από χρήστες-γυναίκες, ενώ οι Huffaker & Calvert (2005) καταλήγουν στο ότι οι άντρες χρησιμοποιούν τα emoticons λίγο περισσότερο από τις γυναίκες στη δική τους έρευνα.

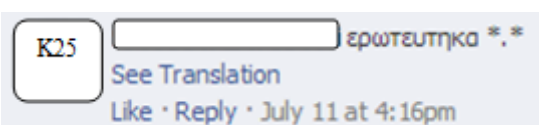
Στη δική μου – πολύ περιορισμένη – μελέτη, τα κορίτσια υπερτερούν στη χρήση των emoticons, όπως και στη χρήση χαρακτηρισμών που δεν ονοματίζουν ακριβώς τι είναι αυτό που τους αρέσει στην εμφάνιση του εικονιζόμενου. Φαίνεται ότι θεωρείται μάλλον απρεπές για τα «καλά κορίτσια» να ονοματίζουν τη σωματική επιθυμία τους, τη στιγμή που τα αγόρια μιλούν άνετα για «καύλα», «κορμάρες», «σωματάρες», «μούναρους» και «κωλάρες». Η 4.K.9. σχολιάζει επίσης τον εικονιζόμενο ως «ένα από τα πιο ωραία και γαμάτα σε χαρακτήρα παιδιά». Σπανιότερα γίνεται λόγος ανοιχτά για φυσική σωματική έλξη από κάποιο κορίτσι για κάποιο αγόρι (τέτοια στιγμιότυπα συζητούνται παρακάτω). Αρκετά

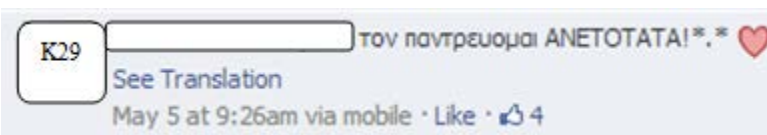
συχνά είναι και τα επιφωνήματα τύπου «άπαπα!», «ώ παπω!» που θυμίζουν τα «κενά» ή «ανούσια» επίθετα της Lakoff, και η προσθήκη επιτατικών που κάνει τα κορίτσια να μοιάζουν σα να μιλούν με μόνιμη έμφαση (Μακρή-Τσιλιπάκου 2010: 120-122).

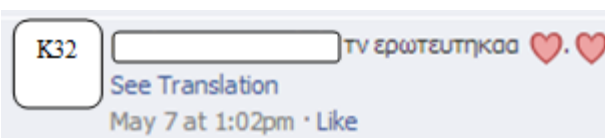
Ο Rellstab (2007: 766-767) και οι Herring & Martinson (2004: 443-444) παρατηρούν ότι υπάρχουν κάποιοι έμφυλοι τρόποι επικοινωνίας που έχουν τον χαρακτήρα «συμβάσεων» και είναι ενσωματωμένοι στις κοινωνικές ταυτότητες που τα άτομα καλούνται να επιτελέσουν. Υπό την έννοια αυτή μπορούν να αποτελούν έμφυλους ενδείκτες. Οι ερευνητές παρατηρούν πως τέτοιες γλωσσικές διαφορές υπάρχουν και στην διαδικτυακή επικοινωνία, παρόλο που ταυτόχρονα μπορεί να παρατηρούνται και συνειδητές προσπάθειες διαφορετικού χειρισμού των κοινωνικών αυτών συμβάσεων από κάποια άτομα που στοχεύουν στην εξάλειψη του διστικού κατηγοριακού συστήματος, βάσει του οποίου οργανώνεται η ζωή στον Δυτικό κόσμο (Rellstab 2007: 768).

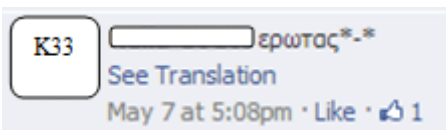
Στην κοινότητα υπάρχουν πράγματι και τα κορίτσια που τολμούν να εκφραστούν «αντικανονικά» σχετικά με την επιθυμία τους. Για όσες τολμούν να μιλήσουν ανοιχτά για την επιθυμία τους με ενσώματους όρους, οι ετεροκανονικές επιταγές έρχονται κάποιες φορές να τις επαναφέρουν στην τάξη. Τόσο αγόρια όσο και κορίτσια σπεύδουν να επαναφέρουν την «γλωσσική ηθική τάξη», όπως θα δείξω παρακάτω. Σε ένα πλαίσιο όπως αυτό, όπου η απαίτηση για ετεροκανονικότητα είναι έντονη, μπορεί να γίνει κατανοητό γιατί η πλειψηφία των κοριτσιών μιλά και σχολιάζει χρησιμοποιώντας «συμβατικές ετεροκανονικές δομές».

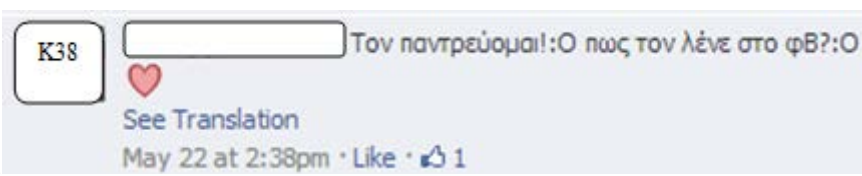
Μια ακόμη γλωσσική πρακτική που επιβεβαιώνει πλήρως την ετεροκανονιστικότητα της κοινότητας και από τα κορίτσια, είναι η έκφραση θαυμασμού με επίκληση στο είδος αυτό της σεξουαλικότητας που κατέχει την κορυφαία θέση στην πυραμίδα της «σεξουαλικής διαστρωμάτωσης» (Rubin 2006: 433), αυτής δηλαδή που απαιτεί έρωτα και γάμο, ακόμη και όταν αυτά λειτουργούν ενδεχομένως ως μετωνυμίες της σωματικής έλξης:

4.K.25.

5.K.29.

5.K.32.

5.K.33.

5.K.38.

Στο ετεροκανονικό σύστημα, για να είναι η σεξουαλικότητα «σωστή», «νορμάλ», «φυσική», πρέπει να αφορά άτομα διαφορετικού φύλου, εντός γάμου και να είναι μονογαμική, αναπαραγωγική – και όχι διαγενεϊκή ή/και εμπορευματοποιημένη. Κάθε μορφή σεξουαλικότητας που ξεφεύγει από αυτά τα πλαίσια είναι «κακή», «διαστροφική», «αφύσικη» (Abatzi 2010: 195). Τα τρία παραπάνω σχόλια ενέχουν αναφορές σε α) συναισθηματική εμπλοκή-έρωτα (4.K.25, 5.K.32, 5.K.33), β) γάμο (5.K.29, 5.K.38). Δεν εννοώ βέβαια σε καμιά περίπτωση ότι η 5.K.25 μπορεί να νιώθει απαραίτητως έρωτα για τον εικονιζόμενο, ούτε ότι οι 5.K.29 και 5.K.38 θα παντρευτούν εν τέλει τον εικονιζόμενο. Ωστόσο, ο τρόπος γλωσσικής έκφρασης του θαυμασμού τους για το θέαμα είναι ενδεικτικός της ιδεολογίας που κυριαρχεί στην κοινότητα, και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο τα λεγόμενά τους μπορούν να ερμηνευτούν ως θετικά σχόλια. Κανείς από τους άλλους σχολιαστές δεν σπεύδει να κατακρίνει τα κορίτσια αυτά ως «πουτάνες», πράγμα που συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις όπου ο θαυμασμός εκφράζεται με διαφορετικό τρόπο (βλ. παρακάτω).

Πολλές φορές, λοιπόν, ο ίδιος ο διαδικτυακός λόγος επιτρέπει ή και επιβάλλει την αναπαραγωγή των στερεοτυπικών έμφυλων διχοτομήσεων. Για παράδειγμα, στη δική μας περίπτωση, τα σχόλια της 5.K.29. που «παντρεύεται ανετότατα» τον εικονιζόμενο, της 5.K.32. που «τον ερωτεύτηκε» ή η χρήση των emoticons και τα επιφωνήματα, όπως φαίνεται παρακάτω:

6.K.22.

επικυρώνουν γλωσσικά στερεότυπα που θέλουν τα έφηβα κορίτσια να παρουσιάζουν στη γλώσσα τους ενδείκτες ευαισθησίας, ρομαντισμού, συστολής και ευαλωτότητας (Archakis & Lampropoulou 2010: 81). Ουσιαστικά, πρόκειται για θηλυκότητες που εναρμονίζονται

πλήρως (τουλάχιστον γλωσσικά) με αυτό που η Rubin έχει αποκαλέσει «σεξουαλική διαστρωμάτωση». Σύμφωνα με αυτήν:

Οι εντός γάμου αναπαραγωγικοί ετεροφυλόφιλοι βρίσκονται μόνοι τους στην κορυφή της ερωτικής πυραμίδας. Παρακάτω βρίσκονται οι ανύπαντροι μονογαμικοί ετεροφυλόφιλοι, σε σχέση ζευγαριού ακολουθούμενοι από τους περισσότερους άλλους ετεροφυλόφιλους.[...] Σταθερές μακροχρόνιες λεσβιακές και γκέι σχέσεις ζευγαριού πλησιάζουν την αξιοπρέπεια [...]. Οι πιο απεχθείς σεξουαλικές κάστες σήμερα περιλαμβάνουν διαφυλικούς/ τρανσέξουαλ, παρενδυσίες/ τραβεστί, σαδομαζοχιστές, εργαζόμενους-ες στον τομέα παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών όπως πόρνες, πορνό-μοντέλα, και στη χαμηλότερη από όλες ανήκουν αυτοί που ο ερωτισμός τους παραβιάζει όρια γενεών (2006: 420).

Οι Archakis & Lampropoulou (2010: 77) σημειώνουν αυτό που έχει ήδη παρατηρηθεί και από την Coates (στους Archakis & Lampropoulou) για την αναφορά σε συναισθηματική εμπλοκή σε αφηγήσεις κοριτσιών ως ενδείκτη της («ευπρεπούς», θα προσέθετα εγώ) θηλυκότητας τους. Κι αν πρόκειται για στιγμιαία και επιπόλαια πληκτρολογήματα στο facebook, οι φράσεις αυτές δεν παύουν να αποτελούν «εργαλεία» που βρίσκονται στη διάθεση των ομιλούντων για να συγκροτήσουν λόγο για έμφυλες σχέσεις, τα οποία θα μπορούσαν και να μη χρησιμοποιηθούν. Οι Archakis & Lampropoulou (2010: 82) παρατηρούν πως τέτοια αφηγήματα πιθανότατα προκύπτουν από τους στερεότυπους ρόλους που επιτελούν άντρες και γυναίκες στις σχετικές κοινωνίες όπου ζουν, καθώς και από τα πιθανά «δικαιώματα» που αυτά τα άτομα έχουν ή στερούνται σε σεξουαλικές πρακτικές. Άλλωστε δεν είναι οι πρώτοι που σχολιάζουν την επιρροή που το κοινωνικό γίνεσθαι ασκεί στις γλωσσικές επιλογές των ανθρώπων, οι οποίες αντικατοπτρίζουν με τη σειρά τους τις κοινωνικές δομές μέσα στις οποίες αναπτύσσονται (βλ. Makri-Tsilipakou 1989: 80, Meyerhoff 2003: 302).

Το ότι υπάρχουν «πρότυπες θηλυκότητες» – όπως και «πρότυπες αρσενικότητες» – φαίνεται πολύ χαρακτηριστικά και από κάποια σχόλια, άλλα από αγόρια και άλλα από κορίτσια, τα οποία δείχνουν πως και η θηλυκότητα μπορεί να «μετρηθεί» πάνω σε ένα συνεχές με κάποια πρότυπη μορφή και άλλες υποδεέστερες της. Τα σχόλια στα οποία αναφέρομαι αφορούν ένα εικονιζόμενο κορίτσι και είναι τα εξής:

3.A.1. A1 [redacted] who let the dogs out woov woov woov
woov
Like · Reply · 🔄 28 · June 7 at 12:50am

3.K.1. K1 [redacted] deyterantza
Like · Reply · 🔄 4 · June 20 at 4:33pm

K2 ρωσίδα είναι?
See Translation
Like · Reply · 4 · June 14 at 11:54pm

3.K.2.

Το σχόλιο του 3.A.1. αφήνει να εννοηθεί πως η εικονιζόμενη του φαίνεται σαν αυτό που στην καθομιλουμένη αποκαλείται ενίοτε «σκυλί». Η λέξη «σκυλί» στα ελληνικά συμφραζόμενα έχει συνδεθεί με εμφανίσεις τραγουδιστριών σε πίστες και χρησιμοποιείται ως χαρακτηρισμός της γυναικείας σεξουαλικότητας όταν αυτή θεωρείται αποκάλυπτη με προκλητικό τρόπο, έντονο μακιγιάζ και «αχαλίνωτη». Για παράδειγμα, ένα πλήθος ανεκδότην έχει κυκλοφορήσει στο διαδίκτυο για λαϊκή τραγουδίστρια που έχει αποκαλεστεί πολλές φορές «σκυλί», λόγω της εμφάνισής της στην πίστα.²² Πράγματι, το σχόλιο της 3.K.1. «δευτεράντζα», επιβεβαιώνει ακριβώς αυτό: ότι δηλαδή, αυτού του είδους η σεξουαλικότητα, η οποία δεν είναι η πρότυπη «καθωσπρέπει», είναι ένα είδος δευτερεύουσας (= «δευτεροκλασάτης») σεξουαλικότητας, υποδεέστερης στην ιεραρχία. Η εικονιζόμενη χαρακτηρίζεται ως «δευτεράντζα» λόγω εμφάνισης, καθώς αυτό είναι το μόνο προσβάσιμο στοιχείο στην 3.K.1. για να προβεί σε αυτόν τον χαρακτηρισμό.

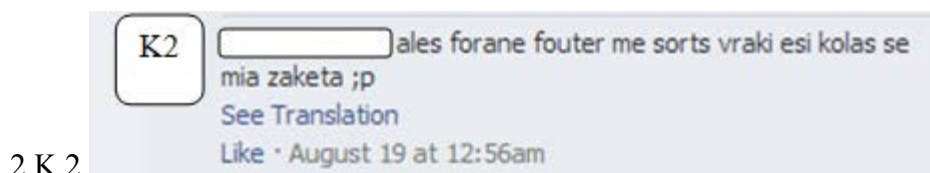
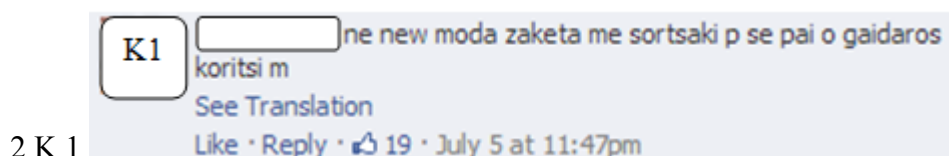
Το σχόλιο της 3.K.2. έρχεται να συμπληρώσει τους πρότερους χαρακτηρισμούς με μια αναφορά σε εθνική ταυτότητα, η οποία και πάλι ενδεικνύει ιεραρχική κατανομή σεξουαλικότητας. Το σχόλιο «Ρωσίδα είναι;» της 3.K.2. προσθέτει στα χαρακτηριστικά της «δευτερεύουσας θηλυκότητας» αυτό της καταγωγής από τη Ρωσία, ενώ ταυτόχρονα φέρει αρνητικές συνδηλώσεις σεξουαλικής ελευθεριότητας στην ελληνική κοινωνία. Η Nagel (2000: 107) παρατηρεί πως τα εθνικά σύνορα πολλές φορές αποτελούν και εθνοσεξουαλικά σύνορα, καθώς δημιουργούν στερεότυπες ιδεολογίες σχετικά με τους «εθνικούς άλλους». Σύμφωνα με την ίδια, η κανονιστική ετεροσεξουαλικότητα είναι κεντρικό χαρακτηριστικό των φυλετικών και εθνικών ιδεολογιών, ενώ τόσο η συμμόρφωση όσο και η απόκλιση από τις εγκεκριμένες σεξουαλικές ταυτότητες και συμπεριφορές ορίζουν και ενισχύουν τις ιδεολογίες αυτές. Το να αποκαλείται η εικονιζόμενη «Ρωσίδα» δεν είναι κάτι κολακευτικό στην προκειμένη περίπτωση. Η εθνικότητα αυτή στο ελληνικό συμπεριέχον έχει συνδυαστεί στερεοτυπικά με μορφές εμπορευματοποιημένης σεξουαλικότητας, όπως και όλες οι εθνικότητες που σχετίζονται με το πρώην ανατολικό μπλοκ. Το σχόλιο της 3.K.3:

²² <http://polispost.com/article/231/anedkdotamepaola>

3.K.3. αποτελεί μια προσπάθεια αντίστασης στις στερεοτυπικές αντιλήψεις περί σεξουαλικότητας για τις γυναίκες που κατάγονται από τη Ρωσία.

Ένας ακόμη γλωσσικός ενδείκτης «πρότυπης ετεροκανονικής θηλυκότητας» παρατηρείται μέσα από τα σχόλια των κοριτσιών που παρατίθενται παρακάτω:

Τα κορίτσια που σχολιάζουν την εικονιζόμενη μοιάζουν να διαφωνούν ως προς το ντύσιμο που οφείλει (ή όχι) να έχει μια νεαρή κοπέλα. Η «ζακέτα με σορτσάκι» κριτικάρεται από την 2.K.1. ως άκομφο και μάλλον προκλητικό ντύσιμο, θεωρώντας πως πρόκειται για κάτι που η ίδια (και τα περισσότερα κορίτσια κατά τη γνώμη της) δε θα επέλεγαν ποτέ. Η 2.K.2. ωστόσο της υπενθυμίζει ότι υπάρχει και το «σορτς βρακί με φούτερ», συμφωνώντας ουσιαστικά μαζί της για το προκλητικό ντύσιμο που δεν αρμόζει σε κοπέλες με «ετεροκανονικό ήθος».

Μια ακόμη παράμετρος που αποτελεί στην κοινότητα αντικείμενο κριτικής της σεξουαλικότητας των γυναικών, από αγόρια και κορίτσια, είναι η νεαρή ηλικία:

Το ότι η K5 κάνει αναφορά στους γονείς της εικονιζόμενης έχει πιθανώς να κάνει με το ότι η νεαρή μοιάζει αρκετά μικρή σε ηλικία. Το «να σε μαζέψουν» είναι δηλωτικό μιας αντίληψης περί σεξουαλικότητας που δε μπορεί (ή είναι ανήθικο) να αφορά άτομα αρκετά νεαρά σε

ηλικία. Η ετεροκανονικότητα θέλει πράγματι το σεξ να αποτελεί ένα θέμα taboo, κυρίως για τις νεαρότερες ηλικίες, ενώ, σύμφωνα με την Rubin, «στη χαμηλότερη από όλες [τις κλίμακες της ετεροκανονικής σεξουαλικής διαστρωμάτωσης] ανήκουν αυτοί που ο ερωτισμός τους παραβιάζει όρια γενεών» (2006: 420). Ενδεικτικό είναι εδώ το σχόλιο του 2.A.10. για την ίδια φωτογραφία που απευθύνεται σε κάποιον (δεν είναι ξεκάθαρο σε ποιον) από τους θαυμαστές της εικονιζόμενης, που έχει εκφραστεί θετικά για την εμφάνισή της:

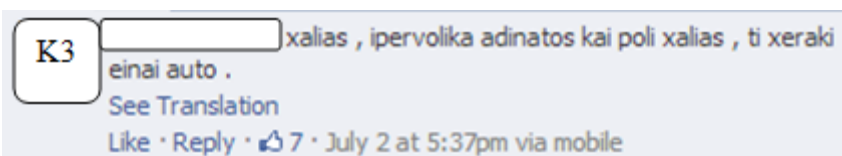

Για τον 2.A.10. ο ερωτικός θαυμασμός προς ένα αρκετά νεαρό σε ηλικία κορίτσι αποτελεί παραβίαση των ετεροκανονικών ηθών. Όποιος εκφράζεται ερωτικά προς την εικονιζόμενη θεωρείται «παιδόφιλος» και μάλιστα διώκεται ποινικά. Στο σημείο αυτό η Polyzou (2010: 116) μας υπενθυμίζει την παρατήρηση του Foucault (1978), ότι δηλαδή χρειαζόμαστε το «ανώμαλο», αυτό που θεωρείται ποινικά κολάσιμο, για να ορίσουμε το «φυσικό» και να το ανάγουμε σε κυρίαρχο.

Περνώντας σε κάτι διαφορετικό, άλλο ένα γλωσσικό χαρακτηριστικό που ενδεικνύει ετεροκανονική θηλυκότητα είναι η τάση για έκφραση συμπαράστασης και συναισθηματικής υποστήριξης, σε αντίθεση με την αντιπαλότητα που μπορεί να ενδεικνύει αρσενικότητα, όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα (βλ. και Δαλεζίου 2011: 255-256). Οι Huffaker & Calvert (2005) αναφέρονται στους παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους κατά τη μελέτη τους για τις έμφυλες ταυτότητες και τη χρήση της γλώσσας στο διαδίκτυο μέσα από τη δουλειά του Bakan, της Lakoff και της Tannen. Παρατηρούν πως οι γυναίκες πράγματι εκφράζονται πολλές φορές – και στο διαδίκτυο – με μεγαλύτερη αλληλεγγύη, και δείχνουν έντονο ενδιαφέρον για τις ανάγκες και τα συναισθήματα των άλλων.

Στην παρούσα κοινότητα συμβαίνει κάτι παρόμοιο, όπως δείχτηκε από τα θετικά σχόλια των κοριτσιών. Στα σημεία που υπάρχουν διαφωνίες μεταξύ των συνομιλητριών, οι οποίες δε θυμίζουν το πνεύμα συνεργατικότητας, αλληλοϋποστήριξης και συμπαράστασης που έχει μελετηθεί σε συνομιλίες στο παρελθόν (Coates 1993: 136-137), υπάρχει μια ιδιαιτερότητα που τις διαφοροποιεί από τις διαφωνίες των αγοριών. Στα παρακάτω σχόλια, η καθεμιά από τις συνομιλήτριες υποστηρίζει την άποψή της για ένα τρίτο εικονιζόμενο πρόσωπο χωρίς να

προσπαθεί να αναδείξει τη δική της θηλυκότητα:

4.K.3.

4.K.2.

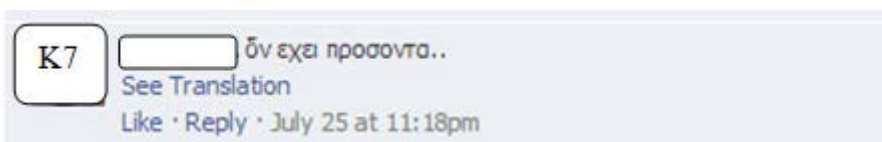
4.K.3.

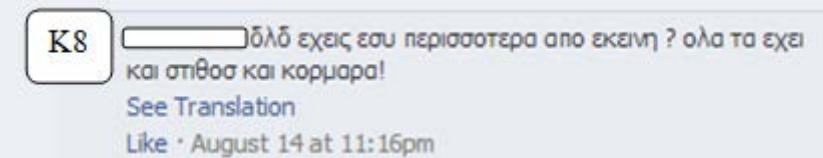
και αργότερα η K33 λέει:

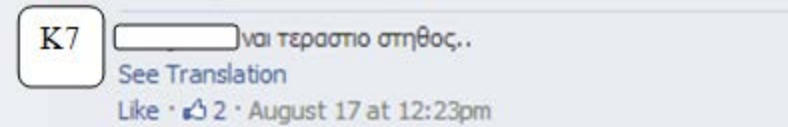
4.K.33.

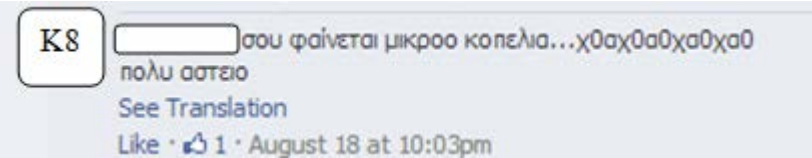
Οι παραπάνω διαφωνίες δεν επιβεβαιώνουν ακριβώς τις παρελθοντικές μελέτες περί πνεύματος συνεργατικότητας μεταξύ συνομητριών. Είναι όμως χαρακτηριστικό ότι οι διαφωνίες των κοριτσιών διαφέρουν από τις διαφωνίες των αγοριών ως προς το περιεχόμενό τους, αφού τα κορίτσια συχνά προσπαθούν, μέσα από τις διαφωνίες τους, να μετριάσουν την αρνητική κριτική, σε αντίθεση με την σχετική κλιμάκωση της αρνητικής κριτικής που παρατηρείται από τα αγόρια σε προηγούμενα παραδείγματα που αφορούν σε ετεροκανονικά πρότυπα αρσενικότητας.

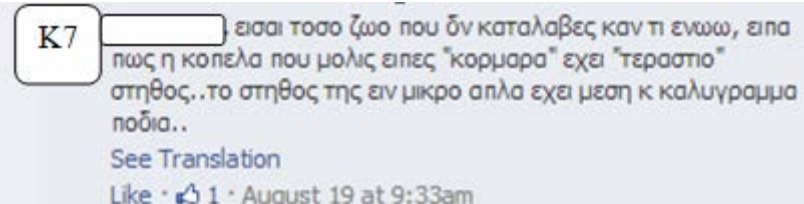
Όσον αφορά τα γυναικεία ετεροκανονιστικά πρότυπα ομορφιάς, τα κορίτσια δίνουν αξία σε ιδανικούς γυναικείους σωματότυπους τους οποίους θεωρούν ενδείκτες θηλυκότητας. Στα σχόλια των κοριτσιών οι 1.K.7. και 1.K.8. σχηματίζουν γλωσσικά ένα όμορφο γυναικείο κορμί με «μεγάλο στήθος», «καλίγραμμα πόδια», «μέση» και «κορμάρα»:

1.K.7.

1.K.8. K8 [redacted] δλδ εχεις εσυ περισσοτερα απο εκεινη ? ολα τα εχει και σθηθοσ και κορμαρα!
See Translation
Like · August 14 at 11:16pm

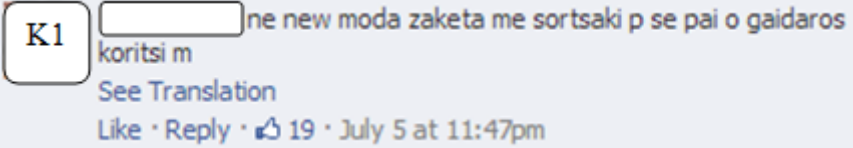
1.K.7. K7 [redacted] ναι τεραστιο σθηθοσ..
See Translation
Like · 2 · August 17 at 12:23pm

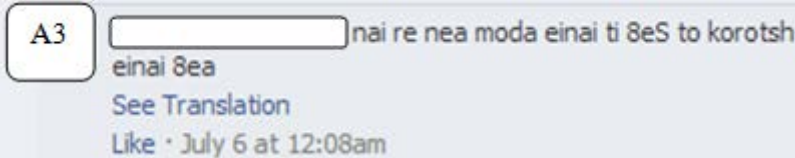
1.K.8. K8 [redacted] σου φαίνεται μικροο κοπελια...χ0αχ0α0αχ0α0 πολυ αστειο
See Translation
Like · 1 · August 18 at 10:03pm

1.K.7. K7 [redacted] εισαι τοσο ζωο που δν καταλαβες καν τι ενωω, ειπα πως η κοπελα που μολις ειπεσ "κορμαρα" εχει "τεραστιο" σθηθοσ..το σθηθοσ της εν μικρο απλα εχει μεση κ καλυγραμμα ποδια..
See Translation
Like · 1 · August 19 at 9:33am

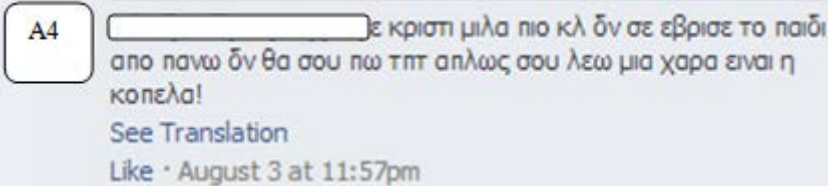
Η διαφωνία των συνομιλητριών εδώ έχει να κάνει αποκλειστικά με το τι πιστεύει η καθεμιά για την εικονιζόμενη και με το σε τι συνίστανται τα εμφανισιακά «προσόντα» για μια γυναίκα. Η αντιπαλότητά τους αφορά σε κάτι έξω από αυτές, όχι σε μεταξύ τους ανταγωνισμό. Βέβαια, δεν παύει τελικά να προκύπτει από τον παραπάνω «διάλογο» ότι το στήθος, τα πόδια και η μέση αποτελούν σημαντικά σημεία στο σώμα μιας γυναίκας που αναδεικνύουν την (ετεροκανονική) θηλυκότητά της. Η 1.K.7. συγκεκριμένα χαρακτηρίζει αυτήν που δεν έχει μεγάλο στήθος ως «μη έχουσα προσόντα». Στην κοινότητα που υπηρετεί ετεροκανονιστικά πρότυπα ομορφιάς, το γυμνασμένο σώμα – αντρικό ή γυναικείο – είναι ενδείκτης είτε της αρσενικότητας είτε της θηλυκότητας. Γενικότερα δηλαδή, μπορεί κανείς να πει ότι η ετεροκανονική σεξουαλικότητα «περνάει από το γυμναστήριο». Η διαφορά είναι πως για τα αγόρια η εκγύμναση πρέπει να προσφέρει και φυσική ρώμη ενώ για τα κορίτσια η «κορμάρα» συνίσταται σε καλλίγραμμα πόδια, μέση και πλούσιο στήθος.

Προς το τέλος της ενότητας αυτής άφησα κάποια γλωσσικά στιγμιότυπα τα οποία ξεφεύγουν από τα «όρια της ευπρέπειας» που μοιάζει να έχει ορίσει η κοινότητα για τα κορίτσια. Στις συνομιλίες που εξετάζονται εδώ, υπάρχουν πράγματι γλωσσικές συμπεριφορές εκ μέρους των κοριτσιών που «ξεφεύγουν» από τη νόρμα. Μέσα από αυτές φαίνεται ο ετεροκανονικός έλεγχος που ασκείται σε όσες επιχειρούν να διαφοροποιηθούν γλωσσικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το παρακάτω σχόλιο της 2.K.1. προς μια εικονιζόμενη και οι αντιδράσεις που αυτό πυροδοτεί:

2.K.1.

2.A.3.

2.K.1.

2.A.4.

Αυτό που συμβαίνει εδώ είναι το εξής: Αρχικά η 2.K.1. κάνει ένα αρνητικό σχόλιο για την εικονιζόμενη. Όταν ο 2.A.3. της αντιπαραθέτει τη γνώμη του, αυτή απαντά με ένα έντονα υβριστικό σχόλιο. Το σχόλιο, μάλιστα, δεν είναι απλά υβριστικό αλλά και πέρα ως πέρα αντικανονικό, καθώς αποδίδει σε ένα κορίτσι την ιδιότητα του «να γαμάει» και μάλιστα μια άλλη γυναίκα, τη μητέρα του ομιλητή. Κάτι τέτοιο δεν είναι σπάνιο στην κοινότητα όπως έχουμε δει παραπάνω, όταν όμως οι βρισιές προέρχονται από αρσενικά. Εδώ, ωστόσο, ο 2.A.4, που απ' ότι φαίνεται γνωρίζει προσωπικά την 2.K.1. (την αποκαλεί με το μικρό της όνομα, Κρίστι), την επιπλήττει για τον τρόπο με τον οποίο εκφράστηκε, λέγοντας της να «μιλάει πιο καλά». Χαρακτηριστικό είναι ότι αυτό που τον ενοχλεί δεν είναι τόσο το αρνητικό σχόλιο που κάνει η 2.K.1. για την εικονιζόμενη στη φωτογραφία, όσο η γλώσσα που χρησιμοποίησε για να αντιπαρατεθεί στον 2.A.3, την οποία πιθανώς δε θεωρεί κατάλληλη για μια κοπέλα. Αντίστοιχες παρατηρήσεις και επιπλήξεις για τον τρόπο ομιλίας των αγοριών δεν παρατηρούνται πουθενά στους υπό εξέταση διαλόγους, παρόλο που η γλώσσα των αγοριών είναι, σε γενικές γραμμές, πολύ σκληρότερη από αυτή των κοριτσιών της κοινότητας. Η Δαλεζίου (2011: 248-249) σημειώνει σχετικά ότι:

[α]ν και το να χρησιμοποιεί μια γυναίκα υβριστικές εκφράσεις ή το να μη χρησιμοποιεί τους πρότυπους γλωσσικούς τύπους δεν θα συνιστούσε γι' αυτήν σήμερα «κοινωνική αυτοκτονία»,

παρ' όλα αυτά ορισμένοι από τους αυθήκοες μάρτυρες τέτοιων περιστατικών μάλλον θα έλεγαν πως τέτοιες γυναίκες «μιλάνε και βρίζουν σαν νταλικέρηδες»!

Πράγματι, ο 2.Α.4. υποδεικνύει στην 2.Κ.1. ότι οφείλει να «μιλάει πιο καλά», να συμπεριφέρεται γλωσσικά με τρόπο που να αρμόζει περισσότερο σε αυτό που επιτάσσει η κοινότητα πρακτικής για το φύλο της, να μιλάει δηλαδή με πιο “lady-like” τρόπο (Lakoff 1975: 8).

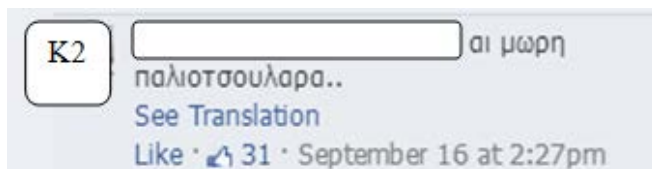
Η 2.Κ.1. παρουσιάζει εδώ αυτό που η Coates (1993: 191) αποκαλεί «λεκτική επιθετικότητα», η οποία δεν είναι συνήθης για τα κορίτσια στη δεδομένη κοινότητα. Για την Eckert (1997: 226) μια τέτοια γλωσσική συμπεριφορά από τη μεριά των κοριτσιών μπορεί να συμβαίνει ακριβώς επειδή τα έφηβα κορίτσια πασχίζουν να δείξουν την δύναμή τους στην κοινότητα μέσα από γλωσσικές συμβολικές πρακτικές. Η ίδια υποστηρίζει ότι η ευγένεια που πολλές γυναίκες παρουσιάζουν γλωσσικά μπορεί να οφείλεται στο ότι είναι κοινωνικά αδύναμες (1997: 215). Η Coates (1993: 8-10) σημειώνει, επίσης, ότι πολλές φορές ένα «κατώτερο κοινωνικά group» (τα κορίτσια) πασχίζει να αφομοιωθεί γλωσσικά με ένα ανώτερο (των αγοριών). Αυτό μπορεί να δημιουργεί παρεκκλίσεις από τους ετεροκανονικούς γλωσσικούς τύπους που είναι θεσμοθετημένοι κοινωνικά. Για παράδειγμα, η ευγένεια – ως συμβατικός ενδείκτης θηλυκότητας – δεν ισχύει εδώ, πιθανώς επειδή η 2.Κ.1. προσπαθεί να αφομοιωθεί γλωσσικά με το ισχυρότερο αντρικό γκρουπ. Χρησιμοποιώντας τα λόγια της Πλεξουσάκη (2011: 231), πρόκειται για μια «παραβίαση των γλωσσικών κανόνων σχετικά με τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στη ‘γυναικεία’ και την ‘ανδρική’ ομιλία». Οι όροι της ετεροκανονικής γλωσσικής συμπεριφοράς μάλιστα είναι τέτοιοι που τυχόν παρεκκλίσεις επισύρουν ενίοτε ηθικό στιγματισμό για το ομιλούν υποκείμενο. Οι Eckert & McConnell-Ginet (1999: 193) σημειώνουν τον κίνδυνο που σχετίζεται με τη χρήση «σκληρών» γλωσσικών εκφράσεων από γυναίκες. Υποστηρίζουν ότι, σε αντίθεση με τη χρήση τέτοιων εκφράσεων από τους άντρες, οι οποίες μπορεί να επιδεικνύουν ισχύ και εξουσία, η χρήση τέτοιων γλωσσικών τύπων από γυναίκες μπορεί μέχρι και να τις χαρακτηρίσει ως «ανήθικες σεξουαλικά». Οι Eder, Evans & Parker (1995: 91, 95) καταγράφουν επεισόδια λεκτικών προσβολών από κορίτσια προς αγόρια υποστηρίζοντας πως ο στόχος των κοριτσιών σε τέτοιες περιπτώσεις είναι να αποδεσμευτούν από τα παραδοσιακά κοινωνικά μοντέλα που τις θέλουν πιο ρομαντικές. Στην παρούσα κοινότητα, ωστόσο, ο 2.Α.4. σπεύδει να αποκαταστήσει την «γλωσσική παρατυπία», επαναφέροντας την 2.Κ.1. στην ετεροκανονική τάξη πραγμάτων της ομάδας τους. Τα «θηλυκά» λοιπόν οφείλουν να «μιλάνε πιο καλά από την Κρίστι» στη συγκεκριμένη κοινότητα πρακτικής για να είναι αποδεκτά μέλη της.

Η Litosseliti (2007: 213) αναφέρεται στο φαινόμενο του «ηθικού πανικού» και σε όσα θεωρούνται «νορμάλ», «φυσικά», «ηθικά» σε μια κοινότητα, τα οποία με τη σειρά τους καθιστούν σεξουαλικές συμπεριφορές είτε «σωστές» είτε «λανθασμένες». Παρόμοιο είναι το φαινόμενο που παρατηρείται και στην υπό εξέταση κοινότητα, μόνο που ο «πανικός» εδώ αναφέρεται στη «γλωσσική» ηθική τάξη. Στην τελευταία φωτογραφία, μια άλλη γλωσσική παρέκκλιση από τη μεριά ενός κοριτσιού επιφέρει την κατακραυγή αγοριών και κοριτσιών αυτή τη φορά. Η παρέκκλιση εδώ δεν αφορά στη «σκληρότητα της γλώσσας» αλλά στην ανοιχτή έκφραση σεξουαλικής επιθυμίας και μάλιστα πρόσκαιρου χαρακτήρα από τη μεριά της 6.K.1:

6.K.1.

Τα μέλη της κοινότητας, επιδεικνύοντας άγρυπνα ετεροκανονικά αντανακλαστικά, σπεύδουν να στιγματίσουν την μη ετεροκανονιστική σεξουαλική εκφορά λόγου. Αν και πρόκειται για ετεροσεξουαλική έλξη, υπάρχουν άλλοι όροι που δεν πληρούνται, όπως αυτοί της σταθερής σχέσης και του συναισθήματος εκ μέρους της 6.K.1. (βλ. και Rubin 2006). Η κριτική που δέχεται η 6.K.1. είναι δηλωτική της ετεροκανονιστικής πίεσης που ασκείται από την κοινότητα:

6.K.2.

6.K.4.

6.A.2.

Οι 6.K.2. και 6.K.4. αποκαλούν την 6.K.1. «παλιοτσουλάρα», ενώ ο 6.A.2. την αποκαλεί «πουτάνα» με κεφαλαία γράμματα, πιθανώς ως ένδειξη έντασης. Η Kosetzi (2010: 101) παρατηρεί σε έρευνά της πως η σεξουαλική δραστηριότητα που συμβαίνει υπερβολικά νωρίς – από το πρώτο ραντεβού και χωρίς γνωριμία – χαρακτηρίζεται αρνητικά (και) από κάποιες γυναίκες ως «πουτανιά». Σχολιάζοντας την ελληνική πραγματικότητα, παρατηρεί πως οι γυναίκες που δεν ελέγχουν τη σεξουαλικότητά τους χαρακτηρίζονται αρνητικά και θεωρούνται ανάξιες σεβασμού (2010: 102), πράγμα που επιβεβαιώνεται και στην κοινότητα των «μαναριών».

Άλλο ένα ιδιαίτερα «σημειωμένο» σχόλιο είναι αυτό της 4.K.17, το οποίο επίσης προκαλεί έντονα τα «ετεροκανονικά ήθη»:

Στο σημείο αυτό δεν είναι ξεκάθαρο ποιος/ποια κάνει το επόμενο σχόλιο, ωστόσο σημασία έχει να σταθούμε τόσο στο «μια πούτσα του έλεγα να μου ρίξει» όσο και στο σχόλιο «όλες οι πεταμένες εδώ;». Οι Subrahmanyam, Greenfield & Tynes (2004: 662) παρατηρούν πως στο διαδίκτυο συμβαίνει τα κορίτσια να μη διστάζουν τόσο να προκαλέσουν σεξουαλικά. Πράγματι, η 4.K.17. κάνει εδώ το πιο «σοκαριστικό» ίσως σχόλιο που μπορεί να διαβάσει κανείς στις συνομιλίες που εξετάζονται. Η ομιλήτρια εκφράζεται απροκάλυπτα σεξουαλικά, και μάλιστα με γλώσσα που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πορνογραφική. Το σώμα της γίνεται αυτό που θέλει να «του ρίξουν μια πούτσα» χωρίς καθόλου συναισθηματισμούς. Η φράση που χρησιμοποιεί, όχι μόνο εκφράζει τη σεξουαλική της επιθυμία για τον εικονιζόμενο, αλλά την εκφράζει με λόγο εικονογραφικό που θα προβλημάτιζε πολλές “anti-sex” φεμινίστριες.²³ Πρόκειται για μεγάλη «ηθική παράβαση» από μέρους της, καθώς η γλώσσα της είναι ιδιαίτερα τολμηρή. Ο Κανάκης (2011β: 315-316) αναφέρει ότι σύμφωνα με κάποιους μελετητές «η πορνογραφία συνδέεται με το βιασμό και άλλες μορφές βίας κατά

²³ Οι όροι “pro-sex” (υπέρ του σεξ παράδοση) και “anti-sex” (συντηρητική παράδοση) αναφέρονται στις φεμινίστριες που υποστήριζαν την επιθυμία και την ελευθερία των γυναικών για σεξ, και σε όσες θεωρούν πως το σεξ είναι μια μορφή καταπίεσης των γυναικών από τους άντρες, διχάζοντας έτσι το φεμινιστικό κίνημα (Rubin 2006).

των γυναικών και [...] αποτελεί όχι μόνο γλώσσα αλλά, εντελώς συγκεκριμένα, γλωσσική πράξη υποβιβασμού των γυναικών». Σύμφωνα με την Rubin (2006: 456) μάλιστα, «μια μεγάλη μερίδα της φεμινιστικής φιλολογίας αποδίδει τη γυναικεία καταπίεση σε γραφικές αναπαραστάσεις της σεξουαλικότητας, την πορνεία, τη σεξουαλική εκπαίδευση, το σαδομαζοχισμό, την ανδρική ομοφυλοφιλία και τη διαφυλικότητα».

Καθώς η κοινότητα μας είναι ετεροκανονική και (με όρους Rubin) συντηρητική, το σχόλιο που ακολουθεί και χαρακτηρίζει την 4.K.17 «πεταμένη» επαναφέρει την ηθική τάξη στην κοινότητα. Ο όρος «πεταμένη» υποδεικνύει πως όσοι δεν εναρμονίζονται με τις έμφυλες σεξουαλικές συμβάσεις έχουν χαμηλότερο status στην ετεροκανονική ιεραρχία από τους υπόλοιπους ετεροφυλόφιλους (Coates 2013: 549). Η 4.K.17 στιγματίζεται ως «πεταμένη» γιατί, αν και κορίτσι, υιοθετεί λόγο πορνογραφικό – και μη ενδεικτικό του φύλου της – καλώντας «να την γαμήσουν».

Πιο ειδικά για τους εφήβους, οι Archakis & Lampropoulou (2009: 309, 316) διαπιστώνουν επίσης στην έρευνά τους ότι και η ίδια η ετεροσεξουαλική συμπεριφορά θεωρείται κατακριτέα όταν παρεκκλίνει από τις κανονιστικές επιταγές. Η επιθυμία ενός κοριτσιού για σεξ που εκφράζεται ανοιχτά και με προκλητικό τρόπο, αν και ετεροσεξουαλική, θεωρείται από την κοινότητα ανήθικη. Κοινωνικά και πολιτισμικά, αυτό σημαίνει ταύτιση με ετεροκανονιστικούς σεξουαλικούς λόγους που κατηγοριοποιούν γλωσσικά συγκεκριμένες σεξουαλικές συμπεριφορές ως παρεκκλίνουσες (2009: 322), δημιουργώντας έτσι «αντι-πρότυπα» προς αποφυγή, για όσους και όσες θέλουν να συμπεριφέρονται ετεροκανονιστικά. Η Eckert (2003: 386) ερευνώντας εφηβικές ομάδες παρατηρεί παρόμοια γλωσσικά μοτίβα, όπου ο όρος “hussy” (ξεδιάντροπη) χρησιμοποιείται για κορίτσια που είτε βγαίνουν με πολλά αγόρια, είτε εκφράζονται έντονα, είτε φέρονται «όπως γουστάρουν» αγνοώντας τους επιβεβλημένους κανόνες ευπρέπειας.

Επιστρέφοντας στις σεξουαλικές προτάσεις της 6.K.1. που «ψήγεται για ένα 1 night stand» ένα ακόμη γλωσσικό στιγμιότυπο που αξίζει να σημειωθεί είναι αυτό του A1, ο οποίος γράφει για αυτήν:

6.A.1.

Για το «πραγματικό φύλο» της 6.Κ.1 λίγα θα μπορούσαμε να πούμε. Η μόνη παρατήρηση που αξίζει, ίσως, να γίνει είναι ότι η Herring (2003: 210) σημειώνει περιπτώσεις όπου χρήστες του διαδικτύου «παίζουν» με τις έμφυλες ταυτότητες που υιοθετούν στο διαδίκτυο, ακόμη και για μεγάλες χρονικές περιόδους. Το ότι ο 6.Α.1. αποδίδει στην 6.Κ.1. αντρική ταυτότητα έχει να κάνει και με τη γλώσσα που αυτή δε διστάζει να χρησιμοποιήσει. Η 6.Κ.1. αποκαλείται από τον 6.Α.1. «αδερφή» και μάλιστα «κρυφή», δηλαδή της αποδίδεται αντρική ταυτότητα με ομοσεξουαλικό προσανατολισμό. Τροφοδοτείται έτσι μια στερεοτυπική ετεροκανονική αντίληψη: η αντίληψη που θέλει το “one night stand” να συνδέεται στην αστική κοινωνία της εποχής μας με την ανδρική ομόφυλη σεξουαλικότητα. Το ότι της αποδίδεται τελικά αντρική ομοσεξουαλική ταυτότητα μας δείχνει ότι ο πορνογραφικός λόγος, ως σημειωτική πρακτική, σχετίζεται, και πάλι εδώ, με αντρική ταυτότητα και θυμίζει τη θέση της Hall (2013: 634-636), η οποία υποστηρίζει ότι ίσως να μην είναι δυνατόν τελικά να μελετήσει κανείς σημειωτικές πρακτικές χωρίς να κάνει λόγο – αναγκαστικά – για ταυτότητες που αυτές ενδεικνύουν, στις γλωσσολογικές μελέτες.

Τα λόγια του 6.Α.1. δείχνουν για άλλη μια φορά τις νόρμες βάσεις των οποίων οφείλουν να ενεργούν τα μέλη στην ηλεκτρονική αυτή κοινότητα. Για παράδειγμα, κάποιος που θέλει να έχει διαφορετικές σεξουαλικές πρακτικές πλην των ετεροσεξουαλικών δεν έχει θέση στην κοινότητα. Και όχι μόνο αυτό, αλλά επιπλέον χαρακτηρίζεται ως «παλιόπουστρας», «κρυφός από πίσω», «αδερφή του κώλου» και θεωρείται ότι γεννά κινδύνους για τους ετεροκανονικούς άλλους γιατί απειλεί τη δική τους κανονικότητα.

Για το στίγμα που επιφέρουν οι χαρακτηρισμοί με τους όρους αυτούς έχει γίνει λόγος παραπάνω. Ο Κανάκης (2008: 164) γράφει πως «η εκθήλυνση και η ρετσινιά του πούστη/αδελφής συνδέεται χαλαρά με τις σεξουαλικές πρακτικές και πρωτίστως με τη φαινομενολογία της κυρίαρχης αρσενικότητας». Ίσως αυτός να είναι και ο λόγος που ο 6.Α.1. σπύδει να προειδοποιήσει τα άλλα αρσενικά να «μην ψαρώσουν» και παρασυρθούν από τις δελεαστικές σεξουαλικές προτάσεις της 6.Κ.1. Κάτι τέτοιο θα πρόσβαλε την κυρίαρχη αρσενικότητά τους, καθώς δε θα έμπλεκαν με ένα «γνήσιο θηλυκό» αλλά με ένα άτομο με ομοσεξουαλικές επιθυμίες. Το «προσέχτε» δηλαδή ισοδυναμεί τελικά με το «προφυλάξτε τον ετεροσεξουαλικό αντρισμό σας». Η 6.Κ.1. εξοβελίζεται από αγόρια και κορίτσια από την κοινότητα, είτε ως «πουτάνα» είτε ως «αδερφή», σε κάθε περίπτωση ως πιθανή υπεύθυνη του ηθικού πανικού που χαλαρώνει τα ετεροκανονιστικά ήθη της κοινότητας.

Αυτό που τελικά μοιάζει να σχηματίζεται είναι μια κυρίαρχη ιδεολογία για το πώς πρέπει να μιλάει ένα «κορίτσι» για να μην κακοχαρακτηριστεί, μια κυρίαρχη ιδεολογία περί

εφηβικής «γλωσσικής θηλυκότητας». Όπως λοιπόν οι ετεροκανονικές επιταγές επιβάλλουν πρότυπες αρσενικότητες στην κοινότητα, με παρόμοιο τρόπο επιβάλλουν και την επιτέλεση της θηλυκότητας. Αν και δεν έχω συναντήσει ποτέ τον όρο «ηγεμονική θηλυκότητα», ωστόσο και εδώ φαίνεται ότι κάποια κορίτσια μπορούν να θεωρηθούν πιο «θηλυκά» από κάποια άλλα, γιατί επιτελούν γλωσσικά το φύλο τους σε πλήρη αρμονία με τις ετεροκανονικές επιταγές.

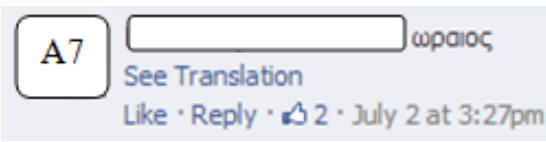
4.3. Οι «ρωγμές» της ετεροκανονικότητας και η queer γλωσσολογία

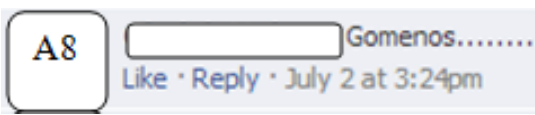
Αν και έχουν γίνει ήδη αναφορές στις «ρωγμές» της ετεροκανονικότητας στην δεδομένη κοινότητα πρακτικής, στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται κάποια ακόμη γλωσσικά στιγμιότυπα, κάποιες υποψίες αλλαγής της ετεροκανονικότητας που την αναδεικνύουν σε κάτι ασταθές και ευάλωτο, πέρα από κυρίαρχο. Σε μια κριτική προσέγγιση του τι αποτελεί “queer linguistics” η Hall (2013: 637) σχολιάζει την πεποίθηση που κάποιες φορές αναδύεται μέσα από τις queer θεωρίες, ότι η ετεροκανονικότητα είναι κάτι σταθερό και αμετάκλητο στο χώρο και στο χρόνο. Κάτι τέτοιο όμως μάλλον δεν είναι αλήθεια, καθώς η ετεροκανονικότητα καλείται κι αυτή να προσαρμοστεί σε νέες κοινωνικές δομές και συγκυρίες και να παραλλάσσει το πρόσωπό της, τηρουμένων των αναλογιών σε κάθε κοινωνική συγκυρία.

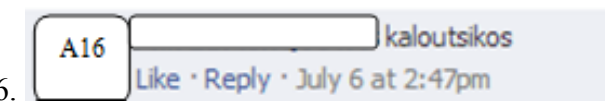
Ο Van Doorn (2009: 598), στη δική του μελέτη στο δίκτυο του MySpace, παρατηρεί κάποια στιγμιότυπα κατά τα οποία η ετεροσεξουαλική αρσενικότητα και θηλυκότητα αποσταθεροποιούνται – έστω και στιγμιαία – και καθίστανται διαφορούμενες. Στο μηχανισμό δικτύωσης του MySpace υπάρχουν προσφωνήσεις όπου οι διάφοροι ηλεκτρονικοί φίλοι «αγαπούν όλοι ο ένας τον άλλον» μέσα από ένα δίκτυο πολύμορφης επιθυμίας. Στην ετεροκανονική κοινότητα του facebook που εξετάζεται εδώ, παρά την αυστηρότητα της ετεροσεξουαλικότητας και ετεροφυλοφιλίας, υπάρχουν «ψεγάδια» και «κρυφές ανατροπές» που φέρνουν στο προσκήνιο αυτό που η Butler ονομάζει «καταστατική αστάθεια» (situational instability) του ετεροκανονικού μοντέλου (στην Abatzi 2010: 194). Ως τέτοιες ανατροπές αναφέρονται περιπτώσεις όπου γυναίκες μπορεί να εκφράζονται υβριστικά και επιθετικά, παρουσιάζοντας «αρρενωπή» σεξουαλικότητα», ή άντρες μπορεί να παρουσιάζουν πιο ήπια και «ευγενική» συμπεριφορά – και κατ’ επέκταση να προβάλλουν γλωσσικά σημειωμένες έμφυλες σεξουαλικότητες.

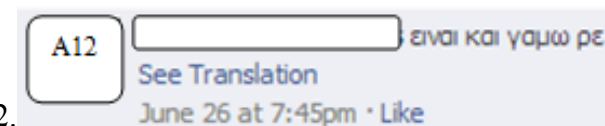
Σχόλια τέτοιου είδους στο παρόν πλαίσιο είναι αυτά κατά τα οποία αγόρια δηλώνουν

θαυμασμό προς αγόρια (ή τουλάχιστον παραδοχή μιας καλής εμφάνισης), τη στιγμή που πολλοί άλλοι σχολιαστές τους προσφωνούν “gay” και «κωλοτρυπίδες». Η πρακτική αυτή κοντράρει τον σκληρό πυρήνα της ετεροκανονικότητας, καθώς αφήνει περιθώρια για «ετεροκανονικές παρατυπίες», οι οποίες μπορούν να εκληφθούν και ως σπέρματα αμφισβήτησης της καθεστηκίας τάξης. Αυτό λογικά είναι το πρώτο βήμα σε μια (οσοδήποτε σταδιακή) διαδικασία αλλαγής των προτύπων:

4.A.7.

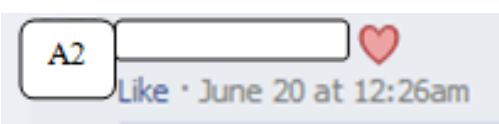
4.A.8.

4.A.16.

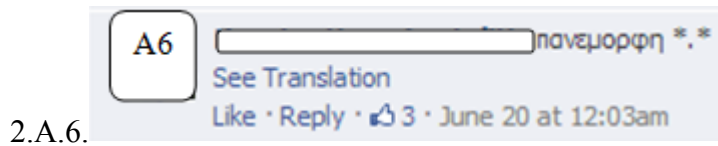
5.A.12.

Κατά τη γνώμη μου, πρόκειται για σχόλια τα οποία ξεφεύγουν από τις συνήθεις ετεροκανονικές πρακτικές της κοινότητας. Ειδικά το σχόλιο του 5.A.12. είναι αρκετά «θαρραλέο» τη στιγμή που όλα τα υπόλοιπα αγόρια έχουν εξαπολύσει πολύ σκληρή κριτική για τον αντρισμό του εικονιζόμενου, όπως είδαμε παραπάνω. Τα θετικά σχόλια που γίνονται από αγόρια και κορίτσια προς εικονιζόμενους/ες του ίδιου φύλου δε σημαίνουν βέβαια πως υπάρχει απαραίτητα ομοσεξουαλική επιθυμία στην κοινότητα. Ούτε όμως και ότι δεν μπορεί να υπάρχει. Είναι μάλλον ένα ακόμη δείγμα ότι η ετεροκανονικότητα μπορεί να προβληματιστεί και να μη θεωρείται παγιωμένη (Hall 2013: 637-638).

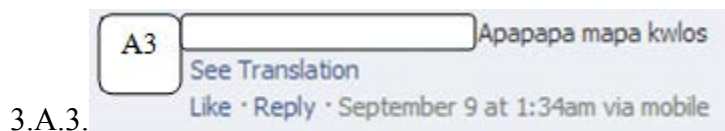
Επιπλέον, κάποια σχόλια ξεφεύγουν από τις γλωσσικές έμφυλες νόρμες της κοινότητας, αφού ξεφεύγουν από τους συνήθεις ετεροκανονικούς τρόπους σχολιασμού που προκρίνουν τα υπόλοιπα μέλη. Για παράδειγμα, ο 1.A.2. χρησιμοποιεί το emoji καρδούλα ως ένδειξη θαυμασμού προς την εικονιζόμενη:

1.A.2.

την ώρα που άλλα «αρσενικά» την αποκαλούν «σκέτη καύλα», ενώ ο 2.A.6. σχολιάζει την εικονιζόμενη ως πανέμορφη και χρησιμοποιεί επίσης ένα emoticon

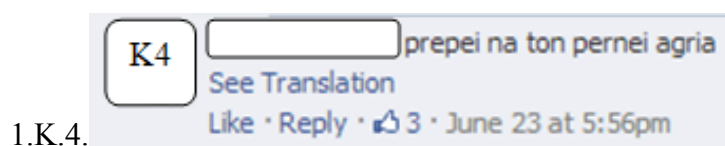

σε αντίθεση με κάποιους άλλους που αναφέρονται στην «κωλάρα της». Ακόμη, ο 3.A.3. σχολιάζει το σώμα της εικονιζόμενης με τη χρήση του επιφωνήματος «απαπα» που και πάλι θυμίζει σχετικές εκφράσεις των κοριτσιών της κοινότητας:

Εκφράσεις όπως οι παραπάνω προβληματοποιούν τις παραδοσιακές ετεροκανονικές δομές της «αρσενικής» συμπεριφοράς στη δεδομένη κοινότητα πρακτικής. Οι Van Doorn, Wyatt & Van Zoonen (2008: 357) κάνουν λόγο για νέες έμφυλες συμπεριφορές στο διαδικτυακό χώρο που αφήνουν περιθώρια για νέες ερμηνείες έμφυλων αναπαραστάσεων όταν πρόκειται για κειμενική επικοινωνία στο διαδίκτυο. Οι Witmer & Katzman (1997) παρατηρούν στο δικό τους δείγμα μελέτης για τη γλώσσα στο διαδίκτυο ότι το ποσοστό των γυναικών που χρησιμοποιούν υβριστικό λεξιλόγιο είναι μεγαλύτερο από αυτό των αντρών και ότι τα αποτελέσματά της έρευνάς τους δεν συμβαδίζουν με τα όσα έχουν υποστηριχτεί από παλαιότερες μελέτες.

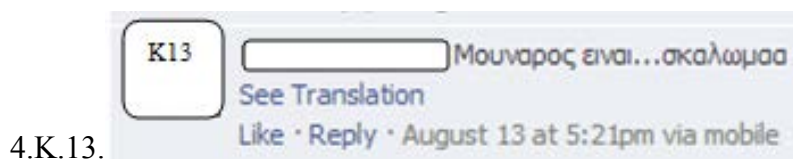
Αντίστοιχα, στην υπό εξέταση κοινότητα υπάρχουν σχόλια από κορίτσια που στερεοτυπικά θα μπορούσαν ίσως να αποδοθούν σε «αρσενικά» μέλη της κοινότητας. Για παράδειγμα το παρακάτω σχόλιο της 1.K.4. για την εικονιζόμενη:

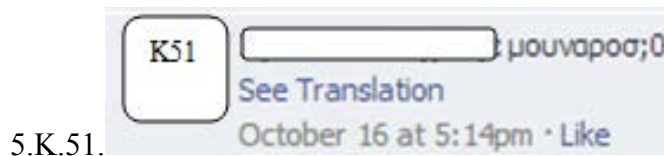
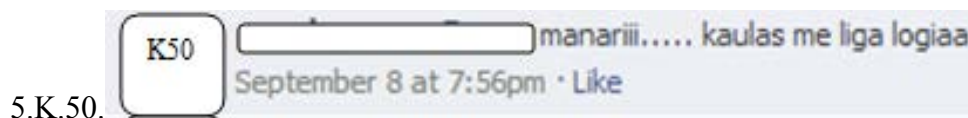
δεν ενδεικνύει ετεροκανονική θηλυκότητα στη δεδομένη κοινότητα, σύμφωνα με τα όσα έχω πει παραπάνω, καθώς πρόκειται για γλώσσα «παραβατική» που παραπέμπει σε αντρικό

πορνογραφικό λόγο. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που το σχόλιο μοιάζει αλλόκοτο: Το ότι φέρει συγκεκριμένες συνδηλώσεις που ταυτίζονται κυρίως με αρρενωπές σημειωτικές πρακτικές. Η Hall (2013: 638) παρατηρεί τη δύναμη που χαρακτηρίζει την ενδεικτική σχέση που υπάρχει μεταξύ γλωσσικών πρακτικών και κοινωνικών νοημάτων. Οι ενδεικτικές αυτές διαδικασίες που διαρκώς (ανα)παράγουν την κοινωνική πραγματικότητα και τις ταυτότητες γύρω μας είναι τόσο ισχυρές ώστε, όταν χρησιμοποιηθούν με διαφορετικό τρόπο, προκαλούν έκπληξη. Αυτό όμως δείχνει και την σταδιακή αλλαγή που μπορεί να υφίσταται η ίδια η ετεροκανονικότητα και αναδεικνύει τον μη στατικό χαρακτήρα της έννοιας της ταυτότητας.

Με παρόμοιο τρόπο το σχόλιο της 4.K.13. για τον εικονιζόμενο:

καθώς και τα σχόλια:

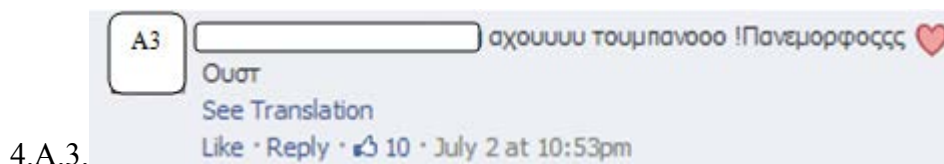
δεν ενδεικνύουν γλωσσικά την «πρότυπη ετεροκανονική θηλυκή συμπεριφορά» στη δεδομένη κοινότητα και γεννούν νέες ενδεικτικές σχέσεις μεταξύ της γλώσσας και της θηλυκής σεξουαλικότητας.

Αναλυτικότερα, το γλωσσικό ενδιαφέρον για δυο από αυτά τα σχόλια (4.K.13., 5.K.51) έχει να κάνει με το ότι η λέξη «μούναρος», επιλέγεται από κορίτσια για να χαρακτηρίσει ένα αγόρι, μέσα σε ένα έντονα ετεροκανονιστικό πλαίσιο, σε ένα πλαίσιο δηλαδή που οι ταυτότητες που παράγονται φιλτράρονται μέσα από ενδείκτες ετεροκανονικού λόγου. Στην περίπτωση των δυο παραπάνω σχολίων έχουμε δυο εκφράσεις θαυμασμού που ανατρέπουν γλωσσικά την ετεροκανονική νοηματοδότηση των φύλων, εφόσον ένα «αρσενικό» αποκαλείται «μούναρος». Ο όρος αυτός, ο οποίος αποτελεί ενδείκτη αρσενικότητας (μέλος του γυναικείου σώματος, επίθημα -αρος, 1.A.11) χρησιμοποιείται εδώ από κορίτσι. Είναι

μάλιστα τέτοιο το περιβάλλον που μας επιτρέπει να συνάγουμε και την έκφραση της σεξουαλικής επιθυμίας μέσα από τον όρο «μούναρος». Στην παρούσα συνθήκη, η επιθυμία εξωτερικεύεται γλωσσικά με έναν «αλλόκοτο» όρο, ο οποίος όμως αποκτά ισχύ και κανονιστική δύναμη επειδή ακριβώς εκφράζεται σε ένα περιβάλλον με ετεροκανονική δομή και δύναμη. Το γεγονός ότι ο όρος δε σχολιάζεται από κανέναν ίσως σημαίνει ότι περνά απαρατήρητος ή ότι θεωρείται επικίνδυνο να σχολιαστεί. Ίσως όμως και να σημαίνει μια άρρητη αποδοχή της έκφρασης ως “double-face”, ικανής να χρησιμοποιηθεί για κάθε σεξουαλικότητα, αρκεί να είναι δηλωτική ετεροσεξουαλικής επιθυμίας. Το τι ακριβώς συμβαίνει δε θα μπορούσαμε να το ξέρουμε μόνο με απλή παρατήρηση των σχολίων.

Επιπλέον, ενδείκτης αρσενικότητας είχε αναδειχτεί παραπάνω και ο όρος «καύλα» (1.A.4), ο οποίος αυτή τη φορά χρησιμοποιείται από την 5.K.50 ως ένδειξη θηλυκής σεξουαλικής επιθυμίας. Η queer γλωσσολογία θα μπορούσε να αποτελέσει εδώ ένα χρήσιμο ερμηνευτικό εργαλείο για τη μελέτη της «σημειωτικής εξέλιξης» (Hall 2013: 638) που συμβαίνει όταν γλωσσικές πρακτικές που έχουν ταυτιστεί με την αρσενική ετεροκανονικότητα χρησιμοποιούνται ως ενδείκτες νέων (θηλυκών) ταυτοτήτων.

Επιπλέον, υπάρχουν κάποιες ακόμη εκφράσεις στην κοινότητα που παρωδούν την ετεροκανονική της τάξη και αφήνουν υποψίες συνειδητής αμφισβήτησης των πρακτικών της από κάποιους σχολιαστές. Ο 4.A.3. κάνει το εξής δηκτικό σχόλιο:

Το ειρωνικό-σαρκαστικό αυτό σχόλιο δεν αποτελεί ουσιαστικά σχόλιο για την εμφάνιση του εικονιζόμενου, αλλά «μετασχόλιο» επί των σχολίων. Ο 4.A.3. εδώ σατυρίζει τη συνήθη πρακτική των κοριτσιών να παραθέτουν επιφωνήματα και emoticons ως ένδειξη θαυμασμού για τα εικονιζόμενα αγόρια, αλλά και πολλών άλλων μελών (ανεξαιρέτως φύλου) να εστιάζουν στη σωματική εμφάνιση των εικονιζόμενων, ως ενδείκτη σεξουαλικότητας. Σύμφωνα με την Μακρή-Τσιλιπάκου (2014: 61) «η κατάδειξη της μη ηγεμονικής [...] σεξουαλικότητας μπορεί να γίνει και με τη γελιοποίηση των ετεροφυλόφιλων [...] γλωσσικών στερεότυπων – που μπορεί επίσης να λειτουργεί ως κριτική στάση απέναντι στην ομο(φυλο)φοβία» (έμφαση δική μου). Το τελικό «ουστ» δηλώνει αποποίηση των πρακτικών αυτών εκ μέρους του 4.A.3. Τα 10 likes, μάλιστα, που του καταχωρούνται, είναι αρκετά

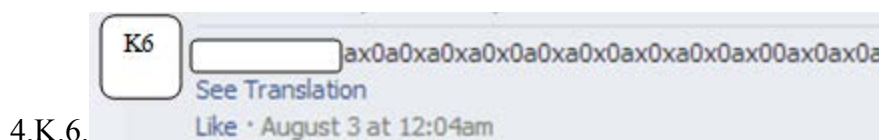
υψηλός αριθμός που σπάνια εμφανίζεται σε σχόλια άλλων μελών, γεγονός που δείχνει πως την άποψή του συμμερίζονται και άλλοι – ίσως σιωπηλοί – παρατηρητές. Ο Van Doorn (2009: 599) αναφέρεται σε ειρωνικές και παρωδικές επαναλήψεις ποιημάτων που γίνονται από χρήστες του MySpace και στη δική του μελέτη, και που με αυτό τον τρόπο αμφισβητούν την ετεροκανονική τάξη πραγμάτων και τα όρια της στην δική του κοινότητα μελέτης.

Παρόμοιο «μετασχόλιο» θα μπορούσε να αποτελεί και αυτό του 4.A.13. για τον εικονιζόμενο:

σχετικά με την τάση των αγοριών να προβάλλουν τη φυσική τους κατάσταση. Θα μπορούσε βέβαια να αποτελεί και ένα είδος trolling,²⁴ απλώς για να προκαλέσει αντιδράσεις. Δεν παύει όμως να συμβάλλει σε ένα είδος “queering” της ετεροσεξουαλικότητας, σύμφωνα με την Coates (2013: 549), με την έννοια ότι και αυτό το σχόλιο απογυμνώνει τις ετεροσεξουαλικές πρακτικές και τις αφήνει έκθετες, δείχνοντας το «συμβατικό» του χαρακτήρα τους.

Τέλος, υπάρχουν κάποια γλωσσικά στιγμιότυπα γέλιου που δείχνουν ότι μια μερίδα παρατηρητών των σχολίων θεωρούν την κατάσταση που διαμορφώνεται στην κοινότητα αστεία ή/και ικανή να παρωδηθεί:

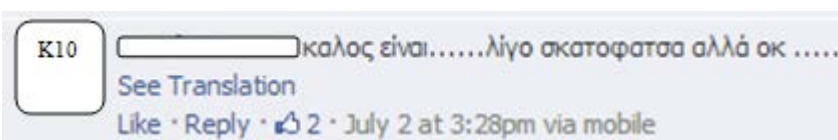
²⁴ Trolling: η πράξη του να προκαλείς σκόπιμα με τα σχόλια σου τους χρήστες μιας ηλεκτρονικής κοινότητας και μετά να απολαμβάνεις τις μεταξύ τους συγκρούσεις (Donath 1999: 45).

4.A.17.

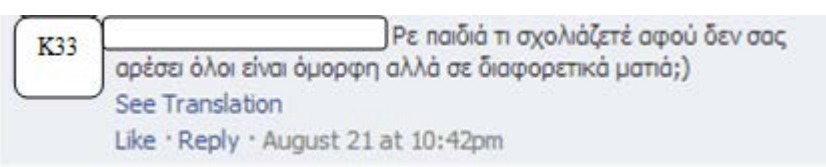
Τα στιγμιότυπα αυτά του ηλεκτρονικού γέλιου παρουσιάζονται συνήθως μετά από σχόλια που σατυρίζουν τις πρακτικές της κοινότητας. Για παράδειγμα, η 4.K.6. γελάει με το σχόλιο του 4.A.3. που καταλήγει στο «ουστ». Ο 4.A.5. γελά μετά το σχόλιο του 4.A.4. που αναφέρεται περιφρονητικά στο σώμα ενός εικονιζόμενου:

4.A.4.

Ο 4.A.6. «λιώνει» από τα γέλια μετά το σχόλιο της 4.K.10, που αρχικά μοιάζει να συμμερίζεται την τάση άλλων κοριτσιών να σχολιάσει θετικά τον εικονιζόμενο αλλά καταλήγει να τον αποκαλεί «λίγο σκατόφατσα»:

4.K.10.

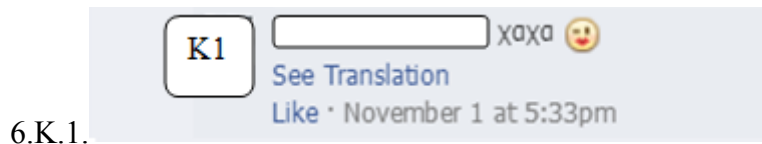
ενώ ο 4.A.17. γελά πιθανώς με το σχόλιο της 4.K.33. που κάνει μια προσπάθεια να εξισορροπήσει την κατάσταση που έχει αρχίσει να δημιουργείται μετά τα αρνητικά ή και σαρκαστικά σχόλια ορισμένων, τα οποία η 4.K.33. θεωρεί πως δεν συνάδουν με μια «ετεροκανονική δεοντολογία», που πρέπει να διατηρεί κάποιους κανόνες ευγένειας στην κοινότητα:

4.K.33.

Η 4.K.33 κάνει ίσως μια απόπειρα να ισορροπήσει μια κατάσταση που έχει αρχίσει να παρωδεί τις δεδομένες κανονικότητες. Για αυτήν η κοροϊδία των ετεροκανονικών πρακτικών δεν έχει χώρο στην κοινότητα που έχει συσταθεί για να τις αναπαράγει. Το σχόλιό της

αποτελεί, ίσως, προσπάθεια αναχαίτισης μιας σειράς σχολίων που ξεφεύγουν από το «κανονικό» στήσιμο και την αναπαραγωγή έμφυλων και σεξουαλικών προτύπων.

Ωστόσο τα γέλια των παραπάνω συμπληρώνονται τελικά από το γέλιο της 6.K.1 στην τελευταία φωτογραφία:

ο λόγος της οποίας αποκτά ξεχωριστή βαρύτητα στην κοινότητα, αφού η ίδια είναι το κατεξοχήν παραβατικό μέλος της. Πρόκειται για την αποκαλούμενη «πουτάνα» ή «τσουλάρα» ή «παλιόπουστα» ή «αδερφή του κώλου», σύμφωνα με τους χαρακτηρισμούς που της έχουν αποδοθεί από άλλους σχολιαστές, ακριβώς επειδή προτείνει ένα “one night stand” με τον εικονιζόμενο. Η ίδια όμως δεν πτοείται, γι’ αυτό και το γέλιο της μοιάζει ιδιαίτερα σαρκαστικό. Ακόμη και μετά από τους χαρακτηρισμούς που δέχεται, η 6.K.1. συνεχίζει να προκαλεί σεξουαλικά:

Κλείνοντας το μάτι στους «φύλακες των ετεροκανονικών ηθών», η 6.K.1. γελά με τρόπο «ανατρεπτικό» (Butler 1990: 190). Είτε η 6.K.1. είναι κορίτσι (όπως την αναφέρω εγώ αποκλειστικά και μόνο βάσει των συμβάσεων που έχω υιοθετήσει εξαρχής σε αυτή την εργασία) είτε είναι κάποιο ομοφυλόφιλο άτομο, είτε κάποιος έφηβος που πειραματίζεται σεξουαλικά, το γέλιο της είναι ένα γέλιο που κοροϊδεύει και αντιστέκεται σε όσους προσπαθούν να την «κανονικοποιήσουν».

Ιδιαίτερα αξίζει μάλιστα να σχολιαστεί η ατάκα “kai de tha xasei” παράλληλα με το κλείσιμο του ματιού, η οποία παραπέμπει στην έρευνα του Κανάκη (2008: 160), στα προφίλ «ανδρών που επιδιώκουν ομόφυλες ερωτικές σχέσεις και πρακτικές στο διαδικτυακό χώρο *gay.gr*», και ειδικότερα στο σχόλιο [2] “De tha xaseis!!!!!!” (2008: 161), το οποίο απευθύνει ένας άντρας προς άλλον. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το ότι στην 6.K.1. έχει ήδη αποδοθεί η ταυτότητα της «αδερφής» από τον 6.A.1., γεννά το ζήτημα της ενδεικτικότητας

της σχέσης γλώσσας και έμφυλης σεξουαλικότητας. Ο προκλητικός και παιχνιδιάρικος σεξουαλικός λόγος μοιάζει να αναγνωρίζεται από την κοινότητα ως «κοινός τόπος στην αυτοπαρουσίαση» των ομόφυλων σεξουαλικοτήτων (Κανάκης 2008: 162). Αν όμως η 6.K.1. είναι κορίτσι, τότε ο λόγος της αποτελεί «πλήγμα» για την ετεροσεξουαλική θηλυκότητα που προβάλλεται στην κοινότητα. Η ίδια απαντά στους επικριτές της με γέλια και emoticons, τονίζοντας παράλληλα το πόσο «ανώτερη» νιώθει και το ότι δεν την αγγίζουν τα προσβλητικά σχόλια των υπολοίπων μελών της κοινότητας. Στις προσβολές των προηγούμενων συνομιλητριών της απαντά με το εξής, επίσης παιχνιδιάρικο σχόλιο:

6.K.1.

το οποίο θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως σεξουαλικό υπονοούμενο. Ο «περίγελός» της εδώ γίνεται «ένα από τα αποτελεσματικότερα όπλα» της (Βαρίκα 2000: 360) και επιβεβαιώνει τα λόγια της Butler (1990:147) ότι

το παράξενο, το ασυνεπές, αυτό που «δεν ταιριάζει», μας δίνει έναν τρόπο να κατανοούμε τον θεωρούμενο ως δεδομένο κόσμο της έμφυλης/σεξουαλικής κατηγοριοποίησης ως κόσμο κατασκευασμένο, έναν κόσμο, μάλιστα, ο οποίος θα μπορούσε κάλλιστα να κατασκευαστεί διαφορετικά.

Το ερώτημα που παραμένει ανοιχτό είναι πώς θα μπορούσε να είναι αυτό το «διαφορετικό», δεδομένου ότι κάθε προσπάθεια που έχει γίνει έως τώρα μοιάζει να δημιουργεί νέες κατασκευές, νέες ταυτότητες και να σταθεροποιεί νέες πρακτικές, οι οποίες με τη σειρά τους έρχονται να δημιουργήσουν νέους αποκλεισμούς. Η νέα queer γλωσσολογία καλείται να ερευνήσει σε βάθος αυτές τις πρακτικές, που τελικά συγκροτούν δομές, και να διαπιστώσει τους τρόπους με τους οποίους αυτές προκύπτουν και τα σημεία στα οποία θα μπορούσαν να πάρουν – και κάποιες φορές παίρνουν – διαφορετική τροπή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Συμπεράσματα

Στην μελέτη μου επιχείρησα να παρουσιάσω τη γλωσσική επιτέλεση του φύλου και της σεξουαλικότητας, έτσι όπως αυτά ανιχνεύονται σε μια εικονική κοινότητα πρακτικής εφήβων στο facebook. Η προσπάθεια αυτή εντάσσεται στα πλαίσια μιας ευρύτερης γλωσσολογικής αναζήτησης έμφυλων και σεξουαλικών νοηματοδοτήσεων στο λόγο των υποκειμένων, που για την Ελλάδα ξεκινά γύρω στα 1980 (κατά την Παυλίδου 2002: 40). Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι η γλώσσα και οι κοινωνικές δομές αναπτύσσονται και εξελίσσονται παράλληλα, γίνεται πλέον λόγος για το φύλο ως διαρκώς επαναλαμβανόμενο γλωσσικό επίτευγμα (West & Zimmerman 1987: 126) και το ίδιο γίνεται δεκτό και για τη σεξουαλικότητα.

Σε αυτή την έρευνα αναδεικνύεται ένας νεότερος τρόπος επικοινωνίας, η διαδικτυακή. Παρά το πλήθος των μελετών που διαπιστώνουν μια σχετική αποδέσμευση από ταυτοτικές ετεροκανονικές επιταγές στην διαδικτυακό λόγο (Rellstab 2007: 765-766, 780, Van Doorn, Wyatt & Van Zoonen 2008: 357, Manago, Graham, Greenfield & Salimkhan 2008: 446, Van Doorn 2009: 583) οι ταυτότητες εδώ αναδύονται πιο άκαμπτες και ανεπεξέργαστες και η κριτική πιο σκληρή, μιας και το σεξουαλικό αφήγημα των υποκειμένων βρίσκεται στο ξεκίνημά του, και έχει ως πρότυπο μπροστά του την κυρίαρχα ετεροκανονική ενήλικη πρακτική, με την οποία και αναμετράται.

Ο λόγος που αναδύεται στην κοινότητα αυτή είναι γενικά έντονα ετεροκανονικός. Ως επί το πλείστον, αγόρια και κορίτσια υιοθετούν έναν έντονα κανονιστικό λόγο. Τα αγόρια επιβεβαιώνουν την ετεροσεξουαλική αρρενωπότητα τους μέσα από κυρίως σεξουαλικό, μη συναισθηματικό λόγο, και επιδιώκουν να σχολιάζουν το σώμα των κοριτσιών που τους τραβούν την προσοχή. Συχνά είναι τα μεγεθυντικά επιθήματα που χρησιμοποιούν στα ουσιαστικά και η αναφορά στις εικονιζόμενες με χρήση σωματικών όρων. Ο λόγος τους, κάποιες φορές σε β' πρόσωπο, μοιάζει να απαντά σε προσωπικά καλέσματα και προκλήσεις από τις εικονιζόμενες. Έντονη είναι μερικές φορές και η μεταξύ τους διαμάχη για το ποιος έχει το καλύτερο γυμνασμένο κορμί, το οποίο θεωρούν σημαντικό ενδεικτικό αρρενωπότητας. Στις συζητήσεις τους, πολλές φορές οι χρήστες παρουσιάζονται ανταγωνιστικοί, απόλυτοι, και επιδιώκουν να κυριαρχήσουν, ενώ δε διστάζουν να προσβάλουν άλλα άτομα, των οποίων τη σεξουαλικότητα θεωρούν επιλήψιμη ή κατακριτέα. Τα σχόλια τους μπορεί να είναι από ομοφοβικά έως και ρατσιστικά. Μέσα από τη χρήση εθνικών επιθέτων το απόλυτο αρσενικό δε μπορεί παρά να είναι Έλληνας, διαφορετικά η σεξουαλικότητά του θεωρείται ελλιπής. Δεν

λείπουν και οι αναφορές σε – αποδιδόμενες – φαντασιακές gay ταυτότητες, οι οποίες αποτελούν τον διπολικό αντιθετικό όρο της κυρίαρχης ετεροκανονικής αρσενικότητας που χτίζεται στην κοινότητα. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα προς τα άτομα εκείνα που απολαμβάνουν ευρείας αναγνωρισιμότητας από τα κορίτσια της κοινότητας. Τα αγόρια μάλιστα δεν διστάζουν να αποδώσουν αυθαίρετα ετεροσεξουαλικό προσανατολισμό και σε όλα τα κορίτσια, προκειμένου να υποστηρίξουν το ηγεμονικό αρρενωπό προφίλ τους στην κοινότητα. Τελικά, μέσα από το λόγος τους σχηματίζεται ένα ιδεατό προφίλ αρρενωπότητας: άντρας ετεροφυλόφιλος, Έλληνας, γυμνασμένος, επιζητά το σεξ, δεν εκφράζεται συναισθηματικά, ανταγωνίζεται τους άλλους άντρες και είναι απαραίτητα ομοφοβικός.

Τα κορίτσια συμβάλλουν με τη σειρά τους στο έντονα ετεροκανονι(στι)κό προφίλ της κοινότητας, υιοθετώντας, σε γενικές γραμμές, πιο ήπιο και συναισθηματικό λόγο. Ως ένα βαθμό επιβεβαιώνουν στερεοτυπικές ιδέες που τις θέλουν ευάλωτες, ευαίσθητες και ρομαντικές. Χρησιμοποιούν τα emoticons αρκετά περισσότερο από τα αγόρια για να χρωματίσουν συγκινησιακά το λόγο τους, καθώς και επιφωνήματα ή «κενά» επίθετα και αφηρημένους χαρακτηρισμούς για να εκδηλώσουν το θαυμασμό τους. Τα σχόλια που κάνουν είναι κυρίως θετικά προς τους εικονιζόμενους και τις εικονιζόμενες, σε αντίθεση με τα επιθετικά σχόλια των αγοριών, και έχουν ως στόχο τον μετριασμό της αρνητικής κριτικής. Ο θαυμασμός τους εκφράζεται μέσα από αναφορές σε έρωτα και γάμο, κατεξοχήν ετεροκανονικές πρακτικές. Δε λείπουν όμως ούτε από εδώ οι εθνικές-ρατσιστικές αναφορές σε «δευτεροκλασάτες» θηλυκότητες, καθώς και οι αναφορές σε ιδανικούς γυναικείους σωματότυπους με «πλούσιο στήθος και καλλίγραμμα πόδια». Επικρίνουν, όπως και τα αγόρια, την ανοιχτή σεξουαλική έκφραση και το προκλητικό ντύσιμο από ομόφυλές τους, και από νεαρότερές τους, χτίζοντας τελικά κι αυτά με τη σειρά τους έναν ιδανικό τύπο «θηλυκού» και μια συγκεκριμένη «ετεροσεξουαλική ηθική».

Ως προς την πιθανότητα ομόφυλης σεξουαλικότητας αντιδρούν κι αυτές επικριτικά, ενώ στις περιπτώσεις που μιλούν υβριστικά καταλήγουν να επικρίνονται από τα άλλα μέλη της κοινότητας, αγόρια και κορίτσια, καθώς αυτού του είδους ο λόγος δεν ενδεικνύει θηλυκότητα στην κοινότητα. Το «σωστό θηλυκό» αναδύεται και πάλι σε ετεροφυλόφιλη Ελληνίδα (καθώς υπάρχουν και πάλι στερεοτυπικές αναφορές σε άλλες εθνικότητες με αρνητικά φορτισμένες συνδηλώσεις σεξουαλικής ελευθεριότητας) καλλίγραμμη, χαμηλών τόνων, που δεν βρίζει, δεν εκφράζεται για τη σεξουαλικότητά της, δεν επιζητά το ευκαιριακό σεξ και επαγρυπνεί για τα «ήθη» των κοριτσιών που το κάνουν.

Σε γενικές, λοιπόν, γραμμές αναπαράγεται έντονα το δίπολο των ετεροκανονικών

ταυτοτήτων, ενώ το είδος του σεξ που προκρίνεται είναι απαραίτητα ετεροφυλοφιλικό. Για τα αγόρια οφείλει να είναι ευκαιριακό, για τα κορίτσια όχι. Μια σεξιστική αντίθεση που εμφανίζεται μάλιστα είναι ότι το «σωστό αρσενικό» είναι αυτό που επιζητάει «να γαμάει», ενώ ταυτόχρονα το πλήθος των κοριτσιών που τον θαυμάζουν και επιθυμούν το ίδιο χαρακτηρίζονται υποτιμητικά ως «γκομενάκια» ή «καριόλες» (ανάλογα με την περίπτωση).

Ωστόσο, είναι γεγονός πως υπάρχουν συμπεριφορές, και από αγόρια, αλλά κυρίως από κορίτσια, που δοκιμάζουν τα όρια της απαίτησης για ετεροκανονικότητα στο δεδομένο πλαίσιο. Όσον αφορά τα αγόρια, εμφανίζονται, σε μικρό βαθμό, να σχολιάζουν θετικά άλλα αγόρια και να χρησιμοποιούν κάποια επιφωνήματα, πρακτική που στη δεδομένη κοινότητα ενδεικνύει θηλυκότητα. Κάποιοι άλλοι δε διστάζουν να επιδοθούν σε ειρωνικά σχόλια που έχουν σαν αποτέλεσμα να παρωδούνται οι ετεροκανονικές γλωσσικές πρακτικές της κοινότητας. Όσον αφορά τα κορίτσια, κάποια από αυτά τολμούν να εκφραστούν υβριστικά και σεξουαλικά. Τολμούν μάλιστα να χρησιμοποιήσουν ιδιαίτερα σεξουαλικοποιημένο λόγο, που κανονικά αποτελεί ενδείκτη αρρενωπότητας στην κοινότητα, και φυσικά επικρίνονται ιδιαίτερα γι' αυτό.

Η κριτική που ασκείται στα «παραβατικά» αυτά άτομα από τα μέλη της ομάδας επιβεβαιώνει, τελικά, την «καταστατική αγωνία» της ετεροφυλοφιλίας, όπως την έχει ονομάσει η Butler (2006: 235). Η κοινότητα μοιάζει να «αγωνιά» να διατηρήσει τις ετεροκανονικές νόρμες της. Ακριβώς όμως αυτή είναι και η «αχίλλειος πτέρνα» της. Σύμφωνα με την Butler (1990: 60), «το ότι τα καθεστώτα εξουσίας του ετεροσεξισμού [...] επιδιώκουν να επαυξηθούν, μέσω μιας ακατάπαυστης επανάληψης της λογικής τους» αφήνει διαρκώς περιθώρια σε άλλες σεξουαλικότητες να παρεισφρύουν, και να υπενθυμίζουν το αυθαίρετο της νομιμοποίησης της ετεροσεξουαλικότητας ως νόρμας.

Τα παραπάνω «μη ετεροκανονικά» γλωσσικά σημεία λοιπόν, συμβάλλουν σε ένα είδος “queering” των πρακτικών της κοινότητας. Πρόκειται για γλωσσικά στιγμιότυπα η παρουσία των οποίων και μόνο απειλεί τις ετεροκανονικές ταυτότητες που πρέπει διαρκώς να επιβεβαιώνονται ως τέτοιες. Ειδικότερα, ο διάσπαρτος φόβος κάποιων μελών ότι ίσως «παραβατικές» σεξουαλικότητες έχουν εμφανιστεί στην κοινότητα, αλλά και το γέλιο κάποιων «κρυφών αδερφών», όπως αυθαίρετα ονοματίζονται από κάποιους, αφήνουν να διαφανεί η γλωσσική κατασκευή της ετεροσεξουαλικότητας ως κανόνα, ακριβώς επειδή κάποιες γλωσσικές πρακτικές έχουν ταυτιστεί στο παρελθόν με δεδομένες, μη-ετεροκανονικές σεξουαλικότητες. Σε αυτό το σημείο γίνεται κριτική παρέμβαση στον ρόλο που παίζει η γλώσσα στην ιδεολογική κατασκευή του φύλου (Bergvall 1999: 284).

Στη συγκεκριμένη μάλιστα εργασία, προσπάθησα να κάνω την παρέμβαση στο σημείο

που κατασκευάζεται η κανονιστική σεξουαλικότητα από έφηβα άτομα μέσα στην εικονική κοινότητα πρακτικής. Το εγχείρημά μου ήταν να «ξεστήσω» τα τουβλάκια της ετεροκανονικής κατασκευής στην κοινότητα, και να αναδείξω τα σημεία στα οποία ο λόγος για το φύλο και τη σεξουαλικότητα ξεφεύγει, έστω και για λίγο, από το προστατευτικό δίχτυ που συγκρατεί το ετεροκανονικό οικοδόμημα.

Είναι εμφανές ότι η παρούσα έρευνα δύσκολα μπορεί να παρακάμψει την έννοια της έμφυλης ή/και σεξουαλικής ταυτότητας. Χωρίς αυτήν δε θα μπορούσε να υπάρξει, ιδιαίτερα δε τη στιγμή που ο λόγος των νέων που εξετάζεται είναι έντονα ταυτοτικός. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι πρέπει να δεχτούμε τις ταυτότητες ως παγιωμένες και αδιαμφισβήτητες, ούτε ότι αυτές μπορούν να υπάρξουν ως τέτοιες. Κάθε ταυτότητα είναι δυναμική και σε διαρκή αλληλεπίδραση με άλλες, από τις οποίες εξαρτάται και τις οποίες επικαλείται ανα πάσα στιγμή για να αυτοπροσδιορίζεται (Hall 2013).

Η αποαύτιση της ταυτότητας από την έννοια της στατικότητας γίνεται ιδιαίτερα επιτακτική στη μελέτη αυτή, κυρίως όσον αφορά στα σχόλια εκείνα των κοριτσιών που παρακάμπτουν τις γλωσσικές συμβάσεις και τολμούν να εκφραστούν απροκάλυπτα σεξουαλικά, με λόγο που έχει έως τώρα ταυτιστεί με κατεξοχήν αρρενωπές πρακτικές. Ο πορνογραφικός λόγος, ταυτισμένος με την σεξουαλική εκτόνωση των αντρών, καθιστά το λόγο των κοριτσιών αυτών παραβατικό και τα κορίτσια αυτά «πουτάνες», ενώ, σε άλλη περίπτωση ο λόγος τους αποδίδεται σε «κρυφές αδερφές» που αυτοπαρουσιάζονται ως κορίτσια. Η κοινότητα δηλαδή αναγνωρίζει αυτό το είδος λόγου ως «αντρικό» ή «πορνογραφικό» (βλ. και Κανάκης 2011) και του αποδίδει μια ουσία που στην πραγματικότητα δεν υπάρχει.

Μέχρι πρόσφατα, η απόδοση μιας «ταυτότητας» σε κάποιες γλωσσικές πρακτικές έμοιαζε να αποτελεί τροχοπέδη για τη γλωσσολογική έρευνα. Το φαινόμενο όμως αυτό δε συνιστά μειονέκτημα για την Hall (2013) στη μελέτη της γλώσσας. Η ίδια θεωρεί πως είναι αδύνατο να γίνεται αναφορά σε γλωσσικές μελέτες της σεξουαλικότητας χωρίς να γίνεται αναφορά σε έμφυλες και σεξουαλικές ταυτότητες που παράγονται – σε μεγάλο βαθμό – από τον λόγο. Τονίζει μάλιστα ότι δεν είναι δυνατόν να αφοριστεί η έννοια της ταυτότητας μόνο και μόνο επειδή έχει ταυτιστεί με ετεροκανονικές και ετεροσεξουαλικές πρακτικές. Υποστηρίζει δε, ότι ακόμη και οι «παραβατικές» σεξουαλικότητες, όπως το drag, η πορνογραφία, το S/M, βασίζονται επίσης σε επαναλαμβανόμενες πρακτικές, οι οποίες εν τέλει συνιστούν ταυτότητες και μπορούν να αναγνωρίζονται ως τέτοιες.

Μέσα από τον ίδιο το λόγο που παράγει τις ταυτότητες αυτές φαίνεται ότι μπορεί τελικά να συντελεστεί και η αλλαγή τους, η οποία μπορεί να μελετηθεί μέσα από τις ενδεικτικές

σχέσεις γλώσσας – φύλου και σεξουαλικότητας. Κι αυτό συμβαίνει γιατί οι ίδιες οι ταυτότητες – οι οποίες ούτως ή άλλως υπάρχουν – αλλάζουν στο χρόνο, και η ίδια η κανονικότητα αναδιαμορφώνεται (Hall 2013: 634). Μπορεί η (ετερο)κανονικότητα να είναι μια έννοια που έχει ταυτιστεί με συγκεκριμένες πρακτικές, ωστόσο μια προσεχτικότερη εξέταση μας δείχνει ότι το «ετεροκανονικό» (και άρα και το “queer”) σχηματίζεται μέσα από διαφορετικές γλωσσικές πρακτικές σε κάθε κοινότητα πρακτικής, και μεταβάλλεται στον χωροχρόνο. Οι διαφοροποιήσεις αυτές δεν θα πρέπει να παραγνωρίζονται, καθώς μέσα από αυτές αλλάζουν περιεχόμενο και οι ταυτότητες που ενδεικνύονται.

Στην κοινότητα των «μαναριών» ο λόγος που ενδεικνύει ετεροκανονική θηλυκότητα μοιάζει να υφίσταται αλλαγές σε σχέση με το παρελθόν. Οι αλλαγές αυτές βέβαια δεν επέρχονται άμεσα και άκριτα, ούτε χωρίς να συναντήσουν αντιδράσεις. Είναι όμως γεγονός ότι πριν κάποια χρόνια, οι γυναίκες που θα τολμούσαν να εκφραστούν με απροκάλυπτα σεξουαλικό λόγο (που έχει ταυτιστεί με την πορνογραφία) ήταν πολύ λιγότερες. Είναι λοιπόν ιδιαίτερα γόνιμο, κάθε γλωσσική μελέτη να μην αυτοπεριορίζεται σε θεωρητικά στεγανά ταυτοτήτων ή πρακτικών, αλλά να εξετάζει πώς οι δυο αυτοί, φαινομενικά αντιθετικοί, όροι, μπορούν τελικά να συνδιαλέγονται, μέσα από την σχέση της δείξης, επιτρέποντας στον ερευνητή να αναδεικνύει τα κοινωνικά νοήματα της κάθε περιόδου και, αν είναι δυνατόν, να αποτυπώνει και την ίδια την αλλαγή τους εν των γίγνεσθαι.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abatzi, L. 2010. The Language of heterosexual desire in hostess bars. In C. Canakis, V. Kantsa and K. Yannakopoulos (eds.), *Language and Sexuality (through and) beyond Gender*. Cambridge Scholars Publishing, 189-201.
- Ackerman, J. & S. Waters. 2011. Exploring privacy management on facebook: Motivations and perceived consequences of voluntary disclosure. *Journal of Computer-Mediated Communication* 17: 101–115.
- Alpizar, K., Islas-Alvarado, R., Warren, C. R. & M. S. Fiebert. 2012. Gender, sexuality and impression management on facebook. *International Review of Social Sciences and Humanities* 4 (1): 121-125.
- Αντερσον, Μ. 1997. *Φαντασιακές κοινότητες: Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*. (ελλ. μτφρ. Π. Χαντζαρούλα), Αθήνα: Νεφέλη.
- Androutsopoulos, J. 2006. Introduction: Sociolinguistics and computer-mediated communication. *Journal of Sociolinguistics* 10: 419–438.
- Androutsopoulos, J. 2009. ‘Greeklsh’: Transliteration practice and discourse in a setting of computer-mediated digraphia. In Georgakopoulou, Alexandra / Michael Silk (eds.), *Standard Languages and Language Standards: Greek, Past and Present*. Farnam: Ashgate (Centre for Hellenic Studies, King’s College London: 12), 221-249.
- Apostolidou, A. 2010. Inscribing gendered and national anxieties on insulting language: Linguistic depictions of greek male homosexuality. In C. Canakis, V. Kantsa and K. Yannakopoulos (eds.), *Language and Sexuality (through and) beyond Gender*. Cambridge Scholars Publishing, 43-64.
- Αποστολίδου, Α. 2011. Queer: Στα ίχνη της πολιτισμικής διαδρομής ενός «αλλόκοτου» όρου. Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 135-160.
- Archakis, A. & S. Lampropoulou. 2009. Talking different heterosexualities: The permissive, the normative and the moralistic perspective - evidence from greek youth storytelling. *Discourse & Society* 20 (3): 307-326.
- Archakis, A. & S. Lampropoulou. 2010. Narrativising the body as a stimulus for desire: Evidence from greek youth storytelling. In C. Canakis, V. Kantsa and K. Yannakopoulos (eds.), *Language and Sexuality (through and) beyond Gender*. Cambridge Scholars Publishing, 67-85.

- Αρχάκης, Α. & Σ. Λαμπροπούλου. 2011. Σεξουαλικότητα, αρσενικότητες και η αφηγηματική κατασκευή ταυτοτήτων. Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 183-201.
- Βαρίκα, Ε. 2000. Το προσωπικό είναι πολιτικό: Οι περιπέτειες μιας ανατρεπτικής υπόσχεσης. Στο *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι, 352-377.
- Bergvall, V. L. 1999. Toward a comprehensive theory of language and gender. *Language in Society* 28: 273-293.
- Bergvall, V. & J. Bing. 1996. The question of questions: Beyond binary thinking. In Bergvall et al. (eds.), *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*. London: Longman, 1-30.
- Boyd, D. M. & N. Ellison. 2008. Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13: 210–230.
- Brubaker, R. & F. Cooper. 2000. Beyond “identity”. *Theory and Society* 29: 1-47.
- Bucholtz, M. 2003. Theories of discourse as theories of gender: Discourse analysis in language and gender studies. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 43-68.
- Bucholtz, M. & K. Hall. 2004. Theorizing identity in language and sexuality research. *Language in Society* 33 (4): 469-515.
- Butler, J. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Νέα Υόρκη: Routledge [ελλ. μτφρ. Γ. Καραμπελας, εισαγωγή & επιμ. Β. Καντσά, επίμετρο Α. Αθανασίου, *Αναταραχή φύλου: Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2009].
- Butler, J. 2006. Απο-μίμηση και έμφυλη ανυπακοή. Στο Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 219-258.
- Γεωργακοπούλου, Α. 2002. Συνομιλιακές αφηγήσεις με (και για) φύλο. Στο Θ.-Σ. Παυλίδου (επιμ.), *Γλώσσα – γένος – φύλο*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 77-98.
- Γιαννακόπουλος, Κ. 2001. Ανδρική ταυτότητα, σώμα και ομόφυλες σχέσεις: Μια προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας. Στο Σ. Δημητρίου (επιμ.), *Ανθρωπολογία των φύλων*. Αθήνα: Σαββάλας, 161-187.
- Γιαννακόπουλος, Κ. 2006. Ιστορίες σεξουαλικότητας. Στο Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 17-102.

- Γιαννιού, Π., Κίτσος, Γ., Νεμτσάνου, Κ., Ονεάγκα, Μ., Πανουσάκη, Γ., Πυρομάλη, Γ., Ραχούτη, Ι., Σάλτα, Μ., Στρατής, Δ., Στρατής, Κ., Τριανταφύλλου, Ε., Τσιατσιμά, Α., Χότζα, Κ., Χότζα, Κ., Χραμπάνη, Ε., & Γ. Χριστοδούλου. 2012. Υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter κλπ): Πολύτιμος φίλος ή εν δυνάμει αντίπαλος; [http://3lyk-thivas.voi.sch.gr/autosch/joomla15/projects/project_social_networking.pdf\(14/11/13\)](http://3lyk-thivas.voi.sch.gr/autosch/joomla15/projects/project_social_networking.pdf(14/11/13))
- Cameron, D. 2005. Language, gender and sexuality: Current issues and new directions. *Applied Linguistics* 26 (4): 482-502. Κέμπριτζ: Cambridge University Press.
- Cameron D. & D. Kulick. 2003. *Language and Sexuality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Cameron, D. & D. Kulick. 2005. Identity crisis? *Language & Communication* 25: 107–125.
- Cameron, D. & D. Kulick. 2006. General introduction. In D. Cameron & D. Kulick (eds.), *The Language and Sexuality Reader*. Λονδίνο: Routledge, 1-11.
- Canakis, C. 2010. Eroticizing male homo-subjectivities in online personals. In C. Canakis, V. Kantsa & K. Yannakopoulos (eds.), *Language and Sexuality (Through and) beyond Gender*. Cambridge Scholars Publishing, 143-170.
- Chalamandaris, A., Protopapas, A., Tsiakoulis, P. & S. Raptis. 2006. All Greek to me! An automatic Greeklish to Greek transliteration system. In *Proceedings: 5th International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2006)*. Genoa, Italy, 24–26 May, 1226-1229.
- Christofides, E., Muise, A. & S. Desmarais. 2009. Information disclosure and control on facebook: Are they two sides of the same coin or two different processes? *CyberPsychology and Behavior* 12 (3): 341-345.
- Coates, J. 1993. *Women, Men and Language. A Sociolinguistic Account of Gender Differences in Language*. 2nd edition. London: Longman.
- Coates, J. 2003. *Men Talk*. Oxford: Blackwell.
- Coates, J. 2007. ‘Everyone was convinced that we were closet fags’: The role of heterosexuality in the construction of hegemonic masculinity. In H. Sauntson & S. Kyratzis (eds.), *Language, Sexualities and Desires: Cross-Cultural Perspectives*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 41-67.
- Coates, J. 2013. The discursive production of everyday heterosexualities. *Discourse & Society* 24 (5): 536-552.
- Cotterell, J. 2007. *Social Networks in Youth and Adolescence*. Adolescence and Society Series. USA, Canada: Routledge.

- Crystal, D. 2006. *Language and the Internet*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Δαλεζίου, Μ. 2011. Η αναπαραγωγή του κανονιστικού ετεροσεξουαλικού κόσμου στην καθημερινή γλωσσική παραγωγή. Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 231-261.
- Davey, T., Envall, A., Gerner, M., Mahomes, T., Monroe, M., Nowak, J., Patricoski, M. & J. Weiler. 2004. Instant messaging: Functions of a new communicative tool. <http://www3.nd.edu/~sblum/InstantMessaging.pdf> (04/11/13).
- Davis, J. L. 2014. More Than Just 'Gay Indians': Intersecting articulations of two-spirit gender, sexuality and indigenouness. In L. Zimman, J. Davis, & J. Raclaw (eds.), *Queer Excursions: Rethorizing Binaries in Language, Gender, and Sexuality* (in press), 62-80.
- De Graaf, M. M. A. 2011. The relationship between adolescents' personality characteristics and online self-presentation. http://essay.utwente.nl/60892/1/Graaf_de%2C_Maartje_-_s_0188808_scriptie.pdf (14/11/13)
- Donath, J. S. 1999. Identity and deception in the virtual community. In M. A. Smith & P. Kollock (eds.), *Communities in Cyberspace*. London: Routledge, 29-59.
- Eckert, P. 1997. The whole woman: Sex and gender differences in variation. In N. Coupland & A. Jaworski (eds.), *Sociolinguistics: A Reader and Coursebook*. New York: Palgrave, 212-228.
- Eckert, P. 2003. Language and gender in adolescence. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 381-400.
- Eckert, P. 2004. Adolescent language. In Finegan and Rickford (eds.), *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge and New York: Cambridge University Press, 361-374.
- Eckert, P. & S. McConnell-Ginet. 1992a. Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Annual Review of Anthropology* 21: 461-490.
- Eckert, P. & S. McConnell-Ginet. 1992b. Locating Power. In K. Hall, M. Bucholtz & B. Moonwomon (eds.), *Proceedings of the 1992 Berkeley Women and Language Conference*. Berkeley: Berkeley Women and Language Group, 89-99.
- Eckert, P. & S. McConnell-Ginet. 1999. New generalizations and explanations in language and gender research. *Language in Society* 28 (2): 185-201.
- Eder, D., Evans, C. & S. Parker. 1995. Crude comments and sexual scripts. *School Talk: Gender and Adolescent Culture*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University

- Press, 83-102.
- Foucault, M. 1978. *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, τόμ.1: Η δίψα της γνώσης. Αθήνα: Ράππα.
- Fox, M. J. 2012. Communities of practice, gender and social tagging. In A. Neelameghan & K.S. Raghavan (eds.), *Categories, Relations and Contexts in Knowledge Organization: Proceedings of the Twelfth International ISKO Conference, 6-9 August 2012, Mysore, India*, 352-358.
- Fraszczyk, T. 2012. Greeklish – on the influence of new communication technologies and new media on the development of contemporary Greek. *Media Studies* 49, special section, 1-27.
- Freed, A. R. 2003. Epilogue: Reflections on language and gender research. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 699-721.
- Gajadhar J. & J. Green. 2005. The importance of nonverbal elements in online chat. *Educause Quarterly* 24 (4): 63-64.
- Garton, L., Haythornthwaite, C. & B. Wellman. 1997. Studying online social networks. *Journal of Computer-Mediated Communication* 3. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.1997.tb00062.x/full> (14/11/13)
- Goffman, E. 1983. The interaction order: American Sociological Association, 1982 Presidential Address. *American Sociological Review* 48 (1): 1-17.
- Hall, K. 2003. Exceptional speakers: Contested and problematized gender identities. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 353-380.
- Hall, K. 2013. Commentary I: 'It's a hijra!': Queer Linguistics Revisited. *Discourse & Society* 24 (5): 634-642.
- Heritage, J. 2005. Conversation analysis and institutional talk. In K. L. Fitch & R. E. Sanders (eds.), *Handbook of Language and Social Interaction*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 103-47.
- Herring, S. C. 1999. Interactional coherence in CMC. *Journal of Computer-Mediated Communication* 4.
- Herring, S. C. 2003. Gender and power in on-line communication. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 202-228.
- Herring, S. C. 2011. Computer-mediated conversation: Introduction and overview.

- Language@Internet* 8, [http://www.languageatinternet.org/articles/2011/Herring\(07/11/13\)](http://www.languageatinternet.org/articles/2011/Herring(07/11/13)).
- Herring, S. C. & Martinson, A. 2004. Assessing gender authenticity in computer-mediated language use: Evidence from an identity game. *Journal of Language and Social Psychology* 23: 424-446.
- Herring, S., Kouper, I., Scheidt, L. A. & E. L. Wright. 2004. Women and children last: The discursive construction of weblogs. *Into the Blogosphere: Rhetoric, community, and culture of weblogs*. http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/women_and_children.html (02/11/2013)
- Holmes, J. 2001. *An Introduction to Sociolinguistics*. 2nd edition. New York: Longman.
- Huffaker, D. A. & S. L. Calvert. 2005. Gender, identity, and language use in teenage blogs. *Journal of Computer-Mediated Communication* 10 (2), article 1, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2005.tb00238.x/full> (25/10/13)
- Κακριδής-Φερράρι, Μ. 2011. Προλεγόμενα στο «Σεξουαλικότητα, αρσενικότητες και η αφηγηματική κατασκευή ταυτοτήτων». Στο Κ. Κανάκης (επιμ.) *Γλώσσα και Σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις*. Εικοστός Πρώτος, 183-184.
- Καλογήρου, Σ., Παπαφράγκου, Κ. & Μ. Σοφού. 2003. Writing electronically: The effects of computers on traditional writing. https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Flib.ionio.gr%2Fctheses%2F0304tab475%2FKalogirou-Papafragkou_WritingElectronically.doc&ei=F0x0UoX-DKOt0QXZyICYBg&usq=AFQjCNFYqfkuxzA6y7X9pKo1SxqyMdlNvg&bvm=bv.55819444,d.d2k (2/11/2013)
- Κανάκης, Κ. 2007. Αποκωδικοποιώντας τη γλώσσα της μαρκέτας: Ομοσεξουαλικότητα και εμπορεύσιμη αρσενικότητα. *Σύγχρονα Θέματα* 98: 55-59.
- Κανάκης, Κ. 2008. Γλώσσα, αρσενικότητα και σεξουαλικότητα στο διαδίκτυο. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα: Πρακτικά της 28ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, 21-22 Απριλίου 2007*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 159-170.
- Κανάκης, Κ. 2009. Εκφράζοντας ανδρικές ομοερωτικές επιθυμίες και υποκειμενικότητες στο διαδίκτυο. *Σύγχρονα Θέματα* 105: 78-83.

- Κανάκης, Κ. 2011α. Προλεγόμενα στο «Queer: Στα ίχνη της πολιτισμικής διαδρομής ενός ‘αλλόκοτου’ όρου». Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 135-137.
- Κανάκης, Κ. 2011β. Sir, yes sir! Πορνογραφική γλώσσα: Ο λόγος της αποκάλυπτα σεξουαλικής αναπαράστασης. Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 305-357.
- Κανάκης, Κ. 2011γ. Ο «εθνικός κορμός»: Γλώσσα, σεξουαλικότητα και εθνότητα στο εθνικό βαλκανικό αφήγημα. *Ένεκεν* 18 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2010): 89-106.
- Κανάκης, Κ. 2012. Η επιθυμία για την ταυτότητα και η ταυτότητα της επιθυμίας. Στο Α. Χαλκιά και Α. Αποστολέλλη (επιμ.), *Σεξουαλικότητες και φύλα: Λεσβιακές, γκέι, αμφί, τρανς και queer κοινότητες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 137-171.
- Καντσά, Β. & Ε. Παπαταξιάρχης. 2010. Χρήσεις του φύλου στις κοινωνικές επιστήμες: Ένας συγκριτικός ελληνικός απολογισμός. Στο Β. Καντσά, Β. Μουτάφη & Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.), *Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1-50.
- Kibby, M. & B. Costello. 1999. Displaying the phallus: Masculinity and the performance of sexuality on the internet. *Men and Masculinities* 1 (4): 352-364.
- Kiesling, S. F. 1998. Men's identities and sociolinguistic variation: The case of fraternity men. *Journal of Sociolinguistics* 2 (1): 69-99.
- Kiesling, S. 2003. Prestige, cultural models, and other ways of talking about underlying norms and gender. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 509-527.
- Koller, V. 2013. Constructing (non-)normative identities in written lesbian discourse: A diachronic study. *Discourse & Society* 24 (5): 572-589.
- Kosetzi, K. 2010. Power and ethnicity in construals of greek women's heterosexualities. In C. Canakis, V. Kantsa and K. Yannakopoulos (eds.), *Language and Sexuality (through and) beyond Gender*. Cambridge Scholars Publishing, 87-112.
- Koutsogiannis, D. & B. Mitsikopoulou. 2003. Greeklish and greekness: Trends and discourses of “glocalness”. *Journal of Computer-Mediated Communication* 9.
- Kulick, D. 2000. Gay and lesbian language. *Annual Review of Anthropology* 29: 243-285.
- Kulick, D. 2003. Language and desire. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 119-141.
- Labov, W. 1990. The intersection of sex and social class in the course of linguistic change. *Language Variation and Change* 2: 205-225.

- Lakoff, R. 1975. *Language and Woman's Place*. New York: Harper and Row.
- Lambevski, A. S. 1999. Suck my nation – Masculinity, ethnicity and the politics of (homo)sex. *Sexualities* 2 (4): 397–419.
- Leap, W. 1995. Introduction. In W. Leap (ed.) *Beyond the Lavender Lexicon: Authenticity, Imagination and Appropriation in Lesbian and Gay Languages*. Amsterdam: Gordon and Breach Publishers, vii-xix.
- Leap, W. 2013. Commentary II: Queering language and normativity. *Discourse & Society* 24 (5): 643-648.
- Lee, S. J. 2009. Online communication and adolescent social ties: Who benefits more from internet use? *Journal of Computer-Mediated Communication* 14: 509–531.
- Lefever, H. G. 1981. “Playing the Dozens”: A mechanism for social control. *Phylon (1960-2002)* 42 (1): 73-85.
- Litosseliti, L. 2007. Going ‘back to basics’: Moral panics about heterosexual relationships, In H. Sauntson & S. Kyratzis (eds.), *Language, Sexualities, and Desires: Cross-Cultural Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan, 204-222.
- Livia, A. & K. Hall. 1997. “It’s a Girl!” Bringing performativity back to linguistics. In A. Livia & K. Hall (eds.), *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality*. Οξφόρδη: Oxford University Press, 3-18.
- Makri-Tsilipakou, M. 1989. The gender of *άνθρωπος*: An exercise in false generics. *Proceedings of the 3rd symposium on the description and/or comparison of English and Greek*. Aristotle University of Thessaloniki, School of English, Department of Theoretical and Applied Linguistics. Thessaloniki: University Studio Press, 61-83.
- Μακρή-Τσιλιπάκου, Μ. 2010 (2003). Η «γυναικεία γλώσσα» και η γλώσσα των γυναικών. Στο Β. Καντσά, Β. Μουτάφη & Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.), *Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 119-146.
- Μακρή-Τσιλιπάκου, Μ. 2014. Σεξουαλικός προσανατολισμός και γλώσσα. Στο Ν. Lavidas, Th. Alexiou & Α.-Μ. Sougari (eds.), *Major Trends in Theoretical and Applied Linguistics: Selected Papers from the 20th ISTAL*, Vol. II, 53-68. London: Versita de Gruyter.
- <http://www.degruyter.com/view/books/9788376560885/9788376560885.c/9788376560885.c.xml?format=EBOK>
- Manago, A. M., Graham, M. B., Greenfield, P. M. and G. Salimkhan. 2008. Self-presentation and gender on MySpace. *Journal of Applied Developmental Psychology* 29: 446–458.

- Mazeland, H. 2006. Conversation analysis. *Encyclopedia of Language and Linguistics 3*: 153-163.
- Meyerhoff, M. 2003. Claiming a place: Gender, knowledge, and authority as emergent properties. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 302-326.
- Milani, M. T. 2013. Are 'queers' really 'queer'? Language, identity and same-sex desire in a South African online community. *Discourse & Society 24* (5): 615 –633.
- Miller, D. 2011. *Tales from Facebook*. Malden, MA: Polity Press.
- Morrish, L. & W. Leap. 2007. Sex talk: Language, desire, identity, and beyond. In H. Sauntson & S. Kyratzis (eds.), *Language, Sexualities, and Desires: Cross-Cultural Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan, 17-40.
- Motschenbacher, H. 2013. 'Now everybody can wear a skirt': Linguistic constructions of non-heteronormativity at Eurovision song contest press conferences. *Discourse & Society 24* (5): 590-614.
- Motschenbacher, H. & M. Stegu. 2013. Queer linguistic approaches to discourse. *Discourse & Society 24* (5): 519 –535.
- Nagel, J. 2000. Ethnicity and sexuality. *Annual Review of Sociology 26*: 107-133.
- O'Brien, J. 1999. Writing in the body: Gender (re)production in online interaction. In A. Marc, S. & P. Kollock (eds.), *Communities in Cyberspace*. London: Routledge, 76-104.
- Ochs, E. 1992. Indexing Gender. In A. Duranti & C. Goodwin (eds.), *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. Κέμπριτζ: Cambridge University Press, 335-358.
- Ong, J. W. 2002. *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word*. London and New York: Routledge.
- Παυλίδου, Θ.-Σ. 2002. Γλώσσα-γένος-φύλο: Προβλήματα, αναζητήσεις και ελληνική γλώσσα. Στο Θ.-Σ. Παυλίδου (επιμ.), *Γλώσσα – γένος – φύλο*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 13-76.
- Pavlidou, T. 2011. Gender and interaction. In R. Wodak, B. Johnstone, & P. Kerswill (eds.), *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*. London: SAGE Publications, 412-428.
- Πετρόπουλος, Η. 1971. *Καλιαρντά*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Πλεξουσάκη, Ε. 2011. Προλεγόμενα στο «Η αναπαραγωγή του κανονιστικού ετεροσεξουαλικού κόσμου στην καθημερινή γλωσσική παραγωγή». Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές*

προσεγγίσεις. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 231-232.

- Polyzou, A. 2010. Desire, sexualities, and “lifestyle”: Masculinity constructs in three greek men’s lifestyle magazines. In C. Canakis, V. Kantsa and K. Yannakopoulos (eds.), *Language and Sexuality (through and) beyond Gender*. Cambridge Scholars Publishing, 113-139.
- Quan-Haase, A. & A. L. Young. 2010. Uses and gratifications of social media: A comparison of Facebook and Instant Messaging. *Bulletin of Science, Technology and Society* 30 (5): 350-361.
- Rellstab, H. D. 2007. Staging gender online: Gender plays in Swiss internet relay chats. *Discourse and Society* 18 (6): 765-787.
- Rodino, M. 1997. Breaking out of binaries: Reconceptualizing gender and its relationship to language in computer-mediated communication. *Journal of Computer-Mediated Communication* 3 (3).
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.10836101.1997.tb00074.x/full> (24/11/13)
- Ross, M. W. 2005. Typing, doing, and being: Sexuality and the internet. *Journal of Sex Research* 42 (4): 342-352.
- Rubin, G. 2006. Σκέψεις για τη σεξουαλικότητα: Σημειώσεις για μια ριζοσπαστική θεωρία των πολιτικών της σεξουαλικότητας. Στο Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*. Αθήνα, Αλεξάνδρεια: 401-481.
- Sauntson, H. & S. Kyratzis. 2007. Introduction: Language, sexualities and desires. In H. Sauntson & S. Kyratzis (eds.), *Language, Sexualities, and Desires: Cross-Cultural Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan, 1-16.
- Savicki, V., Lingenfelter, D. & M. Kelley. 1996. Gender language style and group composition in internet discussion groups. *Journal of Computer-Mediated Communication* 2. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.1996.tb00191.x/full> (14/11/13)
- Schneider, B. 2013. Heteronormativity and queerness in transnational heterosexual salsa communities. *Discourse & Society* 24 (5): 553–571.
- Stenström, A. B. & A. M. Jørgensen. 2009. Introduction. In A. Stenström, & A. M. Jørgensen (eds.), *Youngspeak in a Multilingual Perspective*. John Benjamins Publishing, 1-9.
- Subrahmanyam, K., Greenfield P. M. & B. Tynes. 2004. Constructing sexuality and identity in an online teen chat room. *Journal of Applied Developmental Psychology* 25: 651–666.
- Tagliamonte, S. & D. Denis. 2008. Linguistic ruin? LOL! Instant messaging and teen

- language. *American Speech* 83: 3-34.
- Talbot, M. 2003. Gender stereotypes: Reproduction and challenge. In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 468-486.
- Tannen, D. 1990. *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: Harper Collins.
- Tasioulis, C. 2013. Ποιες πλατφόρμες επιλέγουν οι έφηβοι που φεύγουν από το facebook. <http://www.away.gr/2013/11/17/what-are-teens-using-instead-of-facebook/> (20/11/13)
- Thurlow, C. 2006. From statistical panic to moral panic: The metadiscursive construction and popular exaggeration of new media language in the print media. *Journal of Computer-Mediated Communication* 11 (3): 667-701.
- Tonkiss, F. 2005. *Space, the City and Social Theory: Social Relations and Urban Forms*. Cambridge: Polity Press.
- Trechter, S. 2003. A marked man: The contexts of gender and ethnicity In J. Holmes & M. Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender*. Malden, MA: Blackwell, 423-443.
- Trudgill, P. 1972. Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich. *Language in Society* 1 (2): 179-195.
- Van Doorn, N. 2009. The ties that bind: The networked performance of gender, sexuality and friendship on MySpace. *New Media & Society* 12 (4): 583-602.
- Van Doorn, N., Wyatt, S. & L. Van Zoonen. 2008. A body of text. *Feminist Media Studies* 8 (4): 357-374.
- Valentine, D. 2003. "I went to bed with my own kind once": The erasure of desire in the name of identity. *Language and Communication* 23 (2): 123-138.
- Valentine, D. 2011. Σεξουαλικότητα χωρίς όνομα: Χαρτογραφώντας την ακατονόμαστη επιθυμία στη μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας. Στο Κ. Κανάκης (επιμ.), *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: Γλωσσολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εικοστός Πρώτος, 359-381.
- Vrabel, A. 2010. The new face of presentation: Enacting gender roles on facebook. <https://etd.library.emory.edu/view/record/pid/emory:7s2vg> (03/11/2013)
- Wenger, E. 1998. Communities of practice: A brief introduction. <http://wenger-trayner.com/wp-content/uploads/2012/01/06-Brief-introduction-to-communities-of-practice.pdf> (04/02/2014)
- West, C. & D. Zimmerman. 1987. Doing Gender. *Gender and Society* 1 (2): 125-151.

Witmer, D. & S. Katzman. 1997. On-line smiles: Does gender make a difference in the use of graphic accents? *Journal of Computer-Mediated Communication* 2.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.1997.tb00192.x/full>

(14/11/13)

Youn S. & K. Hall. 2008. Rapid communication: Gender and online privacy among teens: Risk perception, privacy concerns and protection behaviors. *CyberPsychology and Behavior* 11(6): 763-765.

Zwicky, A. 1997. Two lavender issues for linguists. In A. Livia & K. Hall (eds.), *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality*. Οξφόρδη: Oxford University Press, 21-34.

Παράρτημα

1^η Φωτογραφία (εικονίζει κορίτσι)

 Τα manaria του fb changed their cover photo.
August 21

ποσα like για αυτην?

ΚΑΥΛΑΑ

Like · Comment · Share 1,142 38 2

 1,142 people like this. Recent Activity ▾

A1 Isws h kaluterh photo p exeis sthn selida
See Translation
Like · Reply · 12 · June 16 at 5:03pm via mobile

Δ **Τα manaria του fb** ισως νικο? 😊
Like · June 18 at 11:01am

A2 ❤️
Like · June 20 at 12:26am

A3 ξερει κανεις το fb της;
See Translation
Like · July 20 at 11:09pm

A1 μπασσ
See Translation
Like · July 21 at 10:28am

K1 Μιχαλη ειδα..μην εισαι κακος στύχημα ειχε μικρός!
See Translation
Like · Reply · 3 · June 28 at 1:54pm

- A4** [redacted] ΣΚΕΤΗ ΚΑΥΛΑ ΕΙΝΑΙ:-)
See Translation
Like · Reply · June 19 at 12:45pm
- A5** [redacted] kormara exei i kopelia re file! telos
See Translation
Like · Reply · 🔄 1 · July 4 at 2:10pm
- A6** [redacted] Κορμάρα θεική!
See Translation
Like · Reply · June 16 at 5:04pm
- K2** [redacted] [redacted] ❤️ ομορφη
See Translation
Like · Reply · September 17 at 1:49pm via mobile
- K3** [redacted] kukitsaaaaaaaa
See Translation
Like · Reply · September 15 at 1:10pm
- A7** [redacted] ποροπορο apo vzh toumpantw alla kai apo khliakous to idio!;))
See Translation
Like · Reply · June 16 at 5:04pm
- K4** [redacted] prepei na ton pernei agria
See Translation
Like · Reply · 🔄 3 · June 23 at 5:56pm
- A8** [redacted] teleio mwraki!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
See Translation
Like · Reply · August 26 at 3:18am
- A9** [redacted] Ζηλευεται κορίτσια?
See Translation
Like · Reply · August 21 at 11:20pm via mobile
- K5** [redacted] Σόνια!
See Translation
Like · Reply · August 21 at 11:16pm
- A10** [redacted] nai
Like · Reply · August 2 at 5:17pm
- K6** [redacted] koukla einai
See Translation
Like · Reply · July 26 at 2:53pm
- A11** [redacted] ΜΟΥΝΑΡΟΣ!!!
See Translation
Like · Reply · July 25 at 11:18pm
- A12** [redacted] poli omorfi 😊
See Translation
Like · Reply · June 26 at 5:53pm

- A13 [redacted] ονομα?:\$
See Translation
Like · Reply · June 26 at 3:30pm
- A14 [redacted] Modelo :\$
Like · Reply · June 23 at 11:41am
- A15 [redacted] kalo to mikro
Like · Reply · June 20 at 3:12am
- A16 [redacted] Σωματαραα!!!!!!:-)
See Translation
Like · Reply · June 19 at 1:24pm via mobile
- A17 [redacted] Kormara
Like · Reply · June 18 at 2:22pm via mobile
- A18 [redacted] trela ise paneomorfi.....!
Like · Reply · June 17 at 4:49pm
- A19 [redacted] peite profil!!!!!!!
Like · Reply · June 16 at 8:59pm
- A20 [redacted] goustaro....
Like · Reply · June 16 at 5:16pm
- A21 [redacted] wow 😊
Like · Reply · June 22 at 7:33pm
- A22 [redacted] πανεμορφη:| facebook?*,*
See Translation
Like · Reply · July 8 at 5:12pm
- K7 [redacted] δν εχει προσοντα..
See Translation
Like · Reply · July 25 at 11:18pm
- K8 [redacted] δλδ εχεις εσυ περισσοτερα απο εκεινη ? ολα τα εχει και σθηος και κορμαρα!
See Translation
Like · August 14 at 11:16pm
- K7 [redacted] ναι τερασιο σθηθος..
See Translation
Like · 🔄 2 · August 17 at 12:23pm
- K8 [redacted] σου φαίνεται μικρο κοπελια...χθαχθαχθαχθα
πολυ αστειο
See Translation
Like · 🔄 1 · August 18 at 10:03pm
- K7 [redacted] εισαι τοσο ζωο που δν καταλαβεις καν τι ενωω, ειπα πως η κοπελια που μολις ειπες "κορμαρα" εχει "τερασιο" σθηθος..το σθηθος της εν μικρο απλα εχει μεση κ καλυγραμμα ποδια..
See Translation
Like · 🔄 1 · August 19 at 9:33am

- A23 [redacted] kalo 3ekwli
See Translation
Like · Reply · 🔄 1 · June 23 at 7:14pm
- A24 [redacted] kukla
Like · Reply · August 16 at 1:30pm
- A25 [redacted] αυτο ειναι οντως μαναρι οχι σαν τα αλλα
See Translation
Like · Reply · June 20 at 3:59pm
- A26 [redacted] kouklaara
See Translation
Like · Reply · June 23 at 5:17pm
- A27 [redacted] ΒΓΑΖΗΣ ΓΟΥΣΤΑ....
See Translation
Like · Reply · June 17 at 11:04am
- Write a comment...

2^η Φωτογραφία (εικονίζει κορίτσι)

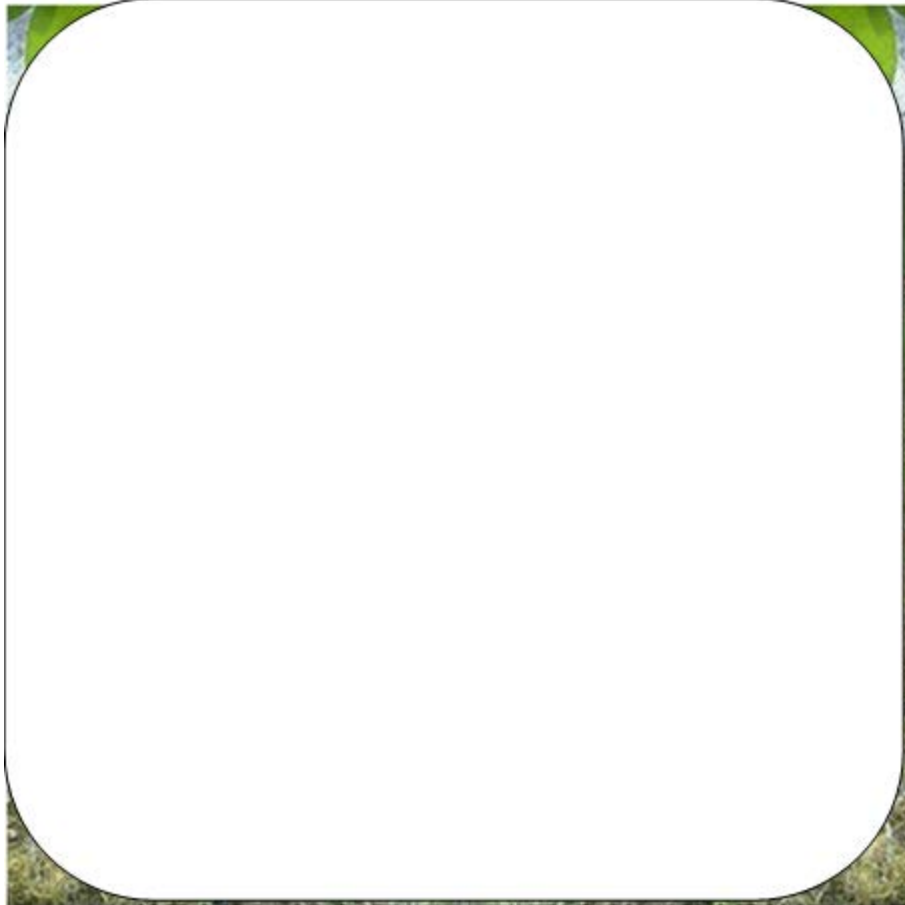

Τα μανάρια του φβ

June 19

Γλυκουλα και πανεμορφη :) ❤️
της δινουμε 800?? ;*

[See Translation](#)

Like · Comment · Share

👍 676 💬 21 📄 2

👍 676 people like this.

[Recent Activity](#) ▾

A1

re ti kolara ine afti

[See Translation](#)

Like · Reply · 👍 7 · June 23 at 12:10am

A2

που τον ειδες τον κωλο της?

[See Translation](#)

Like · 👍 2 · August 16 at 9:50pm

A1

esu diladi me oso vlepεις stin fotografia den boreis na katalaveis

[See Translation](#)

Like · August 21 at 6:10pm

K1

[redacted] ne new moda zaketa me sortsaki p se pai o gaidaros koritsi m

See Translation

Like · Reply · 19 · July 5 at 11:47pm

A3

[redacted] nai re nea moda einai ti 8eS to korotsh einai 8ea

See Translation

Like · July 6 at 12:08am

K1

[redacted] sks ec re vlk min su gamiso thn mana

See Translation

Like · 2 · July 6 at 12:09am

A4

[redacted] ε κρισι μιλα πιο κλ δν σε εβρισε το παιδι απο πανω δν θα σου πω τιπ απλως σου λεω μια χαρα ειναι η κοπελα!

See Translation

Like · August 3 at 11:57pm

K2

[redacted] ales forane fouter me sorts vraki esi kolas se mia zaketa ;p

See Translation

Like · August 19 at 12:56am

A5

[redacted] xaxaxa edw des pia valane...tin sigxwriani mou!!!

See Translation

Like · Reply · 7 · July 8 at 8:48pm

K3

[redacted] U smile I smile ^^

Like · Reply · 4 · June 19 at 11:17pm

A6

[redacted] πανεμορφη *.*

See Translation

Like · Reply · 3 · June 20 at 12:03am

A7

[redacted] kuklara

Like · Reply · 2 · June 19 at 11:25pm

A8

[redacted] Νταξει η κοπέλα τα σπάει

See Translation

Like · Reply · August 12 at 12:25pm

A9

[redacted] αυτη ειναι ορμιξετε:)

See Translation

Like · Reply · 1 · August 11 at 4:40pm

K4

[redacted] πως την λενε;;

See Translation

Like · Reply · July 7 at 2:02pm

A10

[redacted] γαμημενε παιδοφιλε,θα σε καταγγειλω παραυτα στην διωξη

See Translation

Like · Reply · 1 · June 24 at 8:20pm

3^η Φωτογραφία (εικονίζει κορίτσι)

Τα μανάρια του φβ

June 6

κουκλαρασα ❤️

[See Translation](#)

Like · Comment · Share

👍 222 💬 25

👍 222 people like this.

Recent Activity ▾

A1

who let the dogs out woov woov woov
woov

Like · Reply · 👍 28 · June 7 at 12:50am

K1

deyterantza

Like · Reply · 👍 4 · June 20 at 4:33pm

K2

ρωσιδα ειναι?

[See Translation](#)

Like · Reply · 👍 4 · June 14 at 11:54pm

- K3** [redacted] Kai na einai ti pirazei
See Translation
Like · 1 · June 17 at 11:41pm
- A2** [redacted] mwro mou esy
See Translation
Like · Reply · 1 · June 6 at 3:55pm
- K4** [redacted] a9lia einai.
See Translation
Like · Reply · 1 · September 4 at 3:48pm
- K5** [redacted] μπουσα..
See Translation
Like · Reply · 1 · June 26 at 11:36am
- A3** [redacted] Wraia papoutsia pantws einai jeffrey cambel
See Translation
Like · Reply · September 9 at 1:34am via mobile
- A3** [redacted] Αραραρα μαπα κωλος
See Translation
Like · Reply · September 9 at 1:34am via mobile
- A4** [redacted] ΤΙΟΥ ΠΙΑΣ ΕΤΣΙ ? **A3** [redacted]
See Translation
Like · Reply · September 9 at 1:32am
- K6** [redacted] πολύ παράξενα τακούνα;P
See Translation
Like · Reply · July 24 at 1:34am
- A5** [redacted] Morakka
Like · Reply · June 30 at 12:08pm
- A6** [redacted] bitsioza
Like · Reply · June 17 at 10:21am
- A7** [redacted] nice pc
Like · Reply · June 6 at 6:34pm
- K7** [redacted] mama m hrthan oi eksogoinh ston planith mas ~.~
See Translation
Like · Reply · 1 · July 5 at 10:49pm
- A8** [redacted] Ουτε καν δεν ειναι κουκλαρα , απλα καλη....
Ασχετο αλλα δειτε τον τυπο ακριβως απο πισω που κοιταει!! αχχαχαχα
See Translation
Like · Reply · 1 · July 5 at 5:52pm
- A9** [redacted] auti kati kanei
See Translation
Like · Reply · June 26 at 12:02pm

A10

[redacted] vevea

Like · Reply · June 6 at 3:46pm

A11

[redacted] resi apexto motelo eisai
rekoykda

[See Translation](#)

Like · Reply · June 6 at 2:25pm

Write a comment...

4^η Φωτογραφία (εικονίζει αγόρι)

Τα μανάρια του φβ

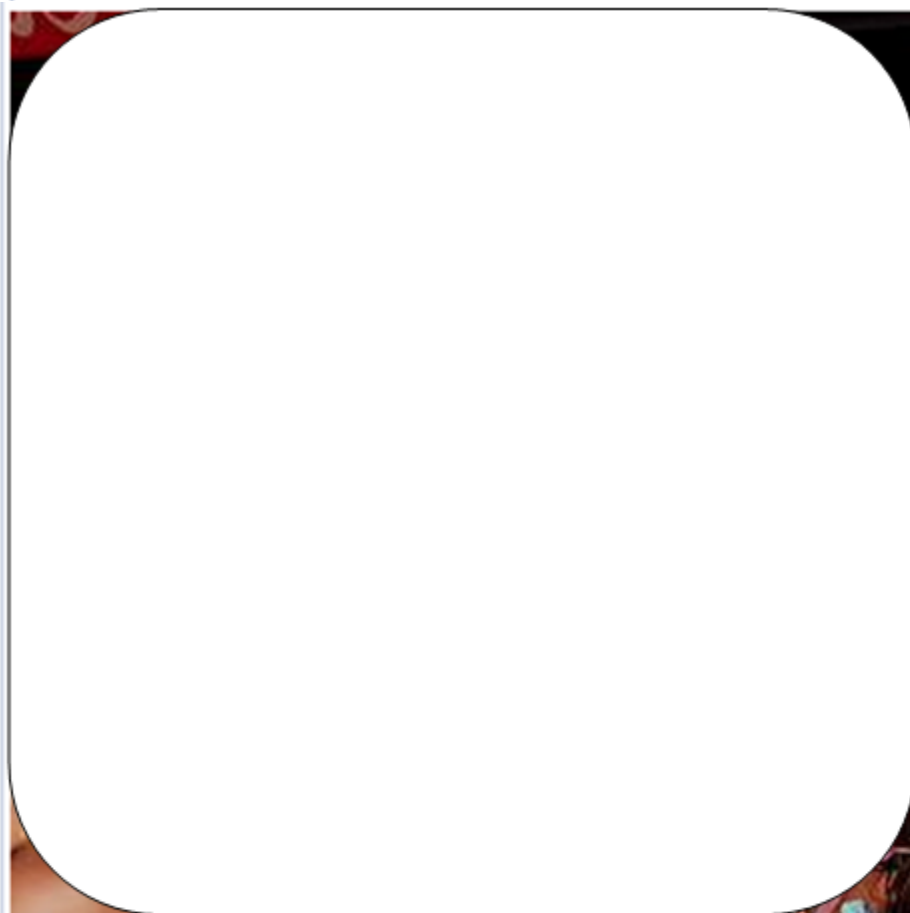
July 2

σεξυ :\$ ❤️

καλοσ?? τι λετε?? ;3

800 λικε δινουμε???

[See Translation](#)

Like · Comment · Share

👍 701 💬 67 📄 1

👍 700 people like this.

[Recent Activity](#) ▾

Γ1

manari *_* onoma thelw!!

[See Translation](#)

Like · Reply · 👍 8 · July 2 at 5:52pm

A1

giorgos

Like · August 17 at 12:01pm

A1

exei fb

Like · August 17 at 12:01pm

K2 [redacted] giorgos

See Translation

Like · August 17 at 12:47pm

K3 [redacted] xalias , ipervolika adinatos kai poli xalias , ti xeraki einai auto .

See Translation

Like · Reply · 🔄 7 · July 2 at 5:37pm via mobile

K2 [redacted] eppidi u dn exis gousto kai ise kakomoutsouni ta les afta!!!

See Translation

Like · August 17 at 11:15pm

K3 [redacted] emena dn mou aresei , afou aresei se esena mpravo sou , kai to pios einai kakomoutsounos , auta dn se simferei na to sxoliaso !!

See Translation

Like · August 17 at 11:57pm

A2 [redacted] Egw sta 20 toy ton kovw me tattoo sto stithos piercing stis rwges vathy V ...etoimos gia fortwtikh!!! Tote tha mporei na exei epaxia mia thesh sto top 10 tou klarinogamproy!!!!

See Translation

Like · Reply · 🔄 5 · August 13 at 12:29pm via mobile

A2 [redacted] Auth einai h nea genia tou klarinogamprou mproxeraki mesa ap to magio gia na mhn tou paparwsoun ta arxia gel sta malia k to xeri na xtenizei ta malia sto katw kefali mpas kai anapsei ligo ta aimata stis parthenopipitses!!!!

See Translation

Like · Reply · 🔄 5 · August 13 at 12:15pm via mobile

K4 [redacted] manaroos

Like · Reply · 🔄 2 · July 2 at 3:23pm

A3 [redacted] αχουου τουμπανοο !Πανεμορφοςς ❤️
Ουστ

See Translation

Like · Reply · 🔄 10 · July 2 at 10:53pm

K5 [redacted] χαχαχαχαχ κακουλης

See Translation

Like · 🔄 2 · July 2 at 10:57pm

K6 [redacted] ax0a0xa0xa0x0a0xa0x0ax0xa0x0ax00ax0ax0a

See Translation

Like · August 3 at 12:04am

K7 [redacted] και όποιος αντέξει...

See Translation

Like · Reply · 🔄 1 · July 2 at 3:38pm

A4 [redacted] Τι τους θες τους κοιλιακους μισες δουλειες εχεις κανει -.-

See Translation

Like · Reply · 🔄 2 · August 21 at 4:52pm

- A5 [redacted] χ0αχ0αχ0αχ0α0χ ;ρ
See Translation
Like · Reply · 1 · August 21 at 4:57pm
- K8 [redacted] αααα... [redacted]) <3
See Translation
Like · Reply · 2 · July 27 at 3:11pm
- K9 [redacted] [redacted] είναιi απο τα πιο
ωραιαδγαματα σε χαρακτηρα παιδια ❤️
See Translation
Like · Reply · 3 · July 27 at 3:05pm
- K10 [redacted] καλος είναι.....λίγο σκατοφατσα αλλά οκ
See Translation
Like · Reply · 2 · July 2 at 3:28pm via mobile
- A6 [redacted] χαχαχα λιωνωωω
See Translation
Like · 1 · July 2 at 4:12pm
- A7 [redacted] ωραιος
See Translation
Like · Reply · 2 · July 2 at 3:27pm
- K11 [redacted] manari *-*
Like · Reply · August 18 at 12:30pm
- K12 [redacted] Μαναρως *,* ❤️ 😊 λατρευωω!!
See Translation
Like · Reply · August 17 at 9:44am
- K13 [redacted] Μουναρος εναι...σκαλωμα
See Translation
Like · Reply · August 13 at 5:21pm via mobile
- K14 [redacted] αμαν μαναρι μου τι εισαι εσυ
See Translation
Like · Reply · 1 · July 2 at 3:29pm
- K15 [redacted] μαναρος....
See Translation
Like · Reply · 1 · July 2 at 3:27pm
- A8 [redacted] Gomenos.....
Like · Reply · July 2 at 3:24pm
- K16 [redacted] vraioss ree alla ti ton krataei gia na mn peseii?¿¿ xD
See Translation
Like · Reply · 3 · July 2 at 3:30pm

- K17 [redacted] Stella [redacted] μια πουτσα του ελεγα να μου ριξα... 😊 χα χα
Like · Reply · 2 · 6 hours ago
- ΟΛΕΣ ΟΙ ΠΕΤΑΜΕΝΕΣ..ΕΔΩ;;
See Translation
Like · Reply · 2 · July 2 at 10:57pm
- K18 [redacted] gamatos...
Like · Reply · 1 · July 2 at 4:47pm
- K19 [redacted] wraios!x
See Translation
Like · Reply · 1 · July 2 at 3:33pm
- A9 [redacted] Εγω μπροστα του εμαι Μπραντ Πιτ,κ τουλαχιστον εχω το παχος μ! 😊
See Translation
Like · Reply · 1 · August 21 at 5:54pm
- K20 [redacted] μαναρ! *.*
See Translation
Like · Reply · 2 · July 2 at 3:22pm
- A10 [redacted] vre alvane upikoe...
Like · Reply · August 18 at 11:55pm
- A11 [redacted] apla poli leptos eine
See Translation
Like · Reply · August 16 at 11:11pm
- A11 [redacted] agimnastos sto full re si
Like · Reply · August 16 at 11:10pm
- K21 [redacted] Μαναρακι!!!! Τα σνάει!
See Translation
Like · Reply · 1 · August 16 at 3:22pm
- K22 [redacted] pw ti pedaros einai autos kouklos!!!!!!
See Translation
Like · Reply · August 11 at 4:15pm
- K23 [redacted] *.* manari
Like · Reply · July 21 at 10:30pm
- A12 [redacted] ama lete autous kiliakous nai kala pigente sto prof m kai deite ti simainei kiliakous
See Translation
Like · Reply · July 21 at 4:34pm
- K24 [redacted] kouklos ♥♥♥
Like · Reply · July 18 at 1:38pm

- A13 [redacted] k meta sfixtike toso poli mono na min klasi n
aprose3i
See Translation
Like · Reply · July 14 at 11:14pm
- A13 [redacted] exi bali poli ladi
Like · Reply · July 14 at 11:09pm
- K25 [redacted] ερωτευτηκα *.*
See Translation
Like · Reply · July 11 at 4:16pm
- A14 [redacted] Οουουου
Like · Reply · July 9 at 11:06am
- K26 [redacted] Νατος ο κούκλος!!! ❤️
See Translation
Like · Reply · 🔄 1 · July 8 at 11:45pm
- K27 [redacted] ομπομπο<3!
See Translation
Like · Reply · July 7 at 10:01pm
- K28 [redacted] μαναρος ❤️
See Translation
Like · Reply · July 6 at 5:35pm
- A15 [redacted] το χειρι του κουλο ειναι?
See Translation
Like · Reply · July 4 at 10:56pm
- K29 [redacted] tragic..
Like · Reply · July 3 at 6:59pm via mobile
- K30 [redacted] δη mw aresei k polloi ntakseii!
See Translation
Like · Reply · July 2 at 6:44pm
- K31 [redacted] μπασ...εε...παλεύετε
See Translation
Like · Reply · July 2 at 3:26pm
- K32 [redacted] mono kalos..manari..*.* <33 name sto fb?
See Translation
Like · Reply · 🔄 1 · July 2 at 3:23pm
- A16 [redacted] kaloutsikos
Like · Reply · July 6 at 2:47pm
- K33 [redacted] Ρε παιδιά τι σχολιάζετε αφού δεν σας
αρέσει όλοι είναι όμορφη αλλά σε διαφορετικά ματιά;))
See Translation
Like · Reply · August 21 at 10:42pm
- A17 [redacted] Caxaxaxa
See Translation
Like · Reply · August 17 at 12:15pm via mobile

- A17 [redacted] Ela re A1 [redacted] esi kaliteros
eisai!!!!
See Translation
Like · Reply · August 17 at 12:12pm via mobile
- K34 [redacted] Μονο σεξυ εχω μινει !
See Translation
Like · Reply · 1 · August 12 at 4:44pm via mobile
- K35 [redacted] Kouklos onoma fb
See Translation
Like · Reply · July 4 at 11:37am via mobile
- A18 [redacted] <http://www.youtube.com/watch?v=tc-0A29OF8o>
Like · Reply · July 2 at 10:54pm
- K36 [redacted] Gwrgos [redacted] legete
Like · Reply · July 2 at 9:55pm
- K36 [redacted] ton ksero
See Translation
Like · Reply · July 2 at 9:48pm
- K37 [redacted] manarii
Like · Reply · 1 · July 2 at 3:38pm
- K38 [redacted] *_*
Like · Reply · 1 · July 2 at 3:22pm
- Write a comment...

5^η Φωτογραφία (εικονίζει αγόρι)

 Τα μανάρια του φβ changed their cover photo.
May 27

. φατσα σου λεωω ♥

Like · Comment · Share

 1,446 87 2

 1,446 people like this.

K1

  ναμε?*.*

See Translation

March 18 at 3:25pm · Like · 6

K2

 koukli

See Translation

March 18 at 3:42pm · Like · 6

K3

 'Γιώργος

March 19 at 4:27pm · Like · 11

K4

 ♥ *.*

March 19 at 6:26pm · Like · 1

K5

 || αστερη

See Translation

March 19 at 10:11pm · Like · 2

K5

 ♥

March 19 at 10:11pm · Like · 1

A1

 alexako 9 se gamisw paidgia ty

See Translation

March 19 at 11:59pm · Like · 11

A2

 axa0xa0x0ax0a0xa0a ♥

See Translation

March 20 at 12:00am · Like · 1

K6

 ομορφοσσο*.*

See Translation

March 20 at 3:08am · Like · 2

- K7 [redacted] telio foto re gamato kapelo
See Translation
March 21 at 11:50pm · Like · 🔄 2
- K8 [redacted] *.* πανεμορφος!
See Translation
March 22 at 12:02am · Like · 🔄 2
- K9 [redacted] *.*
March 29 at 12:26am · Like · 🔄 2
- K10 [redacted] Πανεμορφος! *.*
See Translation
March 30 at 6:54pm · Like · 🔄 2
- K11 [redacted] Kouklos :\$
See Translation
March 30 at 7:07pm · Like · 🔄 1
- K12 [redacted] μαναρι θεοσρρρρρρ
See Translation
March 31 at 5:12pm · Like · 🔄 1
- K13 [redacted] μαναρος λέμε ❤️
See Translation
April 7 at 3:53pm · Like · 🔄 2
- K14 [redacted] Αχ τι μαναροοος<3 *.*
See Translation
April 15 at 5:50pm · Like · 🔄 1
- K15 [redacted] μαναρι μαναρι
See Translation
April 23 at 4:21pm · Like · 🔄 1
- K16 [redacted] Εισε μαναριι:)<3
See Translation
April 23 at 4:44pm · Like
- K17 [redacted] Sketi kolasi
April 26 at 4:05pm · Like
- K18 [redacted] Sexy boy..
April 26 at 4:07pm · Like
- K19 [redacted] Σεξ μπόι
See Translation
April 27 at 10:17am via mobile · Like · 🔄 1
- K11 [redacted] Koukloc *_*
See Translation
April 30 at 4:55pm · Like · 🔄 1
- K20 [redacted] αηλα θεοος!
See Translation
April 30 at 4:55pm · Like · 🔄 1

A3

[redacted] gay einai

See Translation

May 12 at 3:45pm · Like · 🔄 3

K35

[redacted] εε οχιιι και αδερφηγη ρεεε φιλεεε...ολοι σας θα κανετεε τα πανταα για να τον φτασετεε ζωαααα...TON ΚΡΑΖΕΤΕΕ...TON ΘΑΥΜΑΖΕΤΕΕ...γκε γεκε? ^^ το παιδιι ειναι καυλαςς...και που να σκασετεεε δε θα τον φτασετεε ποτεεεεεε...οκ? .].

See Translation

May 12 at 6:28pm · Like · 🔄 17

K36

[redacted] Theos!!! Ki ta agoria na mhn xasoun ! Otan doun enan telio na ton poun gey... Fantastite ti koloatsa tha exoun xaxaxa

See Translation

May 16 at 11:44am · Like · 🔄 3

K37

[redacted] axoy th wraia fatsa 😊

See Translation

May 22 at 10:27am · Like · 🔄 1

K38

[redacted] Τον παντρεύομαι! Ο πως τον λένε στο φβ?:Ο

See Translation

May 22 at 2:38pm · Like · 🔄 1

K39

[redacted] Mounarocc *_*

May 23 at 12:35am · Like · 🔄 2

K40

[redacted] Αηηηηηηη ❤️. ❤️

See Translation

May 29 at 8:00pm · Like · 🔄 1

A4

[redacted] Ολο μαλκας αυτος ειμαι σιγουρος οτι δεν ειναι ΑΝΔΡΑΣ κ στο μιαλο μονο στην εμφανση

See Translation

May 30 at 8:23pm via mobile · Like · 🔄 1

A5

[redacted] Auktona opos eisai mori poustra

See Translation

June 1 at 12:00pm · Like · 🔄 9

A6

[redacted] axxaxaxaxaxaxaxax tsel swstos e re floroubaaaaa k ton lene k adra kai malista merikes karioles theloun ta tis gamisei pithanotero na ton gamisete eseis para autos!!! xaaxax are adres pou iparxoun k ginaikes tous thaumazoun

See Translation

June 1 at 7:07pm · Like · 🔄 2

K41

[redacted] ορορορο 😊 TIFLOTHIKAAA

See Translation

June 1 at 11:51pm · Like · 🔄 2

- A7 [redacted] Ultra gay boy...
June 4 at 9:33pm via mobile · Like · 🍀 1
- A7 [redacted] 4onara & paliopozaros
June 4 at 9:33pm via mobile · Like · 🍀 3
- A8 [redacted] Κινέζικο μσογκολακι
See Translation
June 5 at 3:46pm via mobile · Like · 🍀 3
- K42 [redacted] swaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaag
yawwwwwwwwwwwwwwwww!
June 6 at 6:16pm · Like
- A9 [redacted] Karagiozaros
See Translation
June 6 at 6:18pm via mobile · Like · 🍀 3
- A10 [redacted] Siga vre kopela m 8a kaname ta panta gia na
ton ftasoumai ena floraki pou toxei dei modelo einai.. Zwo .!
See Translation
June 12 at 10:55pm via mobile · Like · 🍀 4
- K43 [redacted] πατε καλα ολοι σας?? ειναι μια χαρα
ΜΑΝΑΡΟΣΣΣ...γτ τον ζηλευεται τοσο??? επειδη εχει στυλλ...εχει
σωματαρα??? και ας ειναι κ ποζερος οπως τον χαρακτηριζουν
μερικοι...αν δεν σας αρεσει απλα μην σχολιαζεται....
See Translation
June 14 at 4:40pm · Like · 🍀 4
- K44 [redacted] οποπονο*.*
See Translation
June 14 at 4:43pm · Like · 🍀 1
- A11 [redacted] Συγχαρητηρια εισαι ιδιος ο beiber-
rol!χαχαχα τραβα για υπνο..
See Translation
June 16 at 5:10pm · Like · 🍀 4
- K45 [redacted] *.*
June 20 at 6:02pm · Like · 🍀 1
- K46 [redacted] kouklos
See Translation
June 23 at 2:56pm · Like · 🍀 2
- A12 [redacted] ειναι και γαμω ρε
See Translation
June 26 at 7:45pm · Like
- A13 [redacted] ηρωτα μας κανει διαφημισει τοκαπελοο adiddas
οσοο μετα φωναζει ειηι εμει και εγω εδω και μετα τσεκαρετε σωμα
που εχει αλλα δεν ιδε κοιλιακους και εβαλε το χερι
See Translation
July 8 at 5:13pm · Like · 🍀 2

- K47 [redacted] ψςς!
Μανάρι!:O
See Translation
July 16 at 4:42pm via mobile · Like · 🔄 1
- A14 [redacted] το καπελο γιατί δεν υπαρχει στις 2 τελευταίες φωτογραφίες?να μαντεψω...το εβαλες μεσα στην κωλοχαράδρα σου ετσι?
See Translation
July 23 at 4:11am · Like · 🔄 7
- A15 [redacted] μαγος ειναι ρε στην πρωτη φωτο μας δειχνει πως θα εξαφανισει το καπελο
2.ειναι ηδη στο πατο του εξσου και το χαμογελο
3.υποκλινεται
φωτο με νοημα
See Translation
July 23 at 4:15am · Like · 🔄 9
- K48 [redacted] Καγκουροποζερος
See Translation
August 11 at 11:25pm via mobile · Like · 🔄 1
- A16 [redacted] Χαχαχ ας γελασω με τις μαλακίες η λένε οι χαζο γκομενες τι να ζλεψουμει απο αυτόν τον κολοτριπιδα που το μονο η κανει ειναι να κάθεται και να βγάξει φωτο τη μάπα του και την βάζει στο φβ ης κανει και κάτι πιο εποικοδομητικό τον να βάζει φωτο στο φβ η να εχει πολλα γκομενακια η κορίτσια δεν τον κανει μάγκα ξυπνάτε ζώαδια ψολοκοπανας έχω δει και πιο όμορφος και να πεις ότι εχει σώμα σώμα δεν ειναι οι Κοιλιακοί μονο
See Translation
August 15 at 6:23pm via mobile · Like · 🔄 6
- K49 [redacted] M-A-N-A-P-O-Σ... απλα 😊❤️
See Translation
September 4 at 11:53pm · Like
- K50 [redacted] manarii..... kaulas me liga logiaa
September 8 at 7:56pm · Like
- A17 [redacted] den gamas etsiii
See Translation
October 4 at 9:56am · Like
- K51 [redacted] μουναρσ;0
See Translation
October 16 at 5:14pm · Like

6^η Φωτογραφία (εικονίζει αγόρι)

Τα μανάρια του φβ
September 15

manari:0

Like · Comment · Share

👍 552 people like this.

Recent Activity ▾

💬 1 share

K1

[redacted] μμμ πως τον λεν ..ψηνομαι να τον γνωρισω για ενα 1 nigt stand... 😊

See Translation

Like · Reply · 👍 13 · September 16 at 1:26am

K2

[redacted] αι μωρη παλιοτσουλαρα..

See Translation

Like · 👍 31 · September 16 at 2:27pm

K3

[redacted] αυτον τον ρωτησες αν θελεις ; ;0

See Translation

Like · 👍 3 · September 16 at 2:53pm

K4 [redacted] +φωνω με K2 p!

[See Translation](#)

Like · 👍 2 · September 16 at 11:57pm

K1 [redacted] xaxaxa...oti kai na
peis..panta katw apo mena tha se 😊

[See Translation](#)

Like · 👍 2 · September 17 at 2:24am

K5 [redacted] egw ton kserw
koritsia einai filou mou

[See Translation](#)

Like · September 17 at 11:36am

K1 [redacted] pes tou na me kanei
add...kai de tha xasei 😊

[See Translation](#)

Like · September 17 at 1:01pm

A1 [redacted] pedes mi psarwnete i K1 ine
enas paliopouostas krifos apo pisw kati kserw
pistepsete me!! aderfi tou kolou 100%!!
prosexte mi psarwnete

[See Translation](#)

Like · 👍 7 · September 17 at 1:37pm

K6 [redacted] 8eos !!!

Like · September 20 at 10:22pm

A2 [redacted] ΠΟΥΤΑΝΑΑΑΑΑΑ

[See Translation](#)

Like · October 31 at 11:42pm

K1 [redacted] χαχα 😊

[See Translation](#)

Like · November 1 at 5:33pm

K7

[redacted]
id=[redacted] and he is..!!!! koritsares ton
brhka <3<3

[See Translation](#)

Like · Reply · 👍 3 · September 26 at 7:52pm

K8 [redacted] xaxaxa 😊

[See Translation](#)

Like · 👍 1 · October 22 at 5:37pm

K9 [redacted] theooooooooo

Like · Reply · October 1 at 7:38pm

- K10 [redacted] ε ναι γτ εισαι μαναρι
 See Translation
 Like · Reply · September 29 at 8:54pm
- K10 [redacted] ε ναι αυτους τους λες μαναρια
 γτ απλα ειναι τελος!! ❤️ ❤️ ❤️
 See Translation
 Like · Reply · September 29 at 8:54pm
- K11 [redacted] μαναρι ❤️ *.*
 See Translation
 Like · Reply · September 29 at 4:32pm
- K12 [redacted] παιδια το ενα ματι του ειναι
 φουσκωμενο απο κατω!
 See Translation
 Like · Reply · September 16 at 9:14pm
- K13 [redacted] επιτιδες το εχει κανει...!!
 κι εγω τ κανω αυτο...παι να κλεισει τ ματι
 αλλα απλα κανει αυτο 😊
 See Translation
 Like · September 29 at 1:39pm
- K13 [redacted] ειναι πολυυυυ
 ομορφοςssssssssssssss *.*
 See Translation
 Like · Reply · September 29 at 1:35pm
- K14 [redacted] AMANNNNNNNNNNNNNNN ❤️
 Like · Reply · September 28 at 5:57pm
- K15 [redacted] απλα κουκλος την καθμερα m
 See Translation
 Like · Reply · September 28 at 10:02am
- K16 [redacted] αρε γιανναρα αθηναιε ❤️
 [redacted]
 See Translation
 Like · Reply · 📍 1 · September 28 at 12:35am
- K17 [redacted] γιαννησ [redacted]
 See Translation
 Like · Reply · September 27 at 11:18pm
- K18 [redacted]
 δξισησιπσξσβισβησξωσθσσηδβδισαξμβσβωψ
 ΜΑΝΑΡΙ!!!ΠΛΖΖ ονοματακι στο φβ
 See Translation
 Like · Reply · 📍 1 · September 27 at 2:54pm

- K19 [redacted] ! Wow!! 😲
Like · Reply · September 27 at 1:53pm via mobile
- K20 [redacted] manaaooooooooooooooooooooos ❤️.❤️
Like · Reply · September 26 at 7:07pm
- K21 [redacted] Αρε [redacted] ομορφε ❤️
See Translation
Like · Reply · 🔄 2 · September 26 at 7:05pm
- ? **ΤΑ ΑΣΤΕΡΙΑ ΤΟΥ ΦΒ**
<https://www.facebook.com/.../122958304555994>
Like · Reply · September 26 at 6:47pm
- K22 [redacted] αχχ 😞
See Translation
Like · Reply · September 25 at 11:53pm
- K23 [redacted] koukloooooos
See Translation
Like · Reply · September 25 at 3:37pm
- K24 [redacted] 0.ο μαμαμαμαμα :P τι
βλεπουν τα μπιρμπιλοτα μμ ματακιααα
.....:0000000 ❤️ ❤️
See Translation
Like · Reply · 🔄 1 · September 23 at 8:51pm · Edited
- A3 [redacted]
<https://www.facebook.com/manaria.everywhere>
LIKE PLS
Like · Reply · September 20 at 12:00am
- K25 [redacted] Manari ❤️
Like · Reply · September 19 at 5:45pm
- K26 [redacted] Μαναρη ❤️
See Translation
Like · Reply · 🔄 1 · September 18 at 10:51pm
- K27 [redacted] ΑΥΤΟΣ Μ ΧΕΙ ΚΑΝΕΙ ΑΔΔ
PEE
See Translation
Like · Reply · September 17 at 7:51pm
- K28 [redacted] ;0
Like · Reply · September 17 at 2:50am
- K5 [redacted] gianni ton lene
See Translation
Like · Reply · September 17 at 11:37am

- K29 [redacted] ονοματακι δεν χαχα?;\$
See Translation
Like · Reply · September 16 at 5:56pm
- K30 [redacted] οροποπο uee m enas ueos sthn ouonh
m ❤️ 😊
See Translation
Like · Reply · 1 · September 16 at 11:24am
- K31 [redacted] ❤️ 😊
Like · Reply · 4 · September 15 at 10:20pm
- K32 [redacted] nanana ❤️
See Translation
Like · Reply · 1 · September 15 at 8:19pm
- K33 [redacted] apapapap:\$
ontwcl! ❤️
See Translation
Like · Reply · 1 · September 15 at 7:20pm